

l'entresol, va preguntar al cristi:

- ¿Has vingut el senyor Portabella?

I.- REUNIO A L'ATENEU

- ¿Vol que li doni algun... quan arribi?

II

Francesc Vilà arrambà el Wauxhall a l'espai central de la plaça, prop de l'entrada LELUI.T.EAS. Aquell indret, ho tenia ben estudiat, era el millor per a====ent. D'allà podria després maniobrar en totes direccions, i no com al carrer de Pelai, que si se't posava al davant un camió o una bestia. L'homme aime mieux la chasse que la prise. Guaità amb aquests el Wauxhall. Menut, simple PASCAL de línies, però tan segur i confortable! Era un bon company, per anar pel món! Va donar un cop d'ull al rellotge de ca l'Arnau, més que res per seguir un rite maginàl. Prou I. - Reunió a l'Ateneu. Les tres menys cinc minuts.

Travessà la rambla, fent escala a l'illot on s'esperaven els passatgers dels tramvies de Gràcia, i enfilà la Rambla de Canaletes. Al voltant III. - Quan hom conspira. Els clients eren nombrosos i el cafè fumejava. IV. - Literatura i política, apassionats, els pronòstics sobre els partits de l'endemà. Feia fresca, i el cel era tot nuvolós. V. - Francesc i els obrers. Passaven rabents els tramvies groc-canari, els taxis multicolors, els automòbils. VI. - Un casament. Cada un posava la seva nota especial a la simfonia. VII. - Notícies de Jaca. Les masses castellanes oferien dècims i apuntes de la Ritz de Nadal, amb grans crits guturals.

VIII. - Un festeig. Francesc s'aturà en un quiosc de diaris. No hi podia fer més: la llibreria sempre com un imant. Llegí els títols de les primeres pàgines dels diaris; mirà les portades de les revistes franceses. Res de nou.

IX. - Francesc a París. Contemplà X. - Diumenge d'abril les litografies enormes de l'Exposició, amb l'avançament central dels palaus a banda i banda, la gran plàtera del mig amb els brolladors, el Palau Nacional al fons, les banderes, les cascades.

XII. - Dies de rebre. Operava cada dia els seus sortilegis a sant milers d'espectadors. Sí: tota aquella barreja d'estils arquitectònics era repulsiva, estava molt lluny de les línies sòbries de l'art modern. És fet per a enredar pegasos, tornà a pensar, repetint-se la fórmula que havia emprat algunes vegades en les discussions amb el seu pare. Exatx B e totes maneres, amb els jocs d'aigua i les llums multicolors i aquells espàrrecs de vidre, feia força efecte. La situació hi ajuda, també. A veure si, fet i fet, resulta que m'agrada.

S'arrencà a la contemplació de la muralla de paper que tapava el quiosc de diaris i travessà la Rambla per ficar-se al carrer de la Camdega. Va entrar al gran porxo i contestà la salutació del porter. A

l'entresol, va preguntar al criat:

- ~~Has~~ Ha vingut el senyor Portabella?

I.- REUNIO A L'ATENEU

- No, senyor. Vol que li doni algun encàrrec, quan arribi?

=====
- Dieu-li que sóc aquí al costat.

Obri la porta vidriada i donà un cop d'ull a la sala gairebé buida. Francesc Vilà arrambà el Wauxhall a l'espai central de la plaça, prop de l'entrada del Metro. Aquell indret, ho tenia ben estudiat, semblava un fumador de vaixell. En un recó, submergit en una taca, era el millor per a l'estacionament. D'allà podria després maniobrar en totes direccions, i no com al carrer de Pelai, que si se't posava al davant un camió o una bestiassa com ara aquell Rolls del costat... Guaità amb aecte el Wauxhall. Memut, simple de línies, però tan segur i confortable! Era un bon company, per anar pel món! Va donar un cop d'ull al rellotge de ca l'Armís, més que res per seguir un rite maquina. Prou sabia que només eren les tres menys cinc minuts.

Travessà la rambla, fent escala a l'illot on s'esperaven els passatgers dels tramvies de Gràcia, i enfilà la Rambla de Canaletes. Al voltant del quiosc de begudes, els clients eren nombrosos i el cafè fumejava a les tasses, mentre sorgien, apassionats, els pronòstics sobre els partits de l'endemà. Feia fresca, i el cel era tot nuvolós. Passaven rabents els tramvies groc-canari, els taxis multicolors, els automòbils particulars, i cada un posava la seva nota especial a la simfonia urbana. Un estol de mosses castellanques oferia dècims i apuntacions de la Rifa de Nadal, amb grans crits guturals.

Francesc s'aturà a badar en un quiosc de diaris. No hi podia fer més: la lletra impresa l'atreia sempre com un imant. Llegí els títols *de les primeres pàgines;* ~~de~~ *els diaris;* mirà les portades de les revistes franceses. Res de nou. Contemplà per centèsima vegada les litografies enormes de l'Exposició, amb l'avinguda central, els palaus a banda i banda, la gran plàtera del mig amb els brolladors, el Palau Nacional al fons, les banderes, les cascades, tota l'escenografia que operava cada dia els seus sortilegis d'amunt ^{de} milers d'espectadors. Sí: tota aquella barreja d'estils arquitectònics era repulsiva, estava molt lluny de les línies sòbries de l'art modern. «Es fet per a enredar pagesos», tornà a pensar, repetint-se la fórmula que havia emprat algunes vegades en les discussions amb el seu pare. ~~Però~~ De totes maneres, amb els jocs d'aigua i les llums multicolors i aquells espàrrecs de vidre, feia força efecte. «La situació hi ajuda, també. A veure si, fet i fet, resulta que m'agrada.»

S'arrencà a la contemplació de la muralla de paper que tapava el quiosc de diaris i travessà la Rambla per ficar-se al carrer de la Canuda. Va entrar al gran porxo i contestà la salutació del porter. A

l'entresol, va preguntar al criat:

- ~~Que~~ Ha vingut el senyor Portabella?

- No, senyor. ¿Vol que li doni algun encàrrec, quan arribi?

- Dieu-li que sóc aquí al costat.

Obrí la porta vidriada i donà un cop d'ull a la sala gairebé buida. Baixa de sostre, amb grans seients de braços profunds i encoixinats, semblava un fumador de vaixell. En un recó, submergit en una butaca, amb un diari als dits, hi havia Xavier Forcada. ~~Forcada~~ Vilà/ va entrar sense fressa, saludà amb el cap un parell de coneguts que alçaren els ulls d'un tauler d'escacs i escometé el seu antic company d'Institut:

- Felços ^{els} (ulls que et veuen! -

L'altre deixà el diari i s'aixecà, tot vermell de joia. Va abraçar el seu amic amb efusió:

- Francesc! Jo sí que estic content de tornar-te a veure! -

Segueren l'un davant de l'altre i es contemplaren llargament, amb els ulls enriolats. Aquells anys d'estada a París, com a intern de l'Hospital Necker, havien fet de Xavier Forcada un pediatra eminent

- Francesc estava totalment disposat a admetre-ho i a proclamar-ho - però no l'havien canviat gens, físicament almenys. Potser només el bigoti retallat, que li ombrejava el llavi i posava més gravetat a la boca somrient. El mateix pentinat: la clenxa al costat que partia els cabells negres i mats, amb un remolí que sempre havia estat el secret turment de Xavier. Els mateixos ulls grisos, plens de franquesa i d'ingenuïtat. La mateixa cara rodona i bondadosa, galtavermella. Adhuc en el vestit, net i endreçat sense una ombra de ^{presumció} ~~presumiment~~ - camisa blanca, corbata fosca, americana i armilla grisa, sabates negres. Forcada era igual que el minyó de l'Institut que un dia pujava al Tibidabo, amb Francesc Vilà i Joan Portabella, per a decidir de conquerir la ciutat.

- Veig que en Joan encara no ha vingut - començà Xavier. - Tu, en canvi, tan puntual com sempre. Què, què és de la teva vida? Com rutllen ~~l~~ llen els negocis? I els teus pares, estan trempats?

- Jo he arribat a l'hora, però és que tinc cotxe. Un carretonet, ja el veuràs, però que em fa molt de servei. I després, jo sóc un home pràctic; ja ho saps de tota la vida. - Va somriure. - Ell és el poeta, i els rellotges no s'han fet per a ell. No crec que trigui, de totes maneres. Vaig tenir una gran alegria, ahir, quan el meu pare va dir-me que havies telefonat. ¿Per què no vas trucar al despatx?

- Per no destorbar-te. Sé que estàs molt enfeinat.

- Feina, rai!... Sí que en tinc, i molta, però això no vol dir

res.—S'interrompé, per tornar a contemplar el seu amic.—Estic molt content que al capdavall hakis vingut a establir-te a Barcelona. Creu-me que moltes vegades t'he enyorat. M'havies d'haver escrit més sovint. Però potser aleshores jo no t'hauria contestat. Escric tan poques cartes particulars! El despatx em té ben absorbit.—

Mentre Francesc li explicava les moltes construccions que la seva empresa havia dut darrerament a terme i la febre d'edificació que envaïa la ciutat, el seu amic, al seu torn, el detallava. Tampoc Vilà ^{no} havia canviat gaire. Seguia essent l'home d'estatura mitjana que deixaven preveure els seus disset anys. Quants en tenia, ara? Vint-i-vuit; potser vint-i-nou, ja. Se li veien, sobretot, en els plecs del front, que es formaven i desapareixien seguint el curs de la conversa, en les galtes blavenques malgrat l'afaitat diari, en els ulls petits, alhora maliciosos i entusiastes, en les entrades del cabell, que avançaven, com una amenaça de calbesa, enmig de la llustrosa llisor del pentinat cap endarrera. El mentó s'havia fet més angular, gairebé quadrat; les espatlles també s'havien desentotllat i trafien els exercicis físics constants, l'esforç muscular, la vitalitat d'aquell cos massís, vestit de gris clar, que ara estava confortablement instal·lat en aquella butaca. En mirar-lo, Xavier retrobava la vella sensació de seguretat, de confiança en el seu amic. Tornava a convèncer-se que aquell capità d'indústria que tenia al davant, enèrgic i sense sentimentalismes, era tanmateix un dels seus millors amics, i que podia comptar-hi sempre.

—Ja veus,— seguia explicant Francesc —; quan el meu pare va muntar la seva fabriqueta de filats metàl·lics, no podia pas pensar-se que les coses s'embolicarien com van embolicar-se i que, quan jo tornaria de Londres, l'any 23, me l'hagués de trobar al davant d'una agrupació de fabricants disposats a fer foc nou i a adaptar-se a les necessitats modernes. Vaig entrar a la nova Societat com a enginyer, vaig encertar el camí a seguir i ja em tens avui convertit en un dels gerents: de fet, sóc el que dirigeix tot el "tinglado". Què te'n sembla? Ara mateix, amb l'Exposició, et quedaries parat si et digués les bigues de ferro i els travats que hem arribat a muntar en tots aquells palaus que semblen de cartó. I no ens podem queixar...—

S'interrompé, perquè acabava d'entrar a la saleta, exuberant i enorme sota aquell sostre baix, amb els cabells tempestuosos i els ulls guspirejants, Joan Portabella. Se'ls apropà gairebé corrents i va sacsejar amb energia Xavier, proferint en exclamacions de joia que feren alçar de nou els ulls, amb reprovació, als silenciosos escaquistes.

— Ja tenim aquí el nostre doctor! Ja hi som tots tres, altra

vegada! Ara sí que farem coses! Ja veureu! -

El saló s'anava omplint poc a poc. Les penyes es formaven, com cada dia, llur conversa ara es veuria negada entre les discussions dels altres. Abans de seure al costat dels seus amics, Joan va llançar, a intenció d'una colla que formaven un rotllo un xic més enllà:

- Quin bullit heu armat, amb aquelles declaracions del jurat del Crexells! I almenys, aquest any, bé o malament, heu donat el Premi! Sou uns perfectes cagadubtes!

- Potser valdria més que anéssim a prendre cafè a una de les sales del segon pis. Podríem parlar amb més tranquil·litat - proposà Villà, abans que el seu company s'embranchés en una polèmica literària. Avui hem vingut per trobar-nos tots tres, i no per res més.

- Potser sí que serà millor. -

Al segon pis s'obrien tot de peces acollidores, sales de rebre burgeses que donaven al pati de les palmeres i el brollador. S'instal·laren al voltant de la tauleta, amb els tres cafès-exprès i les copetes de conyac.

- Avui és diàssabte, a la tarda. Almenys per mi, setmana anglesa. I després de tant de temps de no haver estat plegats, bé val la pena que passem tota la tarda xerrant. - començà Francesc.

- I tant! Encara que faci festa al diari, no vindrà pas d'aquí. - Era Joan Portabella qui assentia.

Xavier se'ls mirava tots dos, tan diferents l'un de l'altre. Francesc, mitjà, robust, discret, amb el seu aire britànic - com es complia a dir els seus pares. - Joan, en canvi, alt, els cabells rutllats i sempre despendinats, els ulls grossos i expressius, la boca gormanda, de llavis gruixuts i vermells, el nas carnós i dret. També se'l veia atlètic, però més aviat era magre de cos, amb la cara i les mans molt brunes. Anava vestit amb una roba ben tallada i de bona qualitat, amanida amb una punta d'originalitat, ~~tot~~ ros en la corbata estreta com una trenzilla negra o en la manera de clavar-te de fit a fit els ulls. Continuava parlant:

- Què? T'instal·les definitivament a Barcelona? Els teus pares deuen estar contents.

- Sí, molt contents. Posaré un despatx en un pis, no sé on, segurament a un barri obrer, i a veure què faig. Si de passada pogués entrar a l'Hospital de la Santa Creu, al servei de les criatures, m'agradaria molt. Aquests anys d'estada al Necker m'han servit de molt. Em penso que he acabat d'aprendre l'ofici.

debo. i para de còmput. No és pas això, recordeu-vos-en, allò que jo volia!

- No ajudaràs el teu pare? Em pensava que t'instal·laries amb ell.
- No. A ell li feia il·lusió, però quan li he explicat les meves raons, m'ha comprès totseguit. Vull començar a zero, com ell mateix. No vull ésser el metge que hereta la parròquia del seu pare, amb els mobles del despatx. I ^{a més,} jo faig una especialitat diferent. I tu, Joan, què fas, ara?

- Ara? Poca cosa i molt, com vulguis. Estic al bufet d'en Palau, primera quota, ja ho saps; tinc alguns assumptes, però, tot plegat, sí rals. La feina d'advocat picaplets no ^{és} feta per mi, ja ho sabeu. Faig periodisme. Estic a "La Publi": em penso que ja t'ho vaig escriure. Hi executo feines estranyes: revistes de premsa, enquestes, pàgines literàries, comarcals, què sé jo! De tant en tant hi publico un article signat, perquè la gent es recordi que en Joan Portabella és un escriptor important. Ho és, però? Què us en sembla? -

Es posà a riure. A Xavier va semblar-li que els mots del seu amic tenien un fons d'amargor. Volgué aïalagar-lo.

- Des de París ja he anat llegint les teves coses. Has escrit assaigs molt interessants. I aquell llibre de versos que vas enviar-me... "Cobalt", no?, va impressionar-me molt. I això que jo no hi entenc res. Però tothom et considera un poeta de mèrit i un bon escriptor, n'estic segur. -

Joan tornà a riure, amb la seva rialla sonora.

- "Poeta de mèrit, bon escriptor"! Sembla que et senti recitar la meva necrologia o un article biogràfic de l'Espasa! No m'acontentava pas amb això, abans. Aspirava al geni, a la glòria! Per menys de "gloriós poeta i escriptor genial" no hauria passat, t'ho ben juro!

- I bé, quants anys tens? Vint-si-set, oi? Què vols més? Homenatges públics, com ~~la~~ feien a Guimerà o a Rossinyol? Tens un nom conegut, que t'obre totes les portes. Pots fer el que vulguis: poesia, novel·la, teatre... - Francesc havia intervingut. Les depressions de Portabella li eren tan familiars com els seus engrescaments, però sempre li feien angúnia, com una il·lustrant contradicció de l'ordre natural.

- Si el meu pare no ~~hagués~~ ^{hagués} mort, ~~però~~ m'hauria repetit que ell tenia raó, quan s'esgarriava de la carrera que empenia! Prou que el meu preciós germà ~~xà~~ se n'omple la boca! Em penso que de vegades, ell, el gran fabricant, es dona vergonya de tenir un germà tan inútil, que ni tan sols li pot servir d'assessor jurídic o per fer-li cobrar les lletres protestades. Tinc un nom conegut, dius. Sí, conegut aquí, a l'Ateneu, entre uns quants centenars de lectors de diaris i de revistes, i ^{prou!} ~~para de comptar~~. No és pas això, recordeu-vos-en, allò que jo volia!

paga - Allò que volíem! ¿Vols dir que hi ha ^{alguna} ~~mai~~ manera d'aconseguir-ho? Tens una il·lusió, et proposes una fita amb tot de detalls accessoris pel camí, i vas per abastar-ho tot, per complir un per un aquells punts del programa. I aleshores t'adones que no és allò, que no serà mai allò que imaginaves. Deu ésser que t'has proposat una cosa massa ambiciosa. Tu, Xavier, que eres el més modest, i que has anat poc a poc en el teu camí, segurament deuràs realitzar el teu programa. I això que tot just ara comences a posar-lo en pràctica! ¿Què deies, fa deu anys? Ah, sí! Volies ^{ésser} ~~ser~~ metge per fer el bé, per ajudar el bé a vèncer el mal. Un programa senzill. Potser en la pràctica tampoc ho serà gaire. Però, nosaltres... Ja ho veus: Joan és un escriptor conegut i un advocat sense gaires plets; allò que volia ^{ésser} ~~ser~~, precisament, i no està content. Jo sóc un enginyer que dirigeix una gran empresa, que ajuda a construir la nova Barcelona, és a dir, les coses que m'il·lusionava de fer. I tampoc tinc la plena sensació d'haver reeixit...-

Havia dit els darrers mots en veu baixa, com si fes una confessió dolorosa. Tot allò li havia sortit d'e dintre, a desgrat seu. Mai no s'havia aturat a pensar-ho. Però ara s'adonava de com era veritat. No, no estava satisfet. ^{o bé emigrar...} N'hi ha també que han triomfat, i algú ^{Xavier} somreia. Ara, com feia anys, quan tots tres esmolaven els bancs de l'Institut, creia en els seus amics. ^{llurs} ~~llurs~~ insatisfaccions, llurs suposats fracassos, no l'enganyaven. Francesc i Joan eren de la pasta dels lluitadors, dels que vencen. Ell, en canvi...
rill - Ni l'un ni l'altre no teniu raó - declarà, solemne. - Heu reeixit, o esteu en ple camí de l'èxit, i no voleu reconèixer-ho. Jo sí que tot just ara començo, i no sé com m'aniran les coses...-

tants Joan tingué un moviment d'impaciència. Begué d'un glop la copa de conyac que tenia al davant i exclamà:
la in- Doncs jo sí, que ho sé, com aniran! Tindràs molts clients i faràs molt de bé. I com que no tens ambició, sempre estaràs content i tot et sortirà de la millor manera possible. Ets l'únic de nosaltres que podràs dur a la realitat els seus projectes. Francesc té raó. -
mai e Vilà havia encès una cigarreta i s'havia aixecat per mirar un moment al pati. Dret encara, tornà a parlar:
tanta - ¿Sabeu quin és, de debò, el culpable dels nostres fracassos, o dels nostres mig-èxits, si Xavier s'entesta a creure que ho són? Doncs és que no hem hagut de lluitar, que no ens hem hagut de guanyar mai la vida. Tot ho hem trobat a punt; només hem hagut de recollir. Imagineu-vos que en lloc de tenir uns pares benestants, que ens varen poder

pagar els estudis complets i ens varen permetre que ens preparéssim fins als vint-i-cinc anys, abans de llançar-nos a guanyar cinc cèntims, haguéssim estat els fills d'uns menestrals, d'uns petits industrials, d'uns obrers. Què hauríem fet? Als catorze o quinze anys hauríem hagut de deixar els estudis; ens haurien posat d'aprenents, de meritoris, de manobres, què sé jo, a treballar, per a ajudar la família. I ens hauríem trobat encadenats a la feina, a una feina que no hauríem pogut deixar per molt que ens desagradés, perquè els nostres guanys haurien estat necessaris a casa. Aleshores sí que hauria tingut mèrit triomfar! Aleshores sí que hauria ~~tingut~~ estat autèntic el triomf! Ara, rai! Jo m'he trobat, en arribar de Londres amb el meu títol flamant, que el meu pare em posava a les mans una situació magnífica. No he hagut de patir gens per a obrir-me camí.

- Però si no haguessis estat un bon enginyer, no hauries pas reeixit en la teva empresa - seguí pledejant Xavier.

- Bon enginyer! A Anglaterra n'hi havia pel cap baix dos cents que eren millorats que jo i que s'han passat mesos i anys sense trobar feina: alguns, a l'últim, han hagut de posar-se a fer de manyà o de descarregador del moll, o bé emigrar... N'hi ha també que han triomfat, i alguns que pujaven del no res, d'una família de treballadors, i que tenien la força de voluntat d'elevant-se, costés el que costés, fins a una situació important. A la meua Societat hi ha un enginyer, en Ricard Fornells, que té deu anys més que jo, i que era un simple mecànic, fill d'un dels obrers de la fàbrica que havia tingut el meu pare. Va voler estudiar, i va estudiar, mentre seguia treballant a jornal. Quan ~~me~~ el miro, li tinc enveja. Ell sí que ha reeixit, encara que no guanyi tants diners com jo!

- No diguis, que en Joan no ha utilitzat pas els seus diners ni la influència de la seva família per a fer-se una posició literària.

- I és clar que sí! El seu pare no volia que fes versos ni periodisme, ja ho sé. Però si no haguessin estat els seus diners, encara que ja sé que en Portabella els menysprea cordialment, no hauria tingut mai el temps necessari per a estudiar una carrera que ja sabia que mai no utilitzaria per a guanyar-se la vida. Ni hauria pogut fer versos amb tanta llibertat i editar-se'ls ell mateix. Ni fer periodisme d'una manera distingida, sense haver-se de carregar les feines de bastaix ni les angúnies dels que necessiten els cinquanta duros de la mesada i encara no en tenen prou...

L'al.ludit es senti molestat:

Xavier tenia la mateixa sensació de malestar que Francesc, en topat amb

el pensament íntim de Joan Portabella. No era natural. L'amic era
- Planteges les coses d'una manera, tu també! Com si no sabessis
que, encara que hagués estat pobre com una rata, ni que hagués hagut
de treballar des dels catorze anys, hauria fet versos i m'hauria fi-
cat al periodisme! Era una cosa que duia massa # dintre meu, per a re-
nunciar-hi.

- Qui sap! Potser tens raó; potser sóc jo qui en tinc. O potser
és que la raó va, com sempre, a mitges. El que volia dir és que els
nostres anys d'aprenentatge no han estat gens durs i que els diners
dels nostres pares ens han aplanat el camí. I això, a tots per un
igual. La pesseta està enfonsant-se.

- Sí. Reconec que és veritat. Ens ha mancat aquell estimul, aque-
lla urgència de l'haver de guanyar-se la vida. Al costat del meu pare,
que va haver de fer-se metge a pols, pels seus propis mitjans ¿quin
merit tinc jo, que als vint-i-set anys encara no he fet res de profit?

- Vinga, vinga, Xavier, que al teu Hospital de París et deus haver
fet un tip de salvar criatures. Decididament, tu ets el que quedes
millor de tots tres.

Mentre parlava, Joan encenia una cigarreta amb un encenedor dau-
rat. Donà unes pipades i continuà:

- Prou que ho sé, també, que tens raó, Francesc. Els diners i la
posició dels nostres pares ens han servit de molt. També ens han estat
un handicap. Més que això, de totes maneres, la cosa que a mi em tur-
menta, quan miro on sóc i ~~les~~ tot el que he fet fins ara, és constatar
que la meua activitat no ha estat útil a ningú, fora de mi. ¿Us en re-
cordeu, de quan volia a guiar els meus conciutadans, intervenir en la
política, activar l'alliberació de Catalunya, provocar aquell canvi
que tots esperàvem, quan va acabar-se la Gran Guerra? No he guiat nin-
gu, ni he pogut intervenir en la política, perquè ara no existeix. No
direu pas política de tota aquesta faramalla de Unions Patriòtiques i
Sometents que ens ha encolomat el "Salvador de España", ni de la li-
teratura subversiva, però molt dissimulada, per mor de la censura,
que fem nosaltres! M'he trobat que l'alliberació de Catalunya i el
canvi de règim, tan esperat aleshores per tots, s'han tornat aigua-
poll. No he pogut servir ningú, ni menys la meua Pàtria. I estic segur
que és per això que el meu mig èxit no em satisfà gota. Triomfar per
tu tot sol, sense que el teu triomf aprofiti a ningú, és una trista
victòria, no ho trobeu?

una unitada
Fosquejava. Mancaven ~~vuit dies~~ dies per a Sant Tomàs, i els dies s'ana-
ven escurant. Cap dels tres no pensà, però, a encendre el llum. Xa-
vier tenia la mateixa sensació de malestar que Francesc, en topar amb

el pensament íntim de Joan Portabella. No era natural. L'ur amic era l'entusiasme, l'agitació, la passió una mica irreflexiva, la il·lusió he deixat la iniciativa. De totes maneres, sempre amics, sempre units, sempre flamejant. Volgué tornar-la a encendre:

- Han estat aquests anys de Dictadura, que us han fet mal. Però això sat de temps! I de coses! Sabeu què és allò que més recordo d'aquella època? La mort d'Isabel. -

d'aquest règim. ¿No veieu la revolta com bufa per tot arreu? L'absolució de Sánchez Guerra pel ~~consell de guerra~~ ^{tribunal militar} és un cop mortal per a Pri- aquell dolc fantasma. mo de Rivera. A França, us ho asseguro, tot i l'entendiment que sempre

han sentit pels dictadors dels altres països, comencen a veure que això te n recordaves. Ella hi era en gairebé totes les pàgines. T'ho vaig s'acaba. La pesseta està enfonsant-se. escriure i tot, em sembla. I tu, Francesc, te n recordes?

Francesc no ho veia tan clar.

- Si, me n recordo molt. Justament l'altre dia, remenant un calaix on la mare té tot de retrats de família, vaig trobar-ne un d'ella. El Dictadura. La de Barcelona no pot negar-se que ha estat un èxit. Ha donat feina i distracció a la gent, i encara raja. La major part dels

badocs que s'extasiaven davant de les fonts lluminoses, o que fan cua davant dels palaus i les atraccions, troba que tot està molt bé, i que enlluernats. Però Vila ja s'havia tret de la butxaca una cartolina i sense un règim de força no s'hauria pogut mai arribar a realitzar un l'allargava als altres dos. Afanyosament, Portabella l'agafà. tal esforç. -

- Aquesta, és ella? - no sabé estar-se d'exclamar, adolorit. S'adonà que adoptava els arguments del conformisme de la burge- Xavier, abocat damunt la seva espatlla, mirava també el retrat. sia més egoïsta, contra la qual sempre es feia la il·lusió de lluitar. Malgrat el vestit absurd, malgrat el capell enfonsat fins a les ore- Va tornar-se una mica vermell. Continua:

- Si, la situació financera és dolenta. I l'opinió pública del país, en la seva gran majoria, està contra el dictador. Però aquesta/ l'equilibri pot allargar-se encara uns quants anys... Com canvien, els retrats! - sospirà Joan. - Com envelleixen!

- De vegades, són els records que canvien i que envelleixen - mur- - Almenys tornés a sonar l'hora de Catalunya! - exclamà Joan. Ja murà Francesc. Tornà a desarcamb cura el retrat a la cartera. Nom no tornava a estar excitat, encès per tot d'il·lusions magnífiques. -

havia de desvetllar els morts. Aquesta vegada sí que no ens la deixarem prendre, com l'any 17 i el - I ara, què fem? Teniu feina o voleu que us dugui amb el Waux- 19! -

hall a donar un tomb per l'Exposició? En Xavier és una mena de foras- L'any 17! Francesc recordà aquell estiu agitat. Tornà a tenir, ter. Bé li hem d'exhibir la nostra gran ciutat! Va?

ben precisa, la visió d'una barricada, amb un home aclofat al damunt. Aleshores havia decidit d'intervenir en els canvis, en tots els tras- balsos decisius que es produïssin a Catalunya. Tot ~~no~~ havia anat ben a l'inrevés de les seves esperances. ¿Qui sap si encara podria ésser útil, ell també? Sospirà:

- No, si es presenta, us ho asseguro, no ens la deixarem prendre. I després, entre els teus versos i els nois que posarà bons en Xavier i les encavallades de ferro que jo faré, podrem ajudar a fer-nos una Pàtria tal com la somniàvem.

- I tal com encara la volem! - afirmà, solemne, Portabella.

Hi hagué un moment de silenci. Fou Xavier qui l'interrompé:

- Jo hi faré ben poca cosa, us ho anuncio. Ja sabeu que sempre us he deixat la iniciativa. De totes maneres, sempre amics, sempre units, tal com vàrem prometre'ns aquell dia ~~el~~ dalt del Tibidabo. Què n'ha passat de temps! I de coses! ¿Sabeu què és allò que més recordo, d'aquella època? La mort d'Isabel.-

Ara ja era gairebé fosc. Només així hauria Xavier gosat evocar aquell dolç fantasma.

- Quan vaig rebre el teu llibre de versos vaig veure que tu també te'n recordaves. Ella hi era en gairebé totes les pàgines. T'ho vaig escriure i tot, em sembla. I tu, Francesc, te'n recordes?

- Sí, me'n recordo molt. Justament l'altre dia, remenant un calaix on la mamà té tot de retrats de família, vaig trobar-ne un d'ella. El duc a la cartera.

- Ensenya'ns-el. Joan feia una veu fosca, una mica tremolosa. Francesc s'aixecà i anà a encendre el llum. Es miraren tots tres, enlluernats. Però Vilà ja s'havia tret de la butxaca una cartolina i l'allargava als altres dos. Afanyosament, Portabella l'agafà.

- Aquesta, és ella? - no sabé estar-se d'exclamar, adolorit.

Xavier, abocat damunt la seva espatlla, ~~es~~ mirava també el retrat. Malgrat el vestit absurd, malgrat el capell enfonsat fins a les orelles i els ridículs accessoris del fotògraf, aquells ulls clars i aquelles dues trenes, eren Isabel. Tot el que restava d'Isabel.

- Com canvien, els retrats! - sospirà Joan. - Com envelleixen!

- De vegades, són els records, ^{els} que canvien i que envelleixen - murmurà Francesc. Tornà a desarcamb cura el retrat a la cartera. Hom no havia de desvetllar els morts.

- I ara, què fem? ¿Teniu feina o voleu que us dugui amb el Wauxhall a donar un tomb per l'Exposició? En Xavier és una mena de foraster. Bé li hem d'exhibir la nostra gran ciutat! Va?

- Està bé. -

La mestressa del pis aixecà la cortina i precedí el seu visitant, corredor enllà. S'aturà davant d'una porta i l'obrí.

- Si és servit, Vostè mateix. -

El llum de la cambra estava encès; les persianes, tirades oval, deixaven entrar molt poca llum; así calçó per la finestra. Joan tancà la porta i contemplà la peça. La coneixia de sobres, amb el llum d'e peu cobert per un gran rocador de seda vermella, la taula de centre ovalada, les dues butaquetes, l'armari mirall, el lavabó,

II. LES INQUIETUDS DE JOAN

Love's not so pure and abstract as they use
To say, who have no mistress but their muse.

evident d'un "amateur" sense traça. Damunt e John DONNE. Llit pen-
java un tapís, amb una dona una sicaada damunt una pell blau,
Com de costum, la portera no era al seu quiosc envidriat. L'as-
censor no marxava perquè, segons aclaria un rètol, "estava en obser-
vació". Tant se valia. Pujaria a peu. Era impossible negar la dis-
creció d'aquell recés, una discreció creada per la mateixa gentada
que vivia a la casa. Mentre trucava a una de les portes del primer
pis, Joan rumiava quin concepte devien tenir format de la senyora Ger-
trudis els altres veïns de l'escala. ¿La consideraven, com ella es
gloriejava en la intimitat, en la seva qualitat autèntica o imaginà-
ria de vídua d'un coronel i parenta de tot de famílies importants?
¿O bé endevinaven la procedència dels seus ingressos i el caràcter
de les seves visites? Els barcelonins no són gaire xafarders. En
aquell barri, en general, encara ho són menys.

- ¿Com està, senyor Martí? Passi, passi. -

Era la senyora Gertrudis en persona, neta, endreçada, distingida i tot, amb el seu cabell gris i els seus vestits foscos i austers, qui li obria la porta. Al rebedor, només il·luminat per una finestra del celobert, hi havia dues banquetes, un penjarobes sempre buit i un parell de litografies - "Doña Juana la Loca" i "Los Amantes de Teruel", emmarcades en negre. Un gruixut cortinatge tapava l'entrada del passadís. Joan coneixia prou la decoració.

- Bon dia, senyora Gertrudis. ¿No ha vingut encara...?

- No, senyor Martí, ~~aquella senyoreta~~ ^{aquella senyoreta} no ha vingut encara. Suposo que vol dir la mateixa de la darrera vegada - insinuà la vídua del coronel, amb un aire discretíssim. Sí, era la mateixa, prou que es veia. ¿Voldrà passar a la cambra a esperar que vingui arribi?

- Està bé. -

La mestressa del pis aixecà la cortina i precedí el seu visitant, corredor enllà. S'aturà davant d'una porta i obrí.

- Si és servit. Vostè mateix. -

El llum de la cambra estava encès; les persianes, tirades avall, deixaven entrar molt poca claror del celobert, per la finestra. Joan tancà la porta i contemplà la peça. La coneixia de sobres, amb el llum d'e peu cobert per un gran mocador de seda vermella, la taula de centre ovalada, les dues butaquetes, l'armari mirall, el lavabo

ti el bidet que detonaven només una mica, i, sobretot, ilanquejat va
per les dues tauletes de nit, el llit de matrimoni de noguera, amb
la seva ~~vanova~~ ^{ma} de color de rosa. Coneixia també de sobres el paper
de les parets, fet de filors i de franges alternades, i els quadros
que hi havia ~~uns~~ ^{en} vagues paisatges sense res de particular, obra
evident d'un "amateur" sense traça. Damunt el capçal del llit pen-
java un tapis, amb una dona nua ajaguda damunt una pell blanca,
creació pictòrica de la mateixa qualitat que els paisatges, però
amb més pretensions. Tot allò, amb la seva sordidesa, el irritava i
el feia ave, vergonyir-se d'ell mateix, com cada vegada que hi venia.
qualse « No sé pas perquè ^{he} ~~heig~~ de tornar, després d'haver dit i re-
petit que mai més no cauré en aquesta temptació. Però, aquesta sí,
serà la darrera vegada, » va prometre's. ~~a~~ ^{la} a impedir el cessament,
eren Trigarria gaire, aquella ^{noia?} ~~nicota?~~ Mirà el rellotge, tot asseient-
se a una de les butaques, després d'haver deixat capell i abric a
l'altra. Les quatre, ^{mercé} ~~ella~~ no es retardava mai gaire, però semblava
tenir un cert punt a fer-lo glatir cinc o deu minuts. I, justament,
a les set, ell havia de trobar-se amb Claudina a can Llibre. Tornà
a sentir una onada de vergonya que l'envaia. Era imperdonable, bar-
rejar Claudina amb allò, pensar en Claudina en aquella cambra... No-
vament decidí acabar d'una vegada. ~~aquell moment, li agradava Mer-~~
cè, l'El timbre de la porta sonà un parell de segons. "Deu ésser ella"
va pensar. Sentí com la senyora Gertrudis passava pel corredor,
venint del fons del pis, del menjador, on tenia unes visites. Des-
prés del soroll d'obrir i tancar la porta, va sentir una veu d'home
alternant amb les exclamacions meloses de la mestressa. No, no era
Mercè, encara. ~~lusions, va odir, amb un lleu arrògament d'espat-~~
lles. Mercè! Va evocar la primera vegada que l'havia vista, ara feia
un any, en aquell cafè de la Plaça de la Universitat on de tant en
tant es trobava amb uns amics. Alta, elegant, amb els cabells d'un
ros oxigenat, les mans fines, d'àngles lluints i rosades, els llavis
vermells i molsuts, el nas curt i maliciós, d'un blau molt clar els
ulls, fina de cintura i amb el doble fruit del pit ben acusat sota
la brusa de seda i la jaqueta ~~ben~~ ajustada. L'havia atret totseguit,
no sabia perquè. (Després ho compregué, i li féu angúnia: era la
semblança amb Isabel, o almenys amb el vague record d'Isabel, allò
que l'havia atret ^{de} Mercè.) Se li havia apropat, va entaular-hi con-
versa i ja sortiren plegats, perquè aquell dia justament no compare-
gueren els amics de Joan ni la persona que ella esperava. Va acom-
panyar-la a casa, només fins a l'escala. Mercè era manicura d'ofici,

treballava ^{en} un cercle masculí molt distingit, i vivia amb la seva mare i ~~la seva~~ germaneta. Tenia, sobretot, un gran respecte ~~de~~ les d'ell, tot apartant els seus. Després es va desprendre, anà cap a la porta i la va tancar amb clau. Apagà el llum del mig i deixà única una llarga temporada, durant la qual ell la dugué a cinemes i teament encès el de peu, que deixava la cambra en una penombra rogen- tres, li féu molts presents de poc preu i àdhuc es permeté de convi- ca. Va treure's el capell i el pesà amb precaució damunt la taula. Es tragué també l'abric i el deixà ben plegat, damunt una cadira, servats. Malgrat totes les ocasions i malgrat les dots de seducció de Joan, Mercè defensà a capa i espasa una virtut que ell tenia

Joan ~~se~~ la contemplava. Si, era la Mercè de sempre. Freda, cal- sospites que era estantíssima i ella prou raons per saber-ho del cert. culadora àdhuc en el plaer, ~~que~~ sabia administrar i aprofitar fins

Joan recordava aquelles setmanes d'engrescament, durant les a la darrera engruna. Sabia que ara començaria la comèdia de ~~la~~ ve- quals gairebé oblidava Claudina. No, ara ho veia: no era que ~~l'o-~~ gada, admirable creació de la coquetaria, simulacre de pudicitia que blidés. Potser, al capdavant, Claudina i les seves eternes vacil·la- havia d'excitar encara més el masculí i fer-li oblidar tots els escri- cions, la família estúpida que s'entestava a impedir el casament, puls i totes les resolucions de trencar aquell joc perillós i ple de eren els responsables directes d'aquella rauxa, com d'altres de pre- delicies. El sol moment de tenir-la entre els seus braços, tan lleu- cedents. Sospirà. Qui sap si no en seguirien d'altres, encara! Mal- gera i tan fràgil, tan ben ajustada a la mida de la seva abraçada, grat les seves preocupacions religioses, Joan no podia sentir gaire remor- ^{dim}aments per aquella aventura ni per cap de les altres. Des del primer moment ensenyava les cartes. No podia tractar-se d'enamora-

Anà per abraçar-la una altra vegada i ella tornà a esmunyir-se ments seriosos ni menys de matrimoni. Ell estimava una altra noia.

- Per què fas això? Sempre hem de començar igual!
(O millor dit, per fer-ho més acceptable i menys feridor, estava - Es que sempre penso que això que fem està malament. -
promès amb una altra noia.) Però, en aquell moment, li agradava Mer- S'havia assegut als peus del llit i ~~se~~ mirava amb els ulls cè, la necessitava, la volia. Sense moure's d'aquests tres verbs, cànids molt oberts sota els cabells curts i rutilants, que li surto- Joan sabia confeigir inefables lletanies i sabia per experiència layen el cap. Joan, amb la seva cara viril i bruna, la seva corpu- l'efecte que en general produïen.

Quan Mercè es convencé que amb els seus refusos no aconseguiria era agradable de fer-lo guar.

pas forçar Joan a un matrimoni amb el qual, de moment, ella s'havia - No saps? Em sembla que m'ha sortit un pretendent. No pas un fet certes il·lusions, va cedir, amb un lleu arronçament d'espat- home com tu, que va només per això - ensenyala desdenyosament el llit lles. Ara es veien de tant en tant. Alguna vegada al cinema, d'al- on seia - sínd un home que vol casar-se amb mi. - tres en aquest pis de la senyora Gertrudis. A l'estiu havien anat

algun diumenge a banyar-se a Castelldefels - aleshores Claudina era - En penso que sí, que em casaré. Té diners i es creu que sóc una a Vichy amb els seus pares. - Com que s'avenien bastant bé de caràc- noia decenta. Podré deixar d'una vegada el Cercle i l'haver de mase-

ter i de temperament, havien sabut acomodar-se a unes relacions de gar les grapes d'aquells vellots que només pensen a tocar-te. Que les quals cada un treia tot allò que podia, sense comprometre's a res més.

Què li semblava, a Joan? No s'aturà a pensar-ho. Només sabia que

El timbre tornà a trucar. Escoltà. Aquesta vegada sí que devia tenia odi a aquell home desconegut, que se li havia desvetllat la ésser ella. Sentí el repic curt i sec dels talons alts que alterna- gelosia i que aquella dona ara li feia fàbia i rastic - sí, rastic, - va amb les petjades apagades de la senyora Gertrudis. El pom de la Sentí impulsos de pegar-li, d'esclafar-la, i s'abocà damunt d'ella; porta va girar, i Mercè entrà, somrient.

Ferò els braços, en lloc de colpir, voltaven el cos de la noia i els

- T'he fet esperar gaire? -

llavis s'encastaven a la boca d'ella. Mercè intentà desfer-se d'a-

S'apropava a ell, que s'havia alçat i anava a besaf-la. Es deixà aquella abraçada, però no pogué. Caigué enrera, vençuda.

prendre en els braços de Joan i presentà la galta fresca als llavis d'ell, tot apartant els seus. Després es va desprendre, anà cap a la porta i la va tancar amb clau. Apagà el llum del mig i deixà únicament encès el de peu, que deixava la cambra en una penombra rogenca. Va treure's el capell i el ^{posà} amb precaució damunt la taula. Es tragué també l'abric i el deixà, ben plegat, ^{en} damunt una cadira.

- No sé per què no hi té un penja-robes - es va plànyer.

Joan ~~se~~ la contemplava. Sí, era la Mercè de sempre. Freda, calculadora àdhuc en el plaer, ^{el qual} que sabia administrar i aprofitar fins a la darrera engruna. Sabia que ara començaria la comèdia de cada vegada, admirable creació de la coqueteria, simulacre de pudicitia que havia d'excitar encara més el mascle i fer-li oblidar tots els escrúpuls i totes les resolucions de trencar aquell joc perillós i ple de delícies. El sol moment de tenir-la entre els seus braços, tan lleugera i tan fràgil, tan ben ajustada a la mida de la seva abraçada, ja s'ho havia endut tot sense deixar-ne rastre. Ara ell només era l'home que desitjava aquella dona i que volia fer-la seva.

Anà per abraçar-la una altra vegada i ella tornà a esmunyir-se triar - Per què fas això? Sempre hem de començar igual!

- És que sempre penso que això que fem està malament. -això. Però

S'havia assegut als peus del llit i ^{al} se ^{se} mirava amb els ulls cànids molt oberts sota els cabells curts i rutllats, que li auriolaven el cap. Joan, amb la seva cara viril i bruna, la seva corpulència, els seus cabells negres brillants, li ^{plaià} agradava força. Però era agradable de fer-lo guiar.

- No saps? Em sembla que m'ha sortit un pretendent. No pas un home com tu, que va només per això - assenyalà desdenyosament el llit on seia - sinó un home que vol casar-se amb mi. -

^{una} feua una pausa.

- Em penso que sí, que em casaré. Té diners i es creu que sóc una noia decenta. Podré deixar d'una vegada el Cercle i l'haver de masegar les grapes d'aquells vellots que només pensen a tocar-te. Què ^{et} t'hi sembla, [?] a tu? Faré bé, oi? -

Què li semblava, a Joan? No s'aturà a pensar-ho. Només sabia que tenia odi a aquell home desconegut, que se li havia desvetllat la gelosia i que aquella dona ara li feia fàbia i fàstic - sí, fàstic. Sentí impulsos de pegar-li, d'esclafar-la, i s'abocà damunt d'ella: Però els braços, en lloc de colpir, voltaven el cos de la noia i els llavis ^{se li} encastaven a la ^{seva} boca. Mercè intentà desfer-se d'aquella abraçada, però no pogué. Caigué enrera, vençuda.

de l'S'estimaren goludament, sense paraules. La dona freda i plena d'escarafalls de pudicícia sabia esdevenir una bacant desfermada. Les seves cames llargues i aruades, les sines rodones, molt separades, el ventre ovalat prenién una vida independent i es contradieien amb la blavor dels ulls i la cabellera asexuada. Posava els cinc sentits en la lluita amorosa i oblidava de grat les seves ambicions, les seves necessitats, les seves temences, atenta a extreure d'aquell moment tota la gamma de les sensacions. Atenta també a fer vibrar de gaudi aquell cos jove que la cobria amb els seus besos i les seves carícies frenètiques.

En un moment de treva, assossegats però no sadolls, encengueren una cigarreta. Les noies i s'assegà a llur taula. Al seu davant, instal·lats en dos còmodes sillons, Joan i Mercè se'n van gaudir. - De debò et vols casar? No m'ho has pas dit per fer-me gelosia?

- T'ho dic de debò, Joan. Ja m'ha agradat, no et pensis, de fer-te patir una mica. Això vol dir que encara m'estimes...

- I és clar que t'estimo! (Però, malgrat els mots, la seva exclamació no tenia aquell to de sinceritat que les dones saben destriar tan bé.)

- Sí, és clar, m'estimes... Vols dir que t'agrada per això. Però vols casar-te amb una altra. Sí, home, ja m'ho has explicat moltes vegades. Si no em queixo! Ja saps que no sóc una sentimental. Comprendràs, de totes maneres, que jo també ^{he de tenir} ~~he de tenir~~ els meus projectes. A casa, cada dia hi ha més necessitats. I jo em faig gran. Ja tinc vint-i-cinc anys: aviat seré una vella. D'ençà que vaig amb tu, prou que ho sé, no he fet res més que perdre el temps.

- De què li serviria protestar? ^{va estrenyer-la} ~~estrenyer~~ una altra vegada en els seus braços i va ofegar els seus mots amb un altre bes. Mercè tenia raó. També ell ho sabia, que allò no podia durar, que li feia perdre el temps estúpidament. Tammateix, va dir-se, no era pas tan segur que tots aquells mesos Mercè hagués perdut el temps. La seva fidelitat era problemàtica; Joan no s'havia mai fet il·lusions. Una altra onada de gelosia l'envaí, però sense la fúria de la primera. Per què pensar i torturar-se? Allò que calia era gaudir, només gaudir. No era pas aquell el moment de pensar.

Ni ho era tampoc el curt trajecte en taxi fins a can Llibre, després d'haver deixat Mercè a la cantonada del Passeig de Gràcia, prop del cercle on treballava. Joan li havia donat dues-centes pesetes, perquè ella havia parlat amb amargor d'aquella brusa que es volia fer, del compte de l'electricitat que calia pagar, de la tos

de la seva mare. Mercè havia rebutjat els diners, i va protestar i xò que allò era com si volgués pagar-li aquelles hores que havien passat plegats. Al capdavall ^{però,} havia acceptat. No era pas la primera vegada. I ella sabia que a Joan no li venia d'aquells diners. ment.

- ¡Quan ens tornarem a veure? - preguntà ell. d'advocat sense plaer. - Ja et telefonaré al diari, qualsevol vespre - va prometre ella, abans de baixar del taxi. - bon tros per a una noia que podia triar,

No, no hi havia temps de pensar. Eren les set tocades. Arribà a can Llibre, pagà el xofer i s'endinsà pel saló de te. En una tauleta hi havia Claudina i la seva inseparable Magda. Va precipitar-s'hi.

- Com esteu? ¡Fa estona que heu arribat? - saber als pares de la

Donà la mà a les noies i s'assegué a llur taula. Al seu davant, instal·lada en el seu sillonet amb aquella majestat natural de tots els seus moviments, Claudina Bertran li va tornar el somriure. Magda Llorenç féu una ganyota que va estrafer un moment la seva cara de follet maliciós.

- Bo, ja tenim davant per davant els dos enamorats que no saben què dir-se. Amb la il·lusió que em fa a mi ^{aguantar} la capa! Sorte que allà baix veig les Anguera i sé que tenen moltes coses per ^{a)} explicar-me... Ja em perdonareu, oi, fillets? - teu amor. I tu m'estimes,

Estava dreta i ja se n'anava cap a l'altre extrem de la sala. Joan va respirar, satisfet. Gràcies a Déu, aquella Magda era prou comprensiva. Tornà a mirar-se Claudina, que seguia amb la vista, mig rient, la seva amiga. Que bella la trobava! No podia saciar-se de contemplar-la. Des d'el primer dia que la va veure, feia ja tres anys, que n'estava enamorat, amb totes les potències del seu cos i del seu esperit. No era pas com les altres vegades. Si n'havia estat d'enamorat, en altres ocasions! Però no era la mateixa cosa. De vegades li costava d'evocar els noms i les resomies de totes les heroïnes de les seves aventures sentimentals, començant per la pobra Isabel Catllar. Però mai, mai, no havia sentit allò, aquell total enlluernament, aquella rendició absoluta dels sentits i del pensament davant la bellesa d'una dona.

En els seus vint-i-tres anys radiants, Claudina Bertran era - d'això no en dubtava ningú, ni ella - una de les noies més boniques de Barcelona. El seu pare era un potentat de la indústria, un dels set o vuit fabricants més considerables de teixits ^{que hi havia a} tot Catalunya. Quan Jaume Portabella, el germà de Joan, en parlava, adoptava un to de respecte.. (Es veritat que, d'ençà de la mort del seu pare, la fàbrica no tenia la importància que la continuava creixença dels anys de la tenen

Gran Guerra feien augurar. Més aviat havia perdut categoria.) Això a Joan tant li feia. Millor dit, el preocupava només perquè era la raó decisiva que invocava la família de Claudina per a oposar-se ~~que~~ que ~~ella~~ es casés amb Joan i aduc que hi festegés "formalment". Aquell xicot que no tenia altres títols que els d'advocat sense plets i periodista amb pretensions d'e literat, no era, evidentment, un partit suficient ni de bon tros per a una noia que podia triar, a ulls clucs, si més no entre els homes de la mateixa categoria i fortuna que el seu pare, un marit presentable.

Malgrat això, festejaven. Ara mateix, davant d'una cinquantena de persones que trobarien manera de fer-ho saber als pares de la noia, Joan i Claudina donaven l'espectacle d'una conversa molt tendra. Ell no es preocupava gens dels espectadors i agafava entre les seves mans la de Claudina, aquella mà blanca i fina, de dits allargats i ungles esmaltades d'oval perfecte d'ametlla, mentre li parlava amb la seva veu càlida i persuasiva.

- Per què no et decideixes, d'una vegada? Els teus pares no poden en res contra una resolució teva. Si m'estimes de debò, has de prescindir del que ells diguin o vulguin. Només és la teva voluntat que ha de comptar. Només ha de decidir el teu amor. I tu m'estimes, oi? -

Feia la pregunta sense esperar-ne cap resposta, amb un aire de convençut. De vegades, però, ell mateix en dubtava. ¿Era amor aquella passivitat de la dona, aquella acceptació dels homenatges de la passió com d'una cosa natural, aquell somriure benèvol, graciós, de reina que acull els testimonis de lleialtat d'els seus súbdits? Claudina no era pas massa alta, però tota la seva persona, amb la perfecta proporció dels seus membres, amb el cap voltat per la tofa d'els cabells rossos, d'un ros meravellós natural, que recollia la llum en reflexos suaus, amb el perfil impecable, els ulls negres ombrejats per les pestanyes espesses, el nas dret i fi, els llavis ben dibuixats, que el llàpis vermell només havia de subratllar una mica, amb el seu bust arrogant, tírgid sense excés ni defecte, amb els braços molsuts i blanquíssims, les cames dretes i plenes, de turmells fins i genolls rodons, i la cintura estreta que acusava la rotunditat prometedora dels flanks, donava tot hora una sensació de majestat, de superioritat. Era una deessa grega, adaptada als canons moderns de la bellesa femenina. I ho era en tots els seus gestos, en la manera com caminava, i com ballava, i com parlava, i com ~~s'estava a ssegud a~~ ^{seia.} Orgullosa? No. Les deesses o les reines no tener

Tornà a seure a la taula i ^{es} mirà amb ulls crítics la parella. cap necessitat d'ésser orgullosos. Sempre estan al lloc que els pertoca; no poder fer plans per a la nostra vida, no poder mai tenir amb tu aquella deessa de vint-i-tres anys, aquella filla de milionaris barcelonins, que Joan Portabella volia per muller. La volia i la tindria. Feia un any només que ^{es} la coneixia. Però des del primer dia havia sentit aquell enamorament total, i havia decidit que la seva vida estava destinada a unir-se amb la d'aquella noia meravellosa. L'havia assetjada, s'hi havia presentat, s'hi havia declarat abans d'una setmana. Claudina es senti afalagada de bones a primeres per aquella passió, tan diferent dels flirts innocus que fins aleshores coneixia. Ell també era d'una mena diferent que els altres homes que li feien una cort discreta, i entre els quals els impertinents de la senyora Bertran i els informadors particulars del seu marit cercaven un partit ideal per a la noia. Alt, ben plantat, de faccions perfectes, amb un foc als ulls i una roentor als llavis que el feien interessant. Aquest era el mot: Joan era interessant.

- Comprèn-ho - seguia implorant i exigint alhora la veu apassionada de Joan. - No pot continuar això d'haver-nos d'amagar, com dos criminals, per veure'ns. No pot ^{esser} ser que ens hàgim d'esperar en aquesta situació fins que els teus pares vulguin canviar de paper. Què es pensen? Que jo vull els teus diners? Poden guardar-se'ls, els diners. El que jo vull és tu, i res més! Ja t'ho he dit moltes vegades: no sóc pas molt ric, però puc perfectament mantenir-te sense que els teus pares hagin de donar-te mai ni cinc cèntims.

- Sí, ja ho sé. No és pas això, Joan. Els meus pares no poden pensar ^{se} això de tu. És que no et coneixen prou, que els fas una mica de por. Mai no me'n parlen directament, però m'imagino que els deus semblar com una mica bohemí, poc seriós, i això els deu fer ^{espantar...} per mi. Imagina't, un poeta!

- Si ^{tu} m'estimes, has de demostrar-los que no tenen raó. No és cap cosa vergonyosa ^{el} fer versos. Ja ho veus: ara ni cal dur els cabells llargs i una xalina, com fa cent anys. De totes maneres, tant me fa ^{allò} el que ells puguin pensar de mi. ^{és} Tu i és la teva voluntat, que m'interessin.

- Ja ho dius, tu! Però, contra d'ells, què vols que faci, ^{jo?} No deus pas voler que ^{hi} trenqui amb ells, que els deixi i que ho abandoni tot per casar-me amb tu. Que no veus que això és impossible? Val més que esperem, que mirem d'obtenir que, amb el temps, canviï l'actitud dels papàs. No és pas un sacrifici tan gran, això, per ^a tu.

Tres quarts de vuit? D'ací a un moment vindrà el xofer.

Tornà a seure a la taula i es mirà amb ulls crítics la parella.
- Que no és un sacrifici, dius? Veure't tan poc, i només uns moments; no poder fer plans per a la nostra vida, no poder mai tenir amb tu una hora de veritable intimitat. Estimar-te com t'estimo, i no poder fer res per guanyar-te! D'aquest turment de cada dia, en dius un petit sacrifici?

- Jo, per tu bé deixo de banda tots els altres homes, tots els bons partits que la mamà i les tietes em passegen pel davant. Em privo de divertir-me i em poso en contradicció amb tota la família. Encara voldries que fes més, per tu? -

Sí, quan ella hi pensava, s'admirava de veure's capaç de tants de sacrificis per aquell xicot d'ulls ardents i paraules imperioses. Devia estimar-se molt, per obligar-se a tantes privacions i a tant de disgustos! Va gratificar-lo amb un somriure majestàtic.

- Ja ho sé que fas tot això per mi; i em sap greu, si a tu te'n sap. Per això mateix voldria que d'una vegada acabéssim amb aquesta situació tan insuportable i que poguessim casar-te amb mi, ~~al cap de~~ ~~vallir~~. No saps com penso sempre ^{en} amb tu, com et necessito, com voldria fer-te meva i com desitjo ~~també fer-te molt feliç~~, que no et manqués res, que fossis la dona més feliç de la terra!

- Jo també ho voldria, però els meus pares...
Era l'etern cercle viciós, i d'allí no podien moure's. ¿I no era una mica ridícul que ell desitgés fer seva aquella noia milionària "perquè no li manqués res"? Joan ja ho sabia, però, què volia dir amb aquells mots. Es sentia tan desbordant d'amor per Claudina, tenia tant l'obsessió de la seva bellesa i de la seva gràcia, que creia francament que aquell amor delirant, compartit, havia d'il·luminar les vides de tots dos i fer un teixit de meravelles aquell món on havien de viure, un cop units per sempre.

- Així no vols dir res a casa teva? - preguntà al final, decebut.

- Més endavant, sí, t'ho prometo. Pots estar tranquil. ¿Per què no venies més sovint al Liceu? Ja saps que jo hi vaig ^{els} dimarts i ^{els} dijous. Ens hauríem pogut veure molt més. Ara ja s'acaben les funcions.

- Ja procuraré venir. És que el diari m'ha donat molta feina, a les nits. -

Encara estava malhumorat. "Quan fa aquesta cara, encara és més interessant", pensà Claudina. Magda, mentrestant, s'apropava, després d'haver-se acomiadat sorollosament de les Anguera.

- ¿Ja us heu posat d'acord? Així m'agrada! Quina hora és, ja? Tres quarts de vuit? D'ací a un moment vindrà el xofer.

Tornà a seure a la taula i ~~en~~ mirà amb ulls crítics la parella. Pujà a l'ascensor d'aquella casa de la Plaça de Catalunya, sense No podia negar-se que tots dos feien goig. Ella també trobava interessant Joan Porta bella. I almenys era un bon conseller per a la compra de llibres. Va posar-se a parlar amb volubilitat del prometatge de la Núria Anguera i del darrer Maurois que havia llegit.

que omplien sa les i passadissos. Un redactor va assegurar:

- No t'ho deia, jo? Ací tens en Martí.-

Amb la gorra de plat als dits, el xofer dels Bertran s'havia mostrat discretament. El cambrer venia a avisar-les.

- Vol dir que sempre havia tingut raó.-

- Ens en'hem d'anar, Joan.- Claudina ja estava dreta i allargava la mà al seu promès.- ¿Quan ens tornarem a veure?

- És l'hora de Catalunya!

- Dijous aniré al Liceu. Hi seràs? És el final de la temporada.

- Sí. Fins a dijous, doncs. Ens en'anem de pressa, perquè aquest vespre hem de sortir.-

Acompanyà les dues noies fins a la vorera. Les veié com s'enrilaven al Cadillac; Claudina, amb els seus lents moviments harmoniosos, fent-li un darrer gest d'adéu; Magda precipitadament, embolicada amb els seus renards, i aclofant-se en un recó del vehicle.

S'encongí d'espatlles. Sempre passava igual! ¿Quin dia podria sortir d'aquella situació tan irritant? El desig de Claudina, l'obsessió del seu amor va punyir-lo com una fiblada física.

Travessà els jardinetes de la Gran Via, cap a la Rambla de Catalunya. Fresquejava, i hi havia en l'aire una boirina que reflectia el devesall de llum dels fanals. Un xicot cridava els diaris de la tarda. Va comprar-li "La Nau". Se la mirà distretament, però els gruiuts titulars de la primera pàgina el fascinaren: "DIMISSION DE PRIMO DE RIVERA. ALFONS XIII HA ENCARREGAT DE FORMAR GOVERN EL GENERAL BERENGUER." El dictador havia caigut, al capdavant! Mirà al seu entorn, en les amples voreres de la Rambla, els petits grups de persones que feien comentaris. Endevinava l'excitació de tothom, la joia que sentia la majoria de la gent i l'expectació que arreu hi havia. El dictador ha via caigut, al cap de set anys! Joan oblidà Claudina i les seves preocupacions, submergit en la fredor lacònica del comunicat oficiós. "La censura continua". Sí, és clar! Ja havien après de passar-la per alt! Li corria pressa d'anar a la redacció, per comentar la gran notícia i traçar-hi plans per a l'esdevenidor immediat. Què passaria, ara? Aquella solució havia de ser provisional per força. Tornava a sonar l'hora de Catalunya! Recordà la recent conversa amb Francesc i Xavier, a l'Ateneu. Des de la redacció els telefonaria. Els demanaria de trobar-se tots tres l'endemà. No estiguessin tots sempre tan enfeinats, es veurien més sovint.

Cursiva
a 76.

Pujà a l'ascensor d'aquella casa de la Plaça de Catalunya, sense ni mirar-se, com cada dia, els rètols del cinema de sota. Entrà com una ventada a la redacció del diari, per afegir la seva excitació i el seu entusiasme al dels seus companys periodistes i dels amics que omplien sales i passadissos. Un redactor va assegurar:

- Ja us ho deia jo el mes passat: això s'acaba!

- ¿I quants anys feia que ho deies?

- Vol dir que sempre havia tingut raó!-

Joan repartia abraçades a tort i a dret, exultant:

- És l'hora de Catalunya!-

III. - QUAN HOM CONSPIRA

Penjà altra vegada el recator i es posà a treballar amb el mateix delit de sempre, fins a l'hora que visser senza infamia e senza lode. deixava el Waukhall arrambat a la PL. DANT ALIGHIERE - Infern, Cant III. a una Francesc Vilà va telefonar al despatx del seu amic. L'advocat est... No ha vingut encara Qui respongué una veu femenina.- Cap dia no arriba fins cap allà a les deu o quarts d'onze.- que té! Tots els detall És clar! Qui ^{el} feia telefonar, tan aviat! Deixà encarregat que el mutruquessin així que arribés i tornà a llegir la carta que tenia al lèldamunt de la seva taula. Si, calia fer alguna cosa. El vespre abans bo havien coincidit, ell i Forcada, en un concert del Palau, i també laun'havien parlat. Però el metge semblava molt poc disposat a l'acció. da que - Jant'ho he dit moltes vegades. No tinc pasta de cabdill ni de ves conspirador. Tu i Joan, sí. Jo us ajudaré, quan us pugui ser útil, al com a soldat de rengle. Prou sabeu que jo ^{no} entenc gairebé res en això cas del joc polític. Aquests darrers anys, a París, havia anat algun ves de prena la Rotonde o al Flore i havia vist alguns catalans exiliats. cao Sempre els deia el mateix, quan m'explicaven tot de plans fantàstics: pl. «Quan sigui l'hora, si puc, ja us ajudaré. Ara, la meva feina és fer de el metge de criatures.» diaris i de llibres, que no tanquen en tot l'any i aquest La conversa es desvià cap a la feina. Xavier havia pogut entrar breaxl'Hospital de la Santa Creu, amb un nomenament provisional. Tenia "Cria il.lusió d'organitzar-hi en gran escala un servei nou d'assistèn- Baycia infantil. Parlava amb entusiasme de la seva obra. t bé amb aquestes - De debò, no vols ésser-hi? ~~tu~~ - havia insistit Vilà, quan es

separaren, en acabar l'entreacte.

- De debò. Estigues segur que us faria més nosa que servei. —
Amb els seus ideals concrets i limitats i la seva placidesa immu-
table, neta d'inquietuds, Xavier es situava en la vida tal com ell la
comprenia. Com altres vegades, el seu amic sentí que l'envejava un xic.
I malgrat tot li sabé greu de no poder-lo comptar com a associat en
aquella empresa.

Joan Portabella, en canvi, era segur. Per la seva situació perio-
dística, amb els contactes i la llibertat de moviments que això li do-
nava, podia esdevenir un auxiliar preciós. Per això li havia telefonat
Vilà aquell matí i per això ara esperava, tot repassant el correu del
dia, que el seu amic el truqués. Sentí al capdavant el timbre. Li sabia

- Digueu. Ah! ets tu, Joan? Sí, et voldria veure aviat. No pots
venir? Molta feina? Vaja! Dinem junts, doncs? On? Sí, està bé: al Suis,
doncs, a dos quarts de dues en punt. A l'entresol. No triguís. Sí, és
una cosa interessant. Fins a migdia, doncs. —

Penjà altra vegada el receptor i es posà a treballar amb el mateix
delit de sempre, fins a l'hora de plegar. A dos quarts de dues en punt
deixava el Wauxhall arrambat a la Plaça Reial. Joan ja ^{s'havia} instal·lat
en una taula prop de la finestra. Es saludaren sense cerimònies. L'advoc-
cat estava mirant el carrer.

- Fixa't, ~~tu~~, aquest tros de Rambla, quin caràcter que té! Tots els
detalls són bons, no diguis. Mira, el carrer Nou sembla un canal que co-
munica les aigües tèrboles de dos mars, el de la Rambla i el del Paral·-
lel. I els contrastos que presenta! Cafès plens de dones pintades, cira-
botes i gitans, el tramvia que gairebé s'enfila a la vorera, i el pe-
lau tètric d'en Gtèll al davant de l'Edèn... I aquí, tota aquesta genta-
da que s'arraigava a l'Orient, per fer el vermut. Els de les gorres i el
vestit negre són ramaders: vénen dos cops a la setmana per fer vendes,
al mig de la Rambla, que els serveix de mercat. I aquesta bandera de la
caserna de la Guàrdia Civil! Està descolorint-se entre les restalleres
de pernils i ampolles de conyac de "La Castellana" i les motlures de
caoba i els llums daurats del vell Orient. Aquests arbres tan gruixuts,
plens de fulles i d'ocells, amb els imperials que hi passen a frec, i
els quioscs atapeïts de diaris i de llibres, que no tanquen en tot l'any
i aquests cafès i aquests cabarets de tot preu, i el Principal que so-
breix de tangos argentins i remuga les velles glòries de l'època dels
"Cruzados" o els records dels Espectacles Graner i de les revistes d'en
Bayés... No t'agrada, ^{això} ~~tu~~, tot plegat? Fixa't ~~tu~~, fixa't ~~tu~~ bé amb
aquestes xicotes que passen; quina gràcia que tenen per caminar! —

unic i deixa que amb més o menys dificultats s'organitzi la vida política del país. Comencen a plantejar-se en públic els seus desitjos. Va pensar en el pas eufòmic de Claudina i senti, com sempre, la punyida del desig. Li hauria agradat de parlar-ne amb Francesc. Però aquest era tan poc sentimental! I ara no era com en els bons temps de l'Institut, quan podien dir-s'ho tot, fins els pensaments absurds i els enamoraments fugissers. Ja aleshores, tanmateix, la ironia d'en Vilà glaçava alguna confiança... I ara, tot i la confiança que es seguien tenint, Joan no sabia res de la vida ~~sentimental~~ ^{afectiva} del seu amic. Francesc vivia amb els seus pares, sense estar-hi gaire lligat; fugia en freqüents excursions solitàries, amb el cotxet; esquiava a la Molina i jeia a la sorra de Calafell; seguia els concerts i els teatres i les conferències; estava al corrent dels llibres... Però ningú no li sabia cap preocupació d'ordre eròtic - ni promeses ni amiguetes. Indiferència? Reserva perfecta? Era difícil de destriar-ho.

Francesc s'instal·là a la taula, després d'haver donat una ullada distreta al panorama de la Rambla que tant entusiasma el seu amic.

- Has triat el dinar? Què hi ha, avui? Arròs Parellada? Bullabesa? El Chateaubriand-pommes paille, clàssic?

- No ho sé. Decideix tu mateix. Ja saps que jo sóc de bon acontentar.

Mentre Francesc s'absorbia en l'estudi de la carta, Joan l'interrogava:

- ¿Què et passa, que necessites veure'm amb tanta urgència? Un consell professional, potser? Em penso que t'has equivocat de porta. La Societat de Construccions Metal·liques necessita millors advocats, si és que té plets i els vol guanyar.

- Ja t'he dit moltes vegades que el dia que vulguis ens tindràs per clients. No som gaire interessants, ja ho sé. Treballem amb uns contractes molt ben garantits, i fins ara hem tingut força sort. Tota aquesta feina de l'Exposició ja ens deura donar més malsdecap... Però no t'amoinis, no és de res d'això que volia parlar-te. En aquest cas, ja hauria vingut al teu despatx a consulta.

- Què hi ha, doncs?

S'havia apropiat el "maître" i Francesc encarregà el dinar.

- Veuràs - comença, quan tornaren a quedar-se sols. - Volia parlar-te d'una carta que he rebut. Una carta de Madrid.

- De què es tracta? Política, potser?

- Política, sí. Tinc la sensació que estem perdent totalment el temps, d'ençà de la caiguda de Primo de Rivera. El govern Berenguer també és una dictadura, ja ho sé. Però ha renunciat a servir-se d'un partit

únic i deixa que amb més o menys dificultats s'organitzi la vida política del país. Comencen de plantejar-se en públic els temes més subversius. ¿Has vist els discursos de Sánchez Guerra i Ossorio? És fatal: el procés de la Monarquia està obert i serà públic. Davant de l'activitat creixent, de la febre que envaeix Madrid, ¿què fem a Catalunya? Res.

- ¿I què vols que fem? ¿No és poca feina organitzar els partits, tornar a intervenir a les corporacions, catalanitzar-les tant com es pugui, i reprendre, en general, la vida política, en contacte amb el poble, després de més de sis anys d'interrupció? --, Joan ~~s'interrompé~~ ~~perquè~~ va deturar la seva enumeració, que ja devia haver fet servir en algun article de diari, perquè el cambrer els duia l'arròs Parellada encomanat.

- Sí, totes aquestes feines són molt importants, ja ho sé. Però no són suficients. Anar a l'Ajuntament i a la Diputació per endreçar el que han embrutat els altres, és perdre el temps. Sense voler-ho, només aconseguirem d'apuntalar la Monarquia, de fer oblidar els seus pecats esborrant-ne les conseqüències més visibles. I la Monarquia, estigues-ne segur, està condemnada sense remissió. ¿Per què Catalunya no dóna, com ^{en} l'any 1917, el senyal de l'alçament?

- Sí, és clar que estaria bé. Però, ¿ja saps els perills que això representa? I després, ni avui els catalans ^{no} tenim les il·lusions de l'any 17 en les possibilitats de redreçament d'Espanya, ni els espanyols tenen gens de confiança en Catalunya. L'abisme de rancúnies s'ha enfondit encara més. Les persecucions han fet més separatistes que tots els discursos i els llibres, i el sentiment catalanista s'ha estès a totes les classes socials. Hem de procurar fer el nostre joc, no el dels altres. I tenim molta feina.

- El joc dels altres! Hem de tombar la Monarquia, primer que res. ¿No hem convingut, en vers i en prosa, que aquest és el nostre principal enemic, d'ençà de Felip V? I ^{pel que fa} en quant als abismes de rancúnia que tu dius, pensa en l'entusiasme i en la cordialitat que presidien, fa unes setmanes, el viatge dels intel·lectuals castellans. ¿No podem creure en llur bona fe, ara com ara? --

Francesc s'exaltava, posava en la seva veu un tremolor d'emoció que generalment n'era absent. Joan se n'impressionà.

- Bé, bé; potser sí que tens raó. ¿I què et diu la carta de Madrid?

- És d'un bon amic meu, que està molt en contacte amb els socialistes espanyols. Em parla dels grups republicans que s'estan formant de l'acció que compten dur a terme. M'assegura que a l'exèrcit hi ha una gran simpatia pel republicanisme i que tothom espera que els cata-

lans també, i ell subratlla aquest "també", sabrem col.laborar en l'adveniment del nou règim que tothom espera. Com que ell sap com penso i que conec gent de tots els sectors polítics, em diu que li escriguin quines possibilitats hi ha d'entrar en relació i de treballar plegats. Què et sembla?

- Vols que en parli a la gent del meu diari? - preguntà Joan, després d'escoltar el seu amic. Els ulls se li havien encès. Veia en l'horitzó, prometedora, una actuació brillant, de la qual qui sap si ell podria ésser un dels herois.

- No, de moment només volia saber si puc comptar amb tu. Pel teu costat podem tocar uns partits. Jo tinc manera, pel meu, de polsar l'opinió d'uns sectors obrers. Aleshores contestaria al meu corresponsal i li explicaria l'estat polític de Catalunya. Et vull ésser franc. Tinc ganes de fer una mica de "bluff". De dir que tothom està a punt de fer tot el que calgui. Que, en realitat, ja tenim un pla d'acció pròpia, independent del seu, i que, tot i no necessitar-los per res, no ens faria res de posar-nos d'acord amb ells. Que envïin algú, un o dos delegats, a Barcelona, i que aleshores tindrem les reunions que calgui per a arribar a aquesta intel.ligència. Què ^{et} ~~te'n~~ sembla?

- Sense comptar per endavant amb ningú? No et sembla que és un joc una mica arriscat?

- Una mica, sí. Però vull exposar-m'hi. I per això, com més poca gent estiguem en el secret, millor. Un cop la cosa en marxa, podrem donar a les organitzacions d'ací tota la cosa ben mastegada i no tindran més remei que seguir-ho. ~~que n'està de bé~~, aquesta "sole meunière"! -

Joan s'havia oblidat de menjar. La seva fantasia ja li presentava escenes heroiques, lluites aferrissades. Sí, calia tirar endavant aquell pla, que el posaria, automàticament, en un primer rengle. Sentí un gran agraïment per Francesc, que l'hi havia comunicat, per reservar-li aquella col.laboració primordial en l'execució d'una obra tan grandiosa. Fer la Revolució! Dur la República i alliberar Catalunya!

- Sí, sí, tens raó. Cal jugar fort i preparar l'acció. Compta amb mi.

Van arribar al cafè tot arrodonint els detalls del que calia fer. Joan ^{se'n} ~~no~~ ^{oblida} ~~pensa~~ ^{en} ~~més~~ ^{en} explicar al seu amic les seves preocupacions amoroses, ^{ni en} ~~en~~ ^{explorar} ~~amb~~ ^{traça} la vida sentimental, tan misteriosa, de Francesc, tal com s'havia proposat de fer. Una joia pueril l'envalia, només de pensar en les coses que anaven a posar en moviment. ~~Real~~ Conspirar! Ja eren uns conspiradors!

Havia passat els anys de la Dictadura movent-se en un ambient d'irri-

tació general, de protesta clandestina, de fulls volants i manifestos clandestins. Però mai no havia aconseguit d'ésser protagonista ni amb prou feines comparsa de cap d'aquelles accions. Havia estat pròxim testimoni de moltes; com a advocat va seguir la causa de Garraf; va saber amb tots els detalls l'aventura de Prats de Molló i, a poques hores de distància, el fracàs del moviment que havia de desencadenar Sánchez Guerra a València. Però tot allò li havia passat pel costat, sense que ell pogués introduir-s'hi, sense que ell hi pogués emprar el seu dinamisme, la seva eloqüència, el seu afany de sacrifici. Perquè ell ho sentia sincerament: volia sacrificar-se per Catalunya i per la Llibertat. Volia oferir, si calia, la seva vida per la pàtria. ¿Estava ara a les seves mans, al capdavant, la gran ocasió? Seria un conspirador, estava decidit.

* * * * *

Amb una barreja d'aquests mateixos sentiments i d'un afany d'aconseguir ben aviat sensacionals resultats en la tasca que emprenien, Joan Portabella i Coromines va acudir, quinze dies més tard, a una reunió en la qual els delegats de Madrid havien de plantejar llurs desigs i llurs projectes. Es van trobar, després de sopar, al mateix despatx de Vilà, a les oficines de la Societat de Construccions Metal·liques. En aquell gran pis fosc de l'avinguda comercial, habitat només en aquelles hores per taules i cadires i màquines d'escriure enfundades, arxius i fitxers inexpressius, la claror que venia de la peça del fons semblava el reflexe d'una fornall misteriosa en les tenebres profundes d'un bosc. Quan Joan va arribar al despatx de la direcció, on Francesc desplegava, dia darrera dia, les seves activitats, els forasters ja hi eren. Seien a l'entorn de la taula de Vilà i fumaven cigars tot canviant expressions banals sobre les transformacions recents de Barcelona. Portabella ^{els} mirà detingudament, mentre el seu amic feia les presentacions.

Un era Elpidio López, delegat dels socialistes. Un home de cabells grisencs esbullats, mirada desconfiada i cara molt bruna, que parlava amb un marcat accent andalús. L'altre, Ramon Villedo, representava, vagement, els republicans. Devia tenir uns quarante anys i era baixet, gras, vermell de galtes, amb els ulls molt lluents sota les ulleres, i una perillosa eloqüència, plena d'èmfasi i de girs afectats. "Un col·lega!" pensà Joan, segur de no equivocar-se.

A més d'aquests dos, un tercer personatge ocupava un dels sillons. Alt, molt prim, semblava que estigués plegat en tres trossos, i els genolls punxaguts se li marcaven sota les calces. Es mirava el nouvingut i de Salmeron. Féu desfilir en cascada les dates i els noms: la Bastilla

1868, Pavia i Sagunt, les revolucions i les reaccions. El passat, evocant amb un somriure lleugerament irònic.

cat per la seva eloqüència castel·larina, s'imposava al present i li indignava. -¿No el coneixes, aquest? - preguntà Francesc, abans de presentar-lo a Joan. - Pensa una mica! -

Tenemos que evitar el recaer en los antiguos errores. El cantonalismo y la facción asesinaron a la Republica, que no el sable de Pavia. Si estava segur d'haver-lo vist altres vegades. Aquells ulls ardents aquells cabells negres i oliosos que li queien damunt del front, aquell nas esmolat i aquella boca de llavis prims, li eren coneguts. Vejo ~~vejo~~ aquells dits muscos de la dreta, gesticulant en una acusació solemne, pròs de set anys d'haver hagut d'escoltar els cuplets de Primo de Rivera i la mà esquerra que recollia els cabells que es rebelaven.

- Lluís Baldó! - exclamà, al final. - Què en feia, de temps, que no ens havíem vist! -

Es clar, era Lluís Baldó, el mateix que, anys enrera, a les assemblees del "Centre Universitari Nacionalista" conduïa l'oposició i atacava el conformisme de la Junta.

- És ~~era~~ natural. Tu, xiquet, vas quedar-te a Barcelona. Jo, quan vaig acabar la carrera, em vaig topar amb el servei militar i amb aquelles brometes d'Annual. Com aquell qui res, em vaig empalmar dos anys de Marroc. En tornar, els pares van voler que m'estigués amb ells a Lleida. I allí em tens, fent de picaplets pobre. Tu, en canvi... -

En aquell "en canvi" hi havia tota l'explicació de l'èxit de Portabella. A Barcelona, rai! Amb els pares rics i trobant totes les portes obertes, triomfar havia estat molt fàcil. En canvi, a Lleida...

- L'amic Baldó ha vingut per representar, d'una manera oficiosa, és clar, com tots nosaltres, el seu partit, el Bloc - explicà Francesc, per tornar a donar a la reunió el seu caràcter seriós.

El Bloc! És dir, que Baldó ara feia de comunista. Potser tampoc no havia perdut el temps, a Lleida. Sí, es recordava d'haver vist articles seus als diaris locals.

Començaren les discussions. El delegat socialista va exposar, tot arrossegant les esses, els treballs del seu partit i les esperances que tenien en un moviment popular que s'ho endugués tot. Catalunya havia de tenir-hi una part.

- Esta región, por su carácter industrial y su tradición revolucionaria, debe colaborar en esta acción renovadora, - declarava Elpidio López, i el delegat republicà assentia amb petits moviments de cap.

Malgrat la seva expressiva aquiescència, era evident que l'advocat madrileny havia d'intervenir. Quan ho féu, després que el socialista hagué acabat la seva exposició, un torrent de verbositat submergí tots els seus auditors. Parlà dels Començers de Castella i de les Corts de Càdiz, de Torrijos i del general Riego, de Prim i d'Espartero, de Pi i Margall i de Salmeron. Féu desfil·lar en cascada les dates i els noms: la Bastilla

1868, Pavia i Sagunt, les revolucions i les reaccions. El passat, evocat per la seva eloqüència castel·larina, s'imposava al present i li indicava la via que era indispensable seguir.

-... Tenemos que evitar el recaer en los antiguos errores. El cantonalismo y la facción asesinaron a la República, que no el sable de Pavia

Joan no escoltava i arrufava el nas. Què volia dir, tot allò? Era aquell, el moment de sortir a parlar de la "unidad nacional", després de set anys d'haver hagut d'escoltar els cuplets de Primo de Rivera sobre el mateix tema? El vell general s'havia mort de fàstic a París, feia dies, incapaç de suportar el seu exili i l'abandó de tots els seus sequaços. Que no anessin ara a manllevar-li els tòpics, aquells republicans que volien fer la Revolució per deixar una Espanya unitària com la de la Monarquia! Intervingué amb foc:

-... Catalunya necessita unes garanties. Sempre ha estat amb els republicans, i aquests fins ara han fet costat sempre a les seves peticions de llibertat. Si els republicans triomfen, i més si triomfen gràcies a l'ajut de Catalunya, aquesta llibertat ha de ser un fet.

Els forasters protestaven amb afectació. I ara! Era una cosa molt natural. I es passaven les frases fetes de l'un a l'altre: "Las libertades regionales, compatibles con la unidad nacional. El sentimiento federalizante. La descentralización administrativa. La unidad a través de la libertad y de la igualdad de derechos y de deberes". Les fórmules sonores eren glopejades amb delícia. Se les passaven traçudament de l'un a l'altre, i el senyor Ramon Villedo en feia veritables àries musicals.

Lluís Baldó prengué part en la discussió.

- El proletariat català està disposat a entendre's amb el proletariat espanyol, va començar. Està disposat a lluitar amb ells, al costat dels obrers espanyols, per a enderrocar aquest règim. Quan calgui, farà la vaga general revolucionària que dieu. El meu partit no té altre objectiu immediat que aquesta revolució, i si és necessari, la nostra gent es sacrificarà per a aconseguir el triomf del moviment. Però ens hauríem d'entendre, abans. Si tombem la Monarquia no serà pas per fer triomfar una República burgesa i unitària com la que somia el senyor Alcalà Zamora. Catalunya ha de veure satisfetes les seves aspiracions nacionals. I el proletariat català ha de trobar solució als seus problemes.

Parlava amb eixutesa, martellejant les seves frases. Joan se'l mirava amb certa admiració. Era la primera vegada que sentia plantejar la posició del proletariat com si fos un ésser orgànic i amb voluntat pròpia. ¿Baldó podia parlar en nom del proletariat català? Es prometé de ~~par~~ ^{l'escoltava} discutir-ho, després, amb Francesc Vilà.

altres, ho deixareu tot tal com està.

~~entenció~~

Aquest exercia, d'una manera insensible, però eficaç, les funcions de president. Aplanava les dificultats, calmava les impaciències, partint més just d'els béns de la terra, una llibertat més gran, establí lligams i punts de contacte. Al capdavant, comprovaren que tot estava d'acord, almenys en l'obra que calia escometre: nomenament de comitès on els partits estiguessin representats i normalment; començar a discutir concretament les solucions que caldria donar al problema de Catalunya; establiment d'un programa social ben ample i detallat...

Es separaren més tard de la una, amb grans estretes de mà i immillorables averanys. La Revolució estava en marxa, va pensar Joan, oblidant les seves inquietuds de feia una estona.

No volgueren sortir plegats. Les precaucions, ni que semblessin innecessàries, eren part essencial de llur funció. Francesc va anar acompanyar a la porta de l'escala els dos forasters, després d'haver cridat un taxi. Quan tornà al seu despatx, Joan i Baldó estaven discutint.

- Tu parles, pel que veig, en nom d'un sector de la burgesia liberal, que s'ha congregat entorn del catalanisme. Ja sé que ets sincer. Em penso i tot que també en són, per ara, els que t'acompanyen. Però no crec que això sigui una posició duradora. Aviat la Revolució us espantarà. És fatal. -

Mentre parlava, Lluís Baldó movia les mans amb gestos secs, conturants. Articulava els mots fredament, però amb seguretat, tot esguardant des de les profunditats de la butaca on estava submergit, Joan Portabella, que estava dret al seu davant, mig estintolat a la paret, i que ara semblava encara més alt i robust del que era.

- Sí, ja ho sé. Vosaltres us creieu tenir el monopoli de l'esperit revolucionari, i us sap greu de concedir que algú altre pugui compartir-lo. Però ara sí que la cosa va de debò, i tu has de reconèixer-ho. La lliçó de la Dictadura ha estat massa forta, i no ens aturarem a mig camí. Com que per tombar la Monarquia cal una revolució, farem la revolució. I no ens aturarem a mig camí, com l'any 17 o l'any 19. Per què ens hauria d'espantar la Revolució, digues? -

El lleidatà féu un somriure sarcàstic.

- Perquè, malgrat tot el que tu diguis i tot el que escriguin els vostres diaris i proclamïn els vostres oradors, vosaltres no sou revolucionaris. Sou uns petits burgesos liberals, i prou. Canviaríeu, a tot estirar, una o dues coses que us sembla que no guixen, i prou. Però així que toquem l'Església, o la propietat, o el dret, ja ho sentirem a dir. Ah! i si us temeu que aquells petits canvis n'han d'arrossegar d'altres, ho deixareu tot tal com està.

- Mira, no sé pas què entens tu, exactament, per Revolució. Jo em penso que deu voler dir millora de les condicions de la vida humana, un repartiment més just d'els béns de la terra, una llibertat més gran, assegurada als pobles i als homes. No és això? Si efectivament ens hem entès, pots estar ben tranquil: la Revolució no ens fa por i la seguirem fins al capdavall.

Francesc escoltava sense dir res, només treient pipades de la cigarreta. Baldó seguia somrient amb commiseració.

- Tot això són coses molt boniques de dir i que no comprometen a res. Diguem, mateix, que jo entenc per revolució una cosa com la que s'ha produït a Rússia, i ja veurem com tots feu marxa enrera. No, inquiet, no t'esveris. Torno a dir-te que sé que ets sincer i que tots els teus van de bona fe. Per això mateix trobo que és necessari de col·laborar. Els vostres grans mots sonors, per buïds que siguin, encara arrosseguen més gent que les nostres precisions gairebé tècniques, de la tècnica revolucionària i marxista, vull dir...

Encengué una altra cigarreta i continuà:

- Ja has sentit aquests "paños" de Madrid. Malgrat tot, vens hi entendrem. Quin altre remei tenim, si volem fer alguna cosa? Ens entestem a pensar que, en fer-ho, interpretem els desigs del poble, la seva voluntat ardent. Jo, en canvi, no em faig gaires il·lusions. El poble! El proletariat! Ja ho sé que existeixen i que són una força enorme. Però també sé que tots sols són incapaços de desig ni de voluntat. Necessiten un esperó, un fuet que els posi en marxa en el moment precís. I som nosaltres que hem de ser-ho...

- Jo hauria jurat que tu hi creies, en el proletariat, - intervingué Francesc Vilà. - Almenys, bé en parles prou i te n'omples la boca.

- Sí, i ben net que hi crec! Perquè hi crec i perquè sé que la seva força és incommensurable, sé que un dia es posarà en moviment i que us passarà al davant de tots plegats. Perquè hi crec, vull des d'ara servir amb totes les meves forces la seva causa. Això no vol dir res, que l'aigua d'un riu baixi sense irressa o que el seu llit ens semblin ben aixut, no vol pas dir que un dia o altre no baixarà la torrentada i s'ho endurà tot. La meva feina és de provocar aquesta riuada i fer que l'aiguat s'extenguixi només arrossegui allò que jo crec que és dolent i que deixi fructificats, en canvi, tots els camps de bona terra que haurà inundats. Tu també hi deus creure, suposo, en el proletariat oi, Vilà? I el deus conèixer una mica, perquè hi tractes cada dia. Digueu amb franquesa si hi has trobat aquestes inquietuds, aquesta set de justícia que hauria de sentir, i que nosaltres li farem sentir quan

sigui l'hora.

- Ja és una mica el que jo crec, - concedí Francesc. - La revolució l'hem de fer nosaltres, primerament en el paper, encara que només siguem mitja dotzena de persones. Després ja la transmetrem a tot el poble, l'encomanarem a la massa que ara sembla indiferent i que haurà de sentir com nosaltres aquesta passió...

- Però si aquesta passió ja existeix! - insistí Joan. - Mireu com la gent aprofita qualsevol pretext per a manifestar els seus sentiments: un concert de música popular, un partit de futbol, tot és bo. A Catalunya, aquests anys de compressió del sentiment patriòtic han estat un revulsiu com mai no hauria pogut imaginar-se Primo.

- ¿Quines han estat, aquestes manifestacions del catalanisme que tu dius? Parlem-ne. - Era Baldó que interrompia i que va continuar objectant. - S'han escrit molts llibres en català i se n'han venut més que abans, ja ho sé. La gent ha anat al futbol com si el Barça representés l'essència mateixa de Catalunya i els seus jugadors fossin els hereus autèntics de Pau Claris i Rafael Casanova. Mai no s'havien ballat tan-

tes sardanes com durant el domini d'en Primo. Encara que jo venia molt poc per Barcelona, ja ho sabia prou. Cada diumenge al matí, diu que feia tan fi d'anar al Desert de Sarrià a ballar-hi sardanes, i per a la gent gran li havien semblat els senyals decisius per a la seva retirada de la vida social.

Lleida també en ballàvem! L'Orfeo Català o qualsevol altre cantaven "L'Emigrant" o estrenaven "La Balanguera" i tots ho aplaudíem a peu dret amb els ulls espurnejants. Fins i tot al Paral·lel, va arribar el cata-

lanisme! A les revistes del Còmic, entre mig d'aquell devessall de noies que ensenyaven pits i cuixes, sortien al·legories del Manelic i sardanes escenificades i quadros poètics en català i escenes bilingües. Molt de catalanisme, tot plegat, que agradava al públic i no comprometia a res.

A tota aquella gent ja li estava bé, d'aquella manera, i no demanava un paradís de confortable mediocritat. Si la mort del seu marit i el casament de Jaume li permetien de tornar-hi, bé valla la pena d'aprofitar

ho. Renuncià sense cap recança a favor de l'hereu la Moltja del Liceu, tants anys com calgués. I ara, que es fan la il·lusió que ja poden parlar de política! La retirada del Primo els ha deixat una mica desemparats, una mica intranquils, en el fons del fons... Us ho repeteixo: en Renuncià i l'Hispano, que s'havia tornat vell, i el xofer, que ja n'era, això coincideixen sense saber-ho molts treballadors i gairebé tots els burgesos. I tots seguirien d'aquesta manera, en aquesta mena de becaïna de tota la vida. Ja els farem desvetllar nosaltres, si en sabem prou!

- Pels llocs on heu d'anar! - exclamava, com un reforç a la seva decisió. - I a més, com que ara som pobres... de llur despertar i enyoraran el són llis i la dolça tranquil·litat dels temps de la Dictadura! -

del Baldó va fer una riallada i, s'aixecà, tot estirant les cames minacables. Joan havia a contestar, però el lleidatà li ho impedí. Què haver-d'Aleshores ja no hi seran a temps. Ja ho veureu. Ja ho veurem tots, perquè hem de treballar-hi plegats. És més fàcil desencadenar una Revolució que aaturar-la. I si ara ensenjanéssim a dormir? —

Era aquella mateixa peresa que l'havia anat allunyant poc a poc de tota curiositat per les coses que passaven fora de l'estret cercle familiar en què es movia. Un cop casat, Jaume se n'havia anat a viure amb la seva muller a Sant Cervera. Joan, el petit, continuava solter,

IV. - LITERATURA I POLITICA

però encara que visqués amb la seva mare, aquesta ben poc el veia. La intimitat entre mare i fill era tan inexistent com ho havia estat la de marit i muller. Joan no havia mai arribat a esbrinar si la seva mare

Prends l'éloquence et tords-lui son cou!

Paul VERLAINE - Art Poétique.

havia descobert l'existència de Gràcia Maria i d'alguna altra presència femenina que havien decorat la vida íntima del senyor Portabella. Val a

dir que el fabricant havia tingut gran traca per alternar aquestes amies i mantenir-les en un terreny de discreció. I el fill gran va

vetllar perquè no interrompessin amb reclamacions interpectives l'ambient de respectabilitat que volia la mort de Jaume Portabella i Duran, puntal de la indústria tèxtil barcelonina. Mare i fill estaven al menjador d'aquella pis de la drata de l'ixamplé, on feia anys que vivien i que ara era destinat en gran part a

l'ús personal de Joan. Hi havia l'inevitable despatx Reixacament presidit pel títol d'advocat, i on gairebé mai no treballava ni rebia visites, amb una biblioteca ben instal·lada que era també unador i una cambra que era fet i fet, la millor de la casa. Joan es mirava la seva mare per davant de l'ample taulell, que ara només ocupaven ells dos i es

revelava. Què diferent, dels temps benaventurats de la seva solteria, o dels primers anys del seu casament! Vistos a distància, ara li semblaven un paradís de confortable mediocritat. Si la mort del seu marit i el casament de Jaume li permetien de tornar-hi, bé valia la pena d'aprofitar-ho. Renuncià sense cap recança a favor de l'hereu la Llotja del Liceu,

perquè les òperes que ara donaven no li deien res, en comparació amb les melodioses "Favorites" i els arrogants "Trovatores" de la seva joventut. Renuncià a l'Hispano, que s'havia tornat vell, i al xofer, que ja n'era, perquè descobrí que amb l'abundor de taxis que hi havia a Barcelona no era gens necessari de tenir cotxe propi.

- Pels llocs on heig d'anar! - exclamava, com un reforç a la seva decisió. - I a més, com que ara som pobres... -

No era exactament que en fossin. El curs ascensional de la fortuna gar-se, que la pesseta va per terra, que se jol i de política jo no

dels Portabella s'havia aturat, i això era tot. Però els problemes que tants anys havien torturat l'esperit de la senyora Isabel - aquell haver de demostrar davant del món que "guanyaven diners" - ara, afortunadament, ja no existia. I li resultava més còmode de presentar-se com a mig arruïnada, més que per gasiveria, per mandra.

Era aquella mateixa peresa que l'havia anat ^{da} allunyant poc a poc de tota curiositat per les coses que passaven fora de l'estret cercle familiar en què es movia. Un cop casat, Jaume se n'havia anat a viure amb la seva muller a Sant Gervasi. Joan, el petit, continuava solter, però encara que visqués amb la seva mare, aquesta ben poc el veia. La intimitat entre mare i fill era tan inexistent com ho havia estat la de marit i muller. Joan no havia mai arribat a esbrinar si la seva mare havia descobert l'existència de Gràcia Fària i d'alguna altra presència femenina que havien decorat la vida íntima del senyor Portabella. Val a dir que el fabricant havia tingut prou traça per alternar aquestes amistats i mantenir-les en un terreny de discreció. I el fill gran va vetllar perquè no interrompessin amb reclamacions intempestives l'ambient de respectabilitat que voltà la mort de Jaume Portabella i Duran, puntal de la indústria tèxtil barcelonina.

Mare i fill estaven al menjador d'aquell pis de la dreta de l'Eximplot, on feia anys que vivien i que ara era destinat en gran part a l'ús personal de Joan. Hi havia l'inevitable despatx Renaixement, presidit pel títol d'advocat, i on gairebé mai no treballava ni rebia visites, ~~amb~~ una biblioteca ben instal·lada que era també fumador, i una cambra que ^{resultava} era fet i fet, la millor de la casa. Joan ~~es~~ mirava la seva mare per damunt de l'ampla taula, que ara només ocupaven ells dos, i es meravellava de trobar-la de cop tan revellida, tan apagada.

«És una dona d'una altra època», va pensar, en comparar-la mentalment amb totes aquelles dames que hom veia actualment per Barcelona i que, als cinquanta i seixanta anys, es maquillaven i lluien les espatlles al Liceu com una noia jove. «Què deu interessar-la, ara?»

- ¿Què vols dir, ^{amb això de} què passa? - preguntà. - De política, de negocis, o de què?

Prou sabia que ni la política ni els afers ^{no} figuraven entre els pocs temes que excitaven la curiositat de la seva mare. Més aviat devia voler-li parlar dels seus projectes matrimonials. I volia que fos ella qui n'hi parlés.

- De negocis, ja me'n parla en Jaume. Massa i tot. Sempre m'està explicant que les coses van tan malament, que els sindicats tornen a bellugar-se, que la pesseta va per terra, què sé jo! I de política, jo no

hi entenc res, prou que ho saps. Em fa una mica d'angúnia, això sí, que t'emboliquis amb segons qui, que vagis a fer discursos pels pobles... -

- Va tallar amb un gest de la mà la protesta que anava a fer el seu fill. No, no era pas de les seves conferències ni dels seus articles del diari, que volia parlar-li. Vertia fora de casa amb aquella cosa mi-

- Ja ets prou gran per saber el què et convé. El que jo voldria és que m'expliquessis què penses fer amb la noia Bertran. ¿Us heu de casar, o no? i irresistible - com excusava implícitament les possibles relle-

- Qui te n'ha parlat? anera com guanyava diners amb la fàbrica. Tro-

- Deixa-ho ^{correr} estar. Encara que trobo que fa riure una mica que hagi de saber el festeig del meu fill per gent de fora de casa.

- Alguna xafardera, que no manca mai... - insinuà Joan.

- Xafardera! No la criticuis. Va ésser la Carme Arnau, que ahir a la tarda em va venir a veure. -

Sabia que el nom de la seva cosina, d'aquella noia enjogassada, sis anys més jove que ell, era un bon argument per a Joan. De sempre que li tenia una simpatia instintiva, malgrat no haver-hi tingut mai la mateixa familiaritat que amb les noies Fornells, unes altres cosines seves, antigues companyes de llotja al Liceu i que ara ja eren casades i mares de família. Amb aquestes no havia mai pogut lligar-hi, perquè les trobava presumides, estúpides i insuportables per una i altra cosa. Carme, no. Era una xicoteta joiosa, no pas massa bonica, però atractiva.

- Què t'ha dit la Carme? - rondinà Joan.

- M'ha dit que t'han vist en molts llocs amb la noia Bertran, que ella sembla que et fa molt bona cara, però que els seus papàs no en volen saber res. És veritat, tot això? Potser jo podria intervenir en

- Sí - hagué de confessar Joan, - és veritat. De totes maneres, pots estar ben tranquil·la. Em casaré amb Claudina Bertran. Tu la coneixes?

- L'he vista de lluny, alguna vegada, però no me'n recordo gaire. No anaven a Caldetes, fa anys, els seus pares? Diu que és tan bonica i que d'una hora lluny es veu que està enamorada de tu. -

La passió maternal de la vídua Portabella no era pas massa vehement però es basava en dues creences arrelades: que el seu hereu era un geni comercial i que "el petit" era l'home més ben plantat i irresistible de Barcelona. En aquesta imatge que es feia de Joan entraven, com a accessoris, les activitats literàries del noi, les seves rebel·lions contra l'esperit burgès dels Portabella, àdhuc aquell republicanisme inquietant que ara el feia anar per aquests mons de Déu ^{pronunciant} (discursos). Un home com Joan, tan interessant, no podia deixar d'ésser estimat amb follia per una dona, per bonica que fos i per rics que fossin els seus

pares. No era tan segur, però, que aquest amor hagués de fer-les felices. Aquesta vegada, pel que veia, el petit també estava enamorat, i aquesta revelació de la vida sentimental de Joan la impressionà una mica. Com, en algunes ocasions, amb el seu difunt marit, ~~ella~~ tenia la impressió vaga que Joan es divertia fora de casa amb aquella cosa misteriosa que les novel·les en deien "l'amor" i que els confessors tan severament qualificaven. I es sentia disposada a excusar-lo, perquè era jove i irresistible - com excusava implícitament les possibles relliscades del seu ~~marit~~ ^{espòs}, per la manera com guanyava diners amb la fàbrica. Trobar el seu fill enamorat de debò, fins al punt de parlar seriósament de casar-se, ja era una altra cosa.

- I quan us casareu, doncs?

- Quan la convenci del tot que engegui a passeig els seus pares. Ja t'ho avisaré.

- Ja m'ho suposo, que m'ho faràs saber. Només faltaria... Però, mira que això de barallar-se amb els pares, no està gens bé i porta moltes conseqüències. Poden desheretar la noia... I recorda't del que li va passar al teu oncle.

Pobre padri! Les males conseqüències que retreia la senyora Isabel de la conducta del seu germà Pere consistien en haver-se expatriat a Cuba perquè va voler-se casar amb la minyona. No valia la pena de protestar, pensà Joan, i va aixecar-se de taula.

- Si de cas, creu que no serà pas per gust que ens barallarem, mà. Que la desheretin, si volen. Només vull que ens deixin casar, i ja es poden guardar els milions, aquell parell d'orgullosos.

- Escolta - proposà la seva mare. - Potser jo podria intervenir una mica al teu favor. Conec bastant la senyora Vallmitjana, que és germana de la teva sogra. Té, ara me'n recordo, i és clar que venien a Caldetes, els Bertran! Era el mateix any que van començar a venir-hi els Vallmitjana. Ells no van tornar-hi més, és cert. Si tu ~~no~~ vols, diré a la senyora Vallmitjana que intervingui perquè et deixin casar amb la seva neboda. Com dius que es diu, la noia? Ah, sí, Claudina.

- Mira, mamà, val més que no li diguis res. Ja s'arreglarà sola, la cosa. No vull que ara es pensin que vaig adelerat al darrera de Claudina pels diners i que per això insisteixo per tots costats. Ja t'aniré explicant les coses tal com vagin. T'ho prometo. Ara me n'he d'anar, que tinc una reunió i m'esperaran.

S'acotà ^{per a} besar la seva mare.

- Té raó - digué ella -. Nome'n recordava. La Carme em va dir també que et preguntés què pensaves del doctor Forcada. Diu que l'ha conegut

a l'hospital. Ara ella s'ha ficat al cap de ser infermera i cada dia recorda totseguit: Lluís Baldo. Aquells darrers dies l'havia tornat a veure. El cas és buscar-se feina, com si no en pogués tenir a casa. Jo li vaig dir que era molt amic teu i que em semblava que era un bon xicot.

- I tant! Ja pots pujar-hi de peus. Es un tros de pa de pessic. I per què li interessien aquests informes, a la Carme?

- No ho sé. No n'he pogut treure l'aigua clara. Em fa l'efecte que el teu amic li fa molta gràcia. No te n'ha parlat, ell?

- No. Quan el vegi, ja l'investiré. Bé, ara sí que m' n' vaig. I si torna la Carme amb aquestes ambaixades, digues-li que em vingui a veure al despatx o que em telefoni.

Se n'anà escapat. Havia de trobar-se amb una comissió de Vilanova que organitzaven una conferència política. L'endemà, dia de Sant Jordi, en tenia de compromeses a tres pobles diferents. Sortí al carrer i anà cap al Passeig de Gràcia, enfilant-se d'una correguda en un Gràcia-Rambles que baixava mig buit. Mirà el rellotge. Es clar, ja eren quatre. Per quatre travessies no valia la pena d'agafar el tramvia, però la comissió de Vilanova devia estar esperant, feia estona, al diari. D'ençà d'unes setmanes que anava molt adelerat. De vegades pensava que s'hauria de comprar un cotxe, tot i que una tal adquisició sempre li havia fet una certa repugnància. Un periodista barceloní, amb cotxe de propietat! No, la cosa no lligava gens amb l'estat general de l'economia del gremi. Sovint ja havia hagut de fingir una manca de mitjans que no el fes mal veure com un intrús entre els companys de redacció. No, no. Seguiria anant a peu i, si algun dia necessitava de debò un vehicle, el manllevaria a Vilà, i així tindria xofer i tot. L'endemà mateix havia de demanar-li la seva col.laboració.

- "Hauré de telefonar-li per avisar-lo", va pensar, mentre saltava del tramvia a la cantonada del carrer de les Corts Catalanes.

Quan va arribar a la redacció, la comissió ja hi era. Aviat estigueren entesos. Volien que Portabella els anés a parlar de política.

- Feu-vos-en càrrec! Sis anys i mig sense poder dir res del que ens furgava per dintre! - exclamava un dels comissionats, un xicot molt jove, que hom endevinava turmentat per tot d'aficions literàries. - Necessitem que un home de prestigi com vos ens vingui a dur una onada d'entusiasme, un vent de llibertat, una flama de l'esperit, perquè els nostres conciutadans es desensopeixin i obrin els ulls a la tasca que se'ns presenta.

S'ho devia haver estudiat, i li sortia bastant bé, inflat amb la memòria de retòrica pròpia dels articles de diari d'aquell moment. Parlava de nye, home! Tens molta feina? Sí, m'hauries d'acompanyar amb el Waukhall. Tinc tres conferències: dues a la tarda i una després de sopar. Sí,

recordà totseguit: Lluís Baldó. Aquells darrers dies l'havia tornat a veure. El lleidatà s'esmerçava en feines misterioses, d'una àrdua diplomàcia, per a lligar les forces obreres. Volia imposar la disciplina comunista a la C. N. T. i treballava, per començar, els sectors més distants de l'anarquisme militant i que no enyoraven gens els anys tenebrosos del pistolisme. Francesc Vilà, que a través de les seves relacions amb els metal·lúrgics sabia com anaven les coses, dubtava que Baldó reeixís. I de vegades pensava: "Qualsevol dia es posarà a xerrar ell... Si voleu - seguia dient el vilanoví -, per presentar la cosa a les autoritats, anunciarem la conferència com a cultural. Vós mateix us podeu pensar el títol que vulgueu. Però el que esperem, allò que la gent desitja, és que els parlevi de política. Avui vós sou un dels nostres oradors més populars..."

Tallà l'onada d'elogis i convingué en el dia i l'hora. Ell mateix s'ocuparia de fer anunciar l'acte al diari. I abans ja telefonarien des de Vilanova, per posar-se d'acord sobre els darrers detalls.

Sobretot - intervingué, ja prop de la porta, un dels delegats que no havia dit res encara -, faci'ns una conferència ben política. Res de literatura. La literatura, ja ho veurà, només interessa a uns quants. Ara, el que necessitem, és política, i res més. —

Mentre encaixaven, Joan assaboria com una petita humiliació els mots d'aquell home gros i de mitja edat. "Uns quants" volia dir quatre beneïts, quatre nois tendres, com aquell minyó que parlava enfilant tots els tòpics glopejats pels diaris de cada dia, plens de discursos i de conferències, i d'articles que semblaven conferències i discursos. Sobretot, res de literatura! I això li deien a ell, que es gloriejava d'un cert prestigi de poeta jove. Quantes coses s'havien de sacrificar a la política!

Tornà cap a la redacció. A aquella hora no hi havia més que un parell de mecanògrafes i el mosso. L'ampla sala, acabada d'empaperar, amb la gran galeria i el pati espaiós, de casa senyora, no lligaven gens amb la taula allargada, voltada de cadires velles i d'armaris tronats. Donà un cop d'ull distret als diaris del damunt de la taula. "El míting monàrquic". ¿Encara gosaven cridar, aquells infeliços? Rumià què havia de fer. Al cap d'un moment hi atinà: telefonar Francesc i comprometre'l per demà, plac l'endemà.

El trobà, com sempre, al despatx.

plac - Ja ho saps que demà és Sant Jordi? Es la festa major de Catalunya, home! Tens molta feina? Sí, m'hauries d'acompanyar amb el Wauxhall. Tinc tres conferències: dues a la tarda i una després de sopar. Sí,

tres, tal com ho sents. No t'esveris, no és gaire lluny, Granollers, Mollet i Mataró. Tot en un glop, ja ho veus. Bé, home, no et vindrà pas d'una tarda. Fes festa, és clar. Saps que podem fer? Trobem-nos aquesta nit, a les deu, a l'Ateneu, i ens posarem d'acord. Va? Sí, home, sí. Fins a les deu, doncs. —

Encara que rondinés una mica, a Francesc li agradava de seguir actes públics, donar-se en contacte amb la gent, veure com reaccionava. Ja ho sabia Joan. I de vegades pensava: "Qualsevol dia es posarà a xerrar ell". Digui-li que je m'esperaré que enllisteixi les visites. —

Mira el rellotge. Dos quarts de cinc. Era aviat per posar-se a treballar ^{per al} pel diari. I tot sol no podria fer res. Necessitava l'ambient especial de la redacció, les converses a cada cap de taula, els acudits de d'Angel Ferran, els averanys ^{de} en Ventalló, la gent que entrava i sortia i els telèfons que no paraven. Què podria fer, fins a les sis? Anar al despatx, és clar, però no en tenia cap ganes. S'exposava a que el telefonés el seu germà, que feia un quant temps estava molt esverat i el trucava a cada instant — mai a la redacció, això no —, perquè li esvais les pors. Aquella revolució que es veia venir, i que semblava feta a posta per a ensorrar la casa Portabella! Jaume la somiava despert i, per endavant, en feia responsable el seu germà.

Almenys, la seva mare no s'hi encaparrava gaire. Recordà la recent conversa. De la seva mare passà a Carme Arnau i a la seva discreta enquesta. Què hi devia haver, amb en Xavier? Justament feia un parell de dies que el metge li havia telefonat que acabava d'instal·lar un despatx amb consultori, cap a Sant Antoni. I a les tardes hi era. Decidí d'anar-hi, per omplir aquella estona de lleure i de passada xafardejar una mica les intimitats del seu amic.

Xavier tenia el despatx al començament del carrer d'Urgell. Agafà el tramvia de via estreta i es posà a la plataforma. Feia ben bé una tarda de primavera. El tramvia passà per davant d'una casa com totes les altres. Joan reconegué l'escala i el quiosc envidriat de la portera, al costat de la gàbia de l'ascensor. Feia temps que no havia estat a casa la senyora Gertrudis. Allò del casament de la Mercè semblava que anés de debò. En aquells darrers quinze dies ella li havia telefonat ^{dues o tres} un parell de vegades, però feia un parell de mesos que no havien sortit plegats. L'aventura semblava closa.

Al balcó del pis on s'havia instal·lat Xavier hi havia una gran placa de vidre negre amb unes lletres daurades que deien:

« DOCTOR X. FORCADA. — MALALTIES DE NENS. »
c. Vaya 7ª planta

se «Deonens»... Hauria estat millor "d'infants", ^{sembla:} ~~en pense~~. Però potser aleshores la gent no ho hauria entès.»

Pujà l'escala fins al principal, i trucà. S'esperaven dues visites. Una nena d'uns vuit o nou anys, amb unes trenes molt llargues i primes, que ja s'havia cansat de mirar revistes, seia al costat de la seva mare. Una parella, en un recó, xiuxiuejava i feia festes a una criatura neulida que la dona duia en braços.

Joan s'havia fet anunciar per la infermera. Despatx i del saló de con... Digui-li que ja m'esperaré que en llesteixi les visites. -
S'assegué a la sala d'espera. De tant en tant li agradava de barrejar-se amb la gent en un d'aquells llocs on es posen de relleu els tics i les preocupacions de cadascú. No es sentia amb gaires dots d'observador, i per això no havia pogut mai tirar endavant aquella novel·la que feia tant de temps que tenia començada. Però les sales d'espera de metges i dentistes - com, en un altre sentit, els menjadors de les sales de prostitució barcelonines, que un temps va freqüentar amb certa assiduitat - li permetien de submergir-se en un bany d'humanitat tarada, de veure de la vora la por, i l'esperança, i la cobejança, tot de sentiments primaris que fan de fàcil reconèixer.
S'obrí la porta del fons i sortí Xavier. Va saludar amb un somriure el seu amic i féu entrar al despatx "el primer". El primer era el matrimoni xiuxiuejador.
«Què, què li passa a aquest nen tan preciós? -
No feia pas comèdia, prou que es veia. Sentia un autèntic interès per aquells cossets malalts que se li apropaven per demanar-li una gràcia de salut. ^{Es} mirava amb ulls encoratjadors, disposat a abocar-se de ple en el cas que se li presentava, a lluitar honestament, amb totes les seves forces, amb la malaltia. Joan senti, com altres vegades, una mica d'enveja del seu amic.
«Quina sort que té, aquest xicot! És capaç de guarir tots els seus malalts i de fer-s'hi ric i tot, encara que no en tingui cap ganes!»

Si, Xavier era feliç fent la seva feina, prou que es veia. No havia de deformar-se en tot d'aspectes contradictoris, com ell, que no arribava a ésser mai del tot advocat, ni escriptor, ni periodista, ni polític, sinó una mica de cada cosa. Què era, fet i fet? Què volia ésser? Segurament, per demunt de tot, escriptor. Però la política feia lluir als seus ulls tot de mirallets seductors. Inspiració, sentiment, facultats crítiques, contrastos de les imatges i ambició del pensament, tot se n'anava arreu en orris, endut per la retòrica, per l'eloqüència fàcil. « Però això és una cosa transitòria », va esforçar-se de creure. « L'eloqüència no

se'm pot pas menjar viu. Jo sóc un escriptor, i un dia o altre ho demostraré amb obres importants.» Una per mi. Estima molt les criatures. I quan Xavier el féu passar al seu despatx, Portabella va poder-se convèncer que, tal com s'imaginava, el seu amic era feliç.

- Has vist? Només fa quinze dies que tinc obert el consultori, i cada dia ve més gent. És un bon barri, tota canviada:

- Sí, noi, et felicito. Estàs ben instal·lat. — I, si ella vol, ens Xavier es tornà vermell. La instal·lació del despatx i del saló de consulta l'havien fet a els seus pares. Ell volia pagar-se-la de la seva butxaca, quan pogués, però li havia calgut transigir per tenir-ho més aviat. En el fons, ho considerava ~~una~~ una claudicació dels seus principis. Xicotets: estic segur que ja t'estima de debò. Confio que em fareu padri. Estic molt content que hagi vingut. Ja sé que tens molta feina, ra! que nets l'orador més sol·licitat del ~~partit~~ partit. Vaig llegint els teus discursos al diari. ~~ningu~~ ^{he} que t'he dit, — demanà el seu amic amb timor. — Sí, ara resulta que ~~heig~~ ^{he} de fer de polític i gairebé no puc fer d'escriptor. De vegades em sembla que traeixo el meu mateix país, i que no el serveixo com caldria...

- I ara! Què té ~~que~~ ^a veure una cosa amb l'altra? Tu tens una vocació política, i l'has tinguda sempre, al costat de la teva vocació literària. De fas bé de donar-hi una sortida, ara que n'hi ha ocasió. —

Parlaren uns moments de la situació política. Hi haurien eleccions onno? L'indult dels presos de Garraf era encara un tema fresc. De mica en mica semblava que la normalitat es restablís. De política passaren a parlar de cinema. Discutiren sobre el sonor. Joan, a despit de l'èxit de ^{el} ~~la~~ "Desfile del Amor", no creia en les possibilitats artístiques d'aquella novetat tècnica. Després parlaren de les ^{novetats} estrenes del Dissabte de Glòria, amb les dues estrenes simultànies d'en Sagarra. resolta. Francesc ~~es~~ ^{de} - Només he vist "El cas del senyor Palau". Vaig anar-hi amb els de casa, el diumenge a la nit. Has vist "Gardènia", tu? Diu que és una obra tan forta, noi? — Fou ofert a Sant Jordi.

- Joan trencà la conversa. Jaume? Hi ha un concert de sardanes per la Banda. — Saps qui m'ha parlat de tu, el laltre dia? Una cosina meva, l'ay Carme Arnau. Diu que està d'infermera al teu servei, a Sant Pau. La coneixes? ~~ni~~ ⁿⁱ de la Canuda avall, per la Plaça de Santa Anna i el carrer dels ~~Ar~~ — Sí, és molt simpàtica. —

Xavier s'havia posat vermell. Quan havia vist el seu amic, ja havia pensat en aquell parentiu, que li servia de pretext per a evocar de nou la noia que veia cada dia i que tant l'havia impressionat des del primer moment de conèixer-la. ~~luminàries i domassos que penjaven. Tot de perso-~~

nal i intel·ligent, també, no trobes?
ros- Sí, és una auxiliar molt bona per mi. Estima molt les criatures. I és molt treballadora.
dava- Em semblava que tu li has fet una gran impressió. -

Xavier les ruboritzà una altra vegada. Sense ni saber com, va sentir-se ell mateix com deia, amb una veu tota canviada:

- Jo me l'estimo molt. Avui mateix li ho he dit. I, si ella vol, ens casarem de seguida. -

Joan s'aixecà, una mica sorprès. La confiança de Forcada el commogué. Lany, en un cant de matí assolat, en un himne de joia, en una

afi- Bé, noi, que tot vagi bé! I que sigui enhorabona. La Carme és una gran xicota: estic segur que ja t'estima de debò. Confio que em fareu padrí de bodes. Ja em correspon. Es mirà el rellotge. - Ui, que és tard! Me'n vaig dir dret cap al diari.

- No ho diguis a ningú, això que t'he dit, - demanà el seu amic amb timidesa, un esclat d'alegria i es féu un silenci. El senyor del

baló- És clar que no! Però ja veuràs com tot s'arranjarà al teu gust i ben de pressa! -

Li estrenyé la mà i se n'anà escales avall.

La tarda li va passar molt de pressa. Al vespre es trobà amb Francesc, després de sopar.

- Saps què? - va etzibar-li, de bones a primeres. - En Xavier està enamorat. Es vol casar amb una cosina meva, la Carme Arnau. Ja la coneixes, no?

Malgrat la promesa, no se n'havia sabut estar. Tenir notícies i no donar-les, el feia patir massa. «Mala condició, per a conspirar», pensava de vegades.

La qüestió del cotxe per a l'endemà va quedar aviat resolta. Francesc es deixà convèncer per l'allau d'arguments del seu amic. Àdhuc el gros sacrifici de fer festa, que era tan dolorós per al seu esperit meticulós d'enginyer, fou ofert a Sant Jordi.

- Anem a la Plaça de Sant Jaume? Hi ha un concert de sardanes per la Banda Municipal, per celebrar la revetlla de Sant Jordi. Toquen "Juny" i "El Cavaller Enamorat". Són les meves sardanes preferides. -

El carrer de la Canuda avall, per la Plaça de Santa Anna i el carrer dels Arcs, varen anar-hi. Francesc trobava el goig de sempre en aquelles excursions pel cor de Barcelona. L'ombra del passat resistia els fanals resplendents i dreçava gegants en cada torre de la Plaça Nova.

Desembocaren a la Plaça de Sant Jaume. A l'Ajuntament i a la Diputació hi havia lluminàries i domassos que penjaven. Tot de perso-

nalitats o funcionaris ocupaven els balcons. Una gentada espessa i remorosa, disposada a aplaudir, atapeïa la plaça, voltant l'empostissat dels músics. De mica en mica, Joan i Francesc pogueren obrir-se pas fins al davant mateix de la Casa de la Ciutat.

- Vols que entrem? Amb el meu carnet de periodista ens deixaran passar tots dos.

- No, m'estimo més fer de poble. I tu?

La tenora vibrava, cantant la tonada dels llargs entre l'acompanyament acompassat dels altres instruments. La sardana es transformava en un plany, en un cant de mati assolellat, en un himne de joia, en una afirmació de fe. I la gent aplaudia amb fúria.

Al final de la primera part, hi hagué un moviment que recorregué tota la multitud. Hom assenyalava el balcó central i un nom conegut corria de boca en boca entre la gent més pròxima a l'Ajuntament.

- Qui són? L'Alcalde, oi? I aquell altre de la barba?

Sonà un esclat d'aplaudiments i es féu un silenci. El senyor del balcó comença de parlar.

- Barceloneses, catalanes...

Hi hagué unes quantes protestes.

- Que parli en català! L'Alcalde de Barcelona ha de parlar en català!

- No és pas l'Alcalde. És l'Alba. En Santiago Alba...

Des de dalt del balcó rodolaven damunt la gent les frases solemnes, els tòpics infal·libles de l'oratoría castellana. "La soberanía nacional, las esencias liberales..."

- Igual que aquell amic nostre madrileny, no trobes? - comentà en Portabella.

- Sinó que aquell no s'ha passat sis anys patint a l'exili, a l'Hotel Meurice, com aquest, ni ha estat mai un "ministro corrompido", com va dir el pobre Primo.

El públic aplaudia, entusiasmat i generós. Dalt del balcó, la barba negra i ben retallada del polític s'estarrufava de goig. La lluna plena, damunt dels terrats i més enllà de les lluminàries, preparava el camí triomfal, la blanca avinguda màgica per on arribaria el cavall de Sant Jordi amb el genet miraculós. Joan s'apuntà mentalment la imatge per engegar-la ~~en~~ l'endemà a les seves tres conferències. A totes tres, i debaté si també hauria d'al·ludir aquell retorn triomfal del polític anticatalà.

necessari per a aquelles intel·ligències àvides, per a l'afany de superació que omplia les ~~au~~ vastos pisos del carrer més Alt de Sant Pere i del carrer del Carme.

Quina diferència hi havia, entre aquells estudiants seriosos, obstinats i convençuts de la necessitat d'aprendre i de rescabalar-se dels anys de retard, i les colles de minyons amics de la gatzara que Francesc havia trobat a la Universitat, en el seu ~~travessia~~ pas pel vell casalot! La mateixa que entre els ... profbien que l'objet de la hardiesse soit la difficulté, de laquelle suit ordinairement la crainte ou même le désespoir, en sorte que c'est dans les affaires les plus dangereuses et les plus désespérées qu'on emploie le plus d'hardiesse et de courage, il est besoin néanmoins qu'on espère ou même qu'on soit assuré que la fin qu'on se propose réussira pour s'opposer avec vigueur aux difficultés qu'on rencontre...

el sentit estriote del DESCARTES - "Discours sur les Passions de l'Âme" Art. 173.

tècnic. De vegades, però, es trobava amb un dels seus deixebles que entrava a treballar sota les seves ordres i sentia una mena de rubor en litzat probablement els seus companys del Consell d'Administració de la Societat de Construccions Metal·lúrgiques. Aquells darrers mesos, que la feina no era tan aclaparadora com ~~maximas~~ feia un any, i que al-
tres preocupacions extra-industrials tenien absorbit l'enginyer, els seus contactes amb aquestes amistats havien adquirit una intensitat encara més ^{viva}. Sense tenir un relleu públic, com la de Joan Portabella, l'activitat política de Francesc havia estat important.

L'origen d'aquelles coneixences, de les quals amb prou feines si el mateix senyor Jacint Vilà tenia esment, ^{era} estava en els Ateneus populars, en els quals Francesc trobava, en els temps de la Dictadura, una eixida al seu desig d'actuar prop del poble. Al Polytechnicum com a l'Enciclopèdic, l'enginyer havia donat cursets de matemàtiques i conferències sobre temes tècnics de construcció, i el seu ajut i el seu consell no havien mancat mai als dirigents d'aquelles cases. S'havia sabut fer perdonar a les obreres per veure com marxava la feina. ^{Ja} miraven, ja no endevinar ^{era} cosa més difícil del que semblava - el seu origen i la seva condició burgesa, i havia conegut molta gent que refugiava en les activitats culturals llur forçosa inacció en el camp sindical i polític. Vells treballadors que no s'avergonyien de completar una cultura insuficient d'altre ^{era} l'altre no trairia mai, ni que fos amb la seva insinceritat, ^{era} totidacte que només ha passat per l'escola de primeres lletres; professors que no volien claudicar davant les imposicions del dictador i que s'estimaven més que les càtedres oficials la lliure tribuna que els posava en mig del poble, amb major autoritat i eficàcia; lluitadors dels anys més durs de la guerra social, que transportaven a un altre pla llurs experiències i llurs ambicions de millorar l'estat de la classe a la qual pertanyien. Literatura, música, teatre, ciència, tot era bo i necessari per a aquelles intel·ligències àvides, per a l'afany de superació que omplia les aules d'aquells vastos pisos del carrer més Alt de Sant Pere i del carrer del Carme.

Quina diferència hi havia, entre aquells estudiants seriosos, obstinats i convençuts de la necessitat d'aprendre i de rescabalar-se dels anys de retard, i les colles de minyons amics de la gatzara que Francesc havia trobat a la Universitat, en el seu ~~breu~~ pas pel vell casalot! La mateixa que entre els professors d'aquells centres improvisats de cultura i la majoria dels "càtedros" mandrosos i rutinaris de l'Institut, no més preocupats per l'escalafó i pels llibres de text que obligarien a comprar als alumnes.

En la seva freqüentació activa dels Ateneus, Vilà havia arribat ^{doncs} a fer oblidar el seu caràcter nefand de burgès. És clar que no ho era, en el sentit estricte del mot. Director d'una empresa, era al capdavant un tècnic. De vegades, però, es trobava amb un dels seus deixebles que entrava a treballar sota les seves ordres i sentia una mena de rubor en pensar que aquell xicot el consideraria, de d'aleshores, com al "burgès" i no com a un professor i un amic, company en les mateixes lluites.

En tots els anys de la Dictadura, afortunadament, no hi havia hagut conflictes socials. Francesc havia tingut punt de conservar tots els avantatges adquirits pels seus obrers i de dur a la pràctica alguna de les millores socials que havia pogut admirar en els països que havia visitat. Com que, mentrestant, es guanyaven diners, els accionistes de la Societat no hi havien tingut res a dir, sobretot perquè l'autoritat del vell senyor Vilà sempre s'havia mantingut al costat d'aquesta política del seu fill. Tot aquell any 1930, en canvi, hi havia senyals evidents d'inquietud. Francesc els registrava sense voler. Eren matisos en l'actitud dels obrers, una reserva creixent en ~~l'actitud~~ ^{el tracte} dels altres enginyers envers ell, una manera més cerimoniosa d'acollir-lo quan arribava a les obres per veure com marxava la feina. Se'l miraven, ja ho endevinava, exclusivament com al "burgès", amb la barreja d'odi, respecte i enveja que aquest mot comportava. Se n'havia planyut, alguna vegada, discretament, a Ricard Fornells, amb el qual tenia una confiança que sabia que l'altre no traïria mai, ni que fos amb la seva insinceritat.

- Vós ho deveu saber, Fornells. ¿Què els passa? ¿No estan contents de les condicions de treball? Volen millores?

- Ja veureu: el sindicat es reorganitza. Tots hi entren, poc a poc. I, com a conseqüència, l'esperit de protesta creix, encara que no sàpiguen ben bé contra què. El primer que en rep els esquitxos és el burgès; això ja és sabut de sempre.

- Contra mi no poden pas tenir motius de queixa. Bé deuen saber que sempre els he defensat davant del Consell d'Administració, que sóc un amic sincer de tots; un d'ells, com vós mateix.

la seva tasca.

sell d'administració Franco no m'hi consideren pas tampoc, a mi, com a un d'ells. Una vegada que, en un to amistós, però amb les mateixes paraules que ells utilitzen, amb algun reneig i tot, deia a una brigada que havien d'esforçar-se per acabar aviat aquella casa del carrer de Muntaner, ¿sabeu què em van contestar? "No hay peor cuña que la de la misma madera". Així, en castellà i tot. Molt de temps m'han dit "la cuña". M'ho ha explicat el meu pare, que es molesta, pobre home, a prendre la meva defensa quan m'ataquen. Em consideren com una mena de traïdor a la meua classe, que me n'he evadit per passar a fer d'escola d'amèn dels rics. Vós, al capdavant, penseu ja heu nascut per manar i fer d'amo, que heu estat criat per a això. Jo, en canvi, m'he enfilat pel meu propi esforç a aquest lloc. I molts companys no m'ho perdonaran mai.

Fornells deia aquestes coses sense posar-hi gaire amargor. Feia unes constatacions, simplement. Els seus trenta anys magníficament equilibrats li donaven una serenitat ^{no} que ~~no~~ alterava. Les seves faccions cantellades, de totes maneres, acreditaven que no es deixaria pas dominar per malevolents ni per envejosos. Tenia una posició, se l'havia guanyada a pols, i no hi renunciaria. Tampoc no volia renunciar, tantmateix, a la seva llibertat de pensament, als ideals que havia defensat sempre. Havia passat, de molt jove, per l'anarquisme barceloní i el coneixia prou bé. Ara era un socialista convençut.

- I, és clar, si a vós no us volen considerar com a un d'ells, menys voldran a mi. Tot plegat és desesperador. ¿Com podem tirar endavant l'obra que hem de realitzar, com podem alliberar el país d'un sistema polític opressor, si comencem per dividir-nos en castes irreconciliables?

Fornells s'havia arronçat d'espatlles. Les coses eren tal com eren. Així i tot, prou possibilitats donaven per a fer una obra positiva. Encara que els obrers sentissin aquella hostilitat instintiva envers la burgesia, si aquesta emprenia una obra d'alliberació, ja seguirien.

- Deixeu estar les dificultats i els entrebancs. Quan hom està convençut de la justícia d'una causa, l'ha de tirar endavant, encara que no sigui gens segur l'èxit. Una vegada vaig llegir una frase històrica, que em penso que era la divisa de Guillem d'Orange, i que em va impressionar molt. Com feia? Espereu-vos: "No cal pas esperar per a ^{estí} ~~em~~ prendre, ni reeixir per perseverar". Amb esperança o no, allò que cal és treballar, creieu-me; realitzar una obra que cregueu justa.

Sí, era aquell sentiment el que calia conservar. Fornells tenia raó. Malgrat la fredor d'alguns dels seus treballadors, malgrat les al·lusions que sovint s'escapaven a alguns dels seus vells amics obreristes i revolucionaris, malgrat la inquietud creixent de la gent del Con-

sell d'Administració, Francesc continuava ~~els seus treballs~~. Tenia con-
 leu-me, us ho ben regalo. M'estimo més, mil vegades més, viure ací, que
 verses molt seguides amb els caps del nou sindicalisme. Després dels
 almenys tinc l'esperança de millorar-ho tot amb un gran daltabaix. Allà
 anys de persecució i d'existència subterrània, ara semblava que les lli-
 ja no hi ha res a fer ~~de~~ complaïa a repetir un sindicalista que par-
 çons del passat havien ~~de~~ ésser aprofitades i que hom volia defugir de
 lava català amb accent castellà, heretat dels seus pares aragonesos.
 recaure en la violència que havia conduït a la cacera de l'home pels car-
 Molt bé. - insistia Vilà. - Però, sabeu que aconseguireu, amb aques-
 rers de la ciutat, practicada entre 1919 i 1923. Francesc havia parlat
 ta posició vostra? Que el primer bandarra que es presenti amb quatre
 amb Pestanya, amb Peiró, amb altres homes que ara duïen el pòndol de la
 crits i una bandesa flamejant arrossegui al seu darrera tots els obrers
 C. N. T. Els trobava una mica recelosos del que podia passar, dividits
 entre l'esperança i la por. Creïen en la possibilitat d'un retorn a una
 dors. Recordau-vos de Lerroux i de l'any 1917. Que en van dur gaires,
 dictadura més severa que l'anterior.

- Per nosaltres, l'enemic no era pas tant Primo de Rivera com el
 En el fons de totes les resistències dels dirigents, en aquelles
 seu company Anido. Ja ho sabeu. I hi ha molta gent, potser el Rei mateix,
 reserves dels seus interlocutors, Francesc hi veia clarament, més que
 que tenen posada llur esperança en don Severiano. Davant d'aquest perill,
 les mateixes raons tradicionals de l'apoliticisme, la por de perdre tot
 els treballadors ens redreçarem amb totes les nostres forces.

- Per això mateix us demanem de col.laborar amb nosaltres, que tenim
 taven un pensament i una acció honestos i ben intencionats. Però a l'om-
 els mateixos motius per tèmper el retorn de la dictadura. Entre tots hem
 bra, esperant el moment d'intervenir i denunciar ~~calson~~ a traïdors.
 de fer-la impossible per sempre més. Per a això, ~~hem d'~~ enfonsar el rè-
 hi havia - i ells ho saben prou - els descontents de sempre, els eters
 gim. Si algun sector ha de sentir-se republicà, és el vostre, que és el
 protestatisme, que com a suprem argument aduïen la força de les Stars
 que més ha sofert de la Monarquia. Penseu en Montjuïc, en Bravo Portillo
 de les bombes. No podien pas exposar-se a llurs atacs. No hagués es-
 en el general Arlegui... -

El l'ou veia que aquells homes estaven convençuts. La religió de
 que sense llur ajut mai no podrien fer res, i hi haurien col.laborat
 l'apoliticisme, que havia estat la doctrina infal.lible dels homes del
 més de gust que amb els mateixos homes que, com Lluís Baldo i els al-
 Sindicat Unic d'ençà de la seva fundació - i això a despit dels esforços
 tres tècnics de la Revolució que hi havia al Bloc, o com els savissos
 del Noi del Sucre -, no era prou, en aquell any 1930, per a encendre de
 de la Unió Socialista, volien apoderar-se de les masses obreres catala-
 nou la fe dels treballadors.

- Primo de Rivera també ho deïa, que era apolític, i ja vàreu veure
 L'ou obrer català Francesc gairebé s'emocionava, sentint com aquells
 els resultats - insistia Vilà prop dels seus amics sindicalistes. - I vos
 vells lluitadors, que havien conegut totes les persecucions, que s'ha-
 altres, encara que no hi penseu, algun cop heu deixat de seguir aquesta
 vien escapat per miracle dels pistolers del llibre i dels esbirros
 doctrina. L'any 1917 no éreu pas apolítics, quan fèieu una vaga revolu-
 de Bravo Portillo, que conciliïen la humilitat de les cel.les de tots els
 cionària per tombar el règim, i anàveu d'acord amb els socialistes i els
 pensals i totes les presons de la península, que havien ret a peu, car-
 republicans. I la vaga de la Canadencia ¿que no era un moviment amb possi-
 fora dels cavalls lluents de la Guàrdia Civil, en les nits fredes d'hi-
 bilitats polítiques? No hagués estat assassinat en Seguí! -

Francesc topava amb la vella ideologia anarquista, amb els tòpics
 homes que no havien mai pogut gaudir gaire temps de la tranquil.litat
 de sempre, arrelats en la massa i que apuntaven darrera dels raonaments
 de la llar ni de les joies del treball sense entrebancs, coincidien
 intel.ligents dels seus amics. Els sindicalistes desconfiaven dels polí-
 en llur elogi dels treballadors catalans, amb els mots i els conceptes
 tics burgesos, però pàtser encara desconfiaven més dels que volien crear
 del seu pare, el vell botiguer barceloní, que es proclamava sempre li-
 un partit obrer revolucionari. Ni socialistes ni comunistes no els sem-
 berel i republicà, dintre la tradició dels vells federals.

- Jo he estat a Rússia, en el "paradís comunista", fent de treba-
 assajaven els vells polítics monarquics, la república venia. La Re-
 llador, no pas com a visitant privilegiat. He viscut tot allò, i cre-
 pública Federal, és clar, amb tot el que representava de llibertat

ieu-me, us, ho ben regalo. M'estimo més, mil vegades més, viure ací, que almenys tinc l'esperança de millorar-ho tot amb un gran daltabaix. Allà ja no hi ha res a fer - les complaïa a repetir un sindicalista que parlava català amb accent castellà, heretat dels seus pares aragonesos. fest - Molt bé - insistia Vila. - Però ¿sabeu què aconseguireu, amb aquesta posició vostra? Que el primer bandarra que es presenti amb quatre crits i una bandera flamejant, arrossegui al seu darrera tots els obrers. Sempre feu de carn de canó, bona per a l'actuació dels agents provocadors. Recordeu-vos de Lerroux i de l'any ¹⁹⁰⁰ ~~1901~~. Que en van dur gaires, de lerrouxistes, a Montjuïc? - El règim es batià en retirada, fent concessions. En el fons de totes les resistències dels dirigents, en aquelles reserves dels seus interlocutors, Francesc hi veia clarament, més que les mateixes raons tradicionals de l'apoliticisme, la por de perdre tot l'ascendent que tenien sobre les masses obreres. Aquells homes representaven un pensament i una acció honestos i ben intencionats. Però a l'ombra, esperant el moment d'intervenir i denunciar-los com a traïdors, hi havia - i ells ho sabien prou - els descontents de sempre, els eters protestat^{aris}, que com a suprem argument adduïen la força de les Stars i de les bombes. No podien pas exposar-se a llurs atacs. No hagués estat aquella por, traï! Sabien que Francesc i els seus amics tenien raó, que sense llur ajut mai no podrien fer res, i hi haurien col·laborat més de gust que amb els mateixos homes que, com Lluís Baldó i els altres tècnics de la Revolució que hi havia al Bloc, o com els saviassos de la Unió Socialista, volien apoderar-se de les masses obreres catalanes. i afegia: - Ja veus que t'explico detalls íntims de la ^{línia} ~~línia~~ del partí obrer català! Francesc gairebé s'emocionava, sentint com aquells vells lluitadors, que havien conegut totes les persecucions, que s'havien escapat per miracle dels pistolers del Lliure i dels esbirros de Bravo Portillo, que coneixien la humitat de les cel·les de tots els penals i totes les presons de la península, que havien fet a peu, darrera dels cavalls lluents de la Guàrdia Civil, en les nits fredes d'hivern, totes les carreteres d'Espanya, en "conducció ordinària", aquells homes que no havien mai pogut gaudir gaire temps de la tranquil·litat de la llar ni de les joies del treball sense entrebancs, coincidien, en llur elogi dels treballadors catalans, amb els mots i els conceptes del seu pare, el vell botiguer barceloní, que es proclamava sempre liberal i republicà, dintre la tradició dels vells federals.

caçar Ara, a despit dels revolts del camí, de les reaccions que encara assajaven els vells polítics monàrquics, la República venia. La República Federal, és clar, amb tot el que representava de llibertat

per tothom, de lliure convivència dels homes i dels pobles. Dintre l'ambient de la ciutat, dintre els mateixos incidents personalistes de la política que es feia a les viles i als pobles, Francesc veia aquest convenciment i aquesta voluntat. I tot servia per a manifestar-la. Una festa a Montjuïc, com aquella gran solemnitat dels Orfeons de Catalunya, que prenia possessió del Palau Nacional, o un acte tradicional com la diada de Sant Jordi o la processó de Corpus, tot era bon pretext. Arribaven de presidir els condemnats pel complot de Garraf i tornaven de l'exili alguns polítics, i el poble es llançava a rebre'ls i feia de llur apoteosi un símbol. El vell règim es batia en retirada, fent concessions parcials que traïen la seva feblesa sense satisfer els seus adversaris. A Madrid l'agitació republicana creixia amb grans onades passionals que sortien de la llar remorosa de converses que era l'Ateneu. Hom anunciava eleccions per a molt aviat. Aquell estiu marcaria, indubtablement, un tombant decisiu en la política republicana. ^{heu tingut} Francesc es veia també sovint amb Lluís Baldó. Els comunistes que formaven el seu partit havien aprofitat les lliçons de Rússia, tot i estar-ne separats en la disciplina. Eren catalanistes i no s'estaven de proclamar-ho en tot moment.

- M'he instal·lat a Barcelona, - explicava Baldó amb el seu accent lleidatà -, perquè el partit m'ho ha manat. El partit ha decidit de fer una campanya molt intensa a totes les entitats obreres, començant per les que semblin més propícies a ~~de~~ ser influïdes per la nostra propaganda. A Lleida ja estem prou arrelats. - Somreia a Vilà amb una mica d'ironia i afegia: - Ja veus quant t'explico detalls íntims de la ^{línia} ~~vista~~ del partit. - A Espanya l'ortodòxia comunista, i que no han sabut aprofitar per a Francesc Vilà, aquell llenguatge era nou. Baldó parlava del partit omplint-se'n la boca, posant-lo per damunt de tot, com d'una divinitat misteriosa i omnipotent, els dictats de la qual calia acatar, encara que anessin contra els interessos personals de cada militant. - ^{ció} - ¿No has llegit el llibre de Curzio Malaparte, aquell feixista italià que explica la tècnica del cop d'estat? Hi trobaràs ben detallat el mecanisme de les revolucions modernes, de totes, de la que van realitzar Lenin i Trotski, com de la que duia a terme Mussolini. Totes són iguals, en la tècnica. Els únics que no ho saben són els anarquistes, uns infeliços que encara viuen al segle passat i que ^{creuen} ~~es pensen~~ que la Revolució és afer de barricades, de bombes tirades a la babalà i de caçar en una cantonada, com un conill, el botxí de Barcelona. Tenen cinquanta mil adherents, i d'ací a dos mesos en tindran cent mil, però això no vol dir res, perquè la revolució no es fa pas amb nombre,

d'acabar les seves idees, de precisar els conceptes que donaven força sinó amb cervells.

- Si, ja ho sé; les famoses cèl.lules, que tenen llur treball assignat amb una precisió matemàtica. Deu homes units per una disciplina de ferro en dominaran sempre un centenar que cada un tiri pel seu cap. Però els anarquistes tenen també els seus grups d'acció.

- Els "específics", que en diuen ells, oi? Molt bonics, amb noms romàntics, com aquell que existia fa anys i es deia "Los Hijos de Pu-ta". Bons per declarar una vaga i coaccionar quatre esquiroles o per deixar sec en una cantonada un confident. Atura el compte. Les cèl.lules són una cosa molt diferent. Comencem per no ésser anarquistes i per creure, per tant, que algú ha de parar.

- Qui és aquest "algú"?

- Un home responsable. Aquell que designi el partit. Qui mana sempre, és el partit.

- Sempre el partit! Això ho heu copiat dels russos. Sort heu tingut de l'èxit dels films soviètics, que us han ajudat a crear un esnobisme comunista entre els nois de casa bona, perquè si no... -

Baldó somreia, amb la ironia de sempre. Qui parlava de nois de casa bona?

- Abans es deien catalanistes, i dient això ja n'hi havia prou. Un temps n'hi hagué d'anarquistes i tot. Ja veus, fins els nois de casa bona, com tu dius, segueixen els corrents del temps. Els burgesos són republicans i no els espanta gens la revolució. Els fills de pis se'ns tornen comunistes. I que consti que nosaltres en som, i de debò, més que els quatre banans que manté la III Internacional per controlar a Espanya l'ortodòxia comunista, i que no han sabut aprofitar la Dictadura per fer feina, com nosaltres. -

Francesc Vilà anava, infatigable, d'un a altre sector de l'obrisme català, per aconseguir la feina que s'havia imposat. De vegades s'aturava a considerar, amb una mica d'inquietud, la seva posició personal. No riscava de caure en una confusió d'ideals i d'objectius concrets? ¿Què volia, per què s'havia imposat aquella tasca?

- El problema de Catalunya, havia sentit dir el seu pare més d'una vegada - només és un problema de llibertat. -
Era això? N'hi havia prou amb això. Llibertat per governar i per donar-se les lleis adequades a la seva personalitat. Llibertat per saber-ho a una revolució social que destruiria aquella classe burgesa a la qual ell pertanyia i amb la qual, malgrat tot, es sentia tan lligat?

Tenia una necessitat intel·lectual de sortir de la confusió,

d'aclearir les seves idees, de precisar els conceptes que donaven forma a la seva conducta. No era com Joan Portabella, que es deixava endur per la màgia de les paraules i barrejava la poesia lírica amb la política, les imatges amb ^{els} programes de govern. A ell, les abstraccions no el feien feliç. I, no obstant, veia que només a base d'una abstracció podien ordenar-se les seves activitats. A base d'una paraula màgica que ho explicava tot: Llibertat. Era per conquerir la llibertat que ell maldava, i la llibertat havia de resoldre-ho tot.

Darrera d'aquest simple mot, per tant, hi havia d'haver forçosament molta cosa. Com a façana, únicament, no era prou, malgrat que, per ella sola, tingués tota la bella ordenació d'un temple grec. Francesc era un home de xifres i de fórmules concretes, que establien amb exactitud els termes d'un problema o els elements d'una composició. Trobava que, en introduir-se en el camp de la política, ni els nombres ni les representacions precises el satisfien. El mot de llibertat, amb la seva bella sonoritat, anava associat en ell amb tot de sensacions gens precises, però incomparables. La de sentir-se, al cim de Matagalls, sense cap lligam ni cap separació del cel que el cobria i de la terra que el sustentava, mentre els seus ulls s'assadollaven de la visió de la serralada i de les planes que ~~la~~ voltaven. La de trobar-se, en una platja deserta, un matí assolat d'hivern, enfrontat amb la blava immensitat del mar, només interrompuda pel filet indecis de l'horitzó, i de nedar aigua enllà, segur dels seus muscles i després de tota trava. La de llançar-se per una carretera en un congost i sortir a la plena claror d'un planell, fujetejat pel vent, mentre els arbres passen rabents a cada costat del cotxe. Per^a ell, la Llibertat era una idea que anava lligada indefectiblement, d'una manera o altra, a la idea de Catalunya. Perquè havia après als disset anys a estimar el paisatge de la seva terra i havia lligat aquest amor amb el que ja sentia per la ciutat i pels homes que hi vivien, volia que aquesta terra i aquests homes aconseguissin una plenitud de vida que havia de donar-los la plena mesura de llur força.

- El problema de Catalunya - havia sentit dir al seu pare més d'una vegada - només és un problema de llibertat. -

Era això. N'hi havia prou amb això. Llibertat per governar-se i per donar-se les lleis adequades a la seva personalitat. Llibertat perquè l'idioma català aconseguís la perfecció i la total sobirania que els segles de decadència política li havien pres. Llibertat perquè l'esperit català donés tot el que tenia a dintre, perquè creés els seus genis, els seus sants moderns i els seus herois, com en els temps gloriosos

haurà de dur la direcció de tot el país, de Ramon Llull i Pere el Gran. Llibertat per viure i per estimar, per crear i per gaudir d'allò que hom crea, per treballar junt amb els altres pobles, per establir el millor règim del món, la justícia més perfecta, la cultura més eficaç, per educar els homes com a homes i posar llur dignitat humana en el primer rengle de les noves valors més sagrades...

- Tu i alguns com tu voleu això, ja ho sé - contestava Baldó, quan Francesc Vilà li explicava, en termes sobris, el seu concepte de la llibertat. Una revolució a base dels "principis immortals", que diuen a França, amb declaració solemne dels drets de l'home i del ciutadà, amb la deessa Raó a dalt de l'altar i tothom que hi va a dur-li flors, com feia Robespierre amb el seu Ésser Suprem, abans d'anar a ordenar una bona estossinada de girondins. Això de l'estossinada, confessa-ho, més aviat us fa angoria. Però en dosis mínimes, i a base de casos ben triats

encara us hi avindrieu. Els que penseu així sou pocs, de totes maneres. La major part dels republicans d'avui, que somien una revolució, volen un canvi, pel sol gust de ^{variar} canviar el nom, de fer gatzara o bé d'aprofitar-se dels llocs que quedin vacants. En això, vosaltres, els idealistes

dels principis immortals, encara que sigueu pocs, tindreu més influència. Aquests principis us serviran com una massa de maniobra. De totes maneres, la vostra hora serà ben curta. De 1789 ençà, ha plogut molt. El model actual no és ja Mirabeau, ni Danton, ni tan sols l'incorruptible Robespierre, sinó simplement Lénin.

- Sí, la incorruptible mómia de Lénin, posada en la seva urna de vidre, com el cos de Sant Narcís a la catedral gironina. Han passat dotze anys, d'ençà d'aquell famós octubre roig, i el model no ha fet pas gaires adeptes, em penso. Mentre que els "principis immortals" que a tu et fan tanta gràcia i en els quals bé havies cregut, un temps, són la norma de vida de totes les societats civilitzades, a Europa i a Amèrica. Això, malgrat les dictadures i les caricatures de dictadura. Estem en un país que encara no ha conegut aquesta norma de vida democràtica, i crec ~~em penso~~ que ja és hora que ho aconsegueixi. Potser el programa no és gaire ambiciós, però a mi em sembla que ens dona feina per ^{a una bona} ~~en~~ (estona).

- Tampoc no havien estat mai aplicades a Rússia, aquestes normes de vida que a tu et semblen perfectes, i que per nosaltres només són un aspecte de la dominació capitalista. I de cop, Rússia es va posar en un altre replà de l'evolució social, en el comunisme. Qui sap si ací no passarà igual? En tot cas, ja ho saps: el partit treballa i treballarà per a ^{acon} ~~con~~ seguir-ho. Estigues tranquil, de totes maneres. Reconeixem prou que només tenim un paper de col.laboradors i que, malgrat tota la força del proletariat, també aquesta vegada és la burgesia ^{la} que

haurà de dur la direcció de tot el sarau. —

Un dia d'agost arribà, al capdavant, la notícia del Pacte de San Sebastián. Francesc i Joan havien treballat molt per a aconseguir aquella primera manifestació de la unitat d'acció i de pensament de les forces revolucionàries. Catalunya havia estat present a la reunió i les seves reivindicacions nacionals eren acceptades solemnement per tots els que havien de fer viable la segona República Espanyola. Encara que haguessin sabut per endavant aquell esdeveniment i que n'haguessin seguit de molt a la vora els preparatius, els dos amics no sabien estar-se de sentir una barreja d'emoció i d'orgull quan van fer-se públics els resultats de l'entrevista dels delegats del republicanisme.

— El nostre treball d'aquests mesos comença a treure fruit. Aviat caldrà passar a l'acció! — exclamà Portabella.

— Sí, he rebut una carta de Villedo, tota degotant de satisfacció, en la qual em recorda aquella entrevista del meu despatx, i em diu: "el amigo P. ya no tendrá, supongo, aquellos furiosos celos sobre el unitarismo de los republicanos españoles." ¿Què et sembla?

— Mel i mató, com sempre. Que sigui de debò, i que duri, és el que cal! No és això?

— Això mateix.

— Una altra cosa. No t'ha fet saber Xavier que es casa?

— M'ho va mig insinuar la setmana passada. És amb aquella cosina teva que vas dir-me?

— Sí. El casament serà ^{per} l'octubre. — Sospirà: — Jo pogges dir el mateix!

— Què? No guixen les coses? ¿Encara no has pogut entendre els sogres?

— No hi ha res a fer, per ara. Sort que la revolució ho adobarà tot! — anca i enfornat en un d'aquells horribles ninxols del Cementiri Nou, sota el cel gris d'un matí hivernenc.

— Ombra o il·lusió, tant se valia, el record d'Isabel l'havia mantingut en un estrany estat ~~de~~, tens en l'espera de l'amor i desdenyats de totes les seves falsificacions. Ara ell ja sabia que aquell meravellós sentiment existia i que un dia o altre el trobaria pel món, i aquesta seguretat el feia fort i arrossegava, ~~amb ella~~, no pas com un fardell, sinó a la manera d'una magnífica penyora, la seva total virginitat de cos i de cor. Els seus estudis, primer, i més tard la seva feina i la llarga estada a París haurien fet heroica aquesta actitud si hagués estat deliberada i si ell s'hagués adonat dels perills que l'existència de cada dia posava als seus sentits i als seus

sentiments. Però ~~ella~~ no els veia. La fisiologia era per ell un univers apassionant, ple de llicons i de misteris que calia desentrellar, no pas una pedrera de somnis morboses ni una estesa de paranys. Una perfecta serenitat i ~~als solters, però, i a les vídues dic: Bo els~~ tra tota torbada ~~serà si resten així, talment com jo, però si no es contenen, que es casin, perquè val més casar que cremar.~~

V I. - U N C A S A M E N T
=====

SANT PAU - Lletra primera als Corintis -VII

Xavier Forcada duia al matrimoni un feix d'il.lusions que, prou que ell ho sabia, no era gens freqüent de trobar en un xicot de vint-i-vuit anys. La seva topada amb Carme havia estat per a ell la revelació d'un món desconegut, del qual totjust sospitava l'existència i que havia cregut àdhuc descobrir en certs moments, però que ara se li presentava encara més delitós del que ~~havia~~ havia imaginat. En el moment que va veure la noia i que va parlar-li, comprengué de cop ~~que~~ ^{quina cosa} (era l'amor. Només n'havia tingut un vague pressentiment, molts anys enrera, quan va conèixer Isabel Catllar. Després de la mort de la cosina de Vilà, el seu record havia perdurat, com una llàntia tremolosa, en un recó del seu esperit. La imatge, poc a poc, s'esvania, es sublimava amb d'altres aportacions. Una visita a un museu, un concert, una lectura, n'alteraven insensiblement les línies, idealitzaven l'òval de la cara, arrodonien el cos o l'arriaven en una angèlica ingravidesa. El record es cobria de totes les emocions sensuais que el visitaven, de totes les vibracions que despertaven un ressò ~~al~~ dintre seu. Davant d'aquell pobre retrat de l'any 1917, que havia fixat amb la mesquina fidelitat de la màquina les faccions de la noia, ell ja havia prou vist que la imatge que ell en conservava dintre l'esperit era molt superior. Hagué de reconèixer, tanmateix, que aquesta imatge tenia molt poca cosa a veure amb aquell cos esprimitxat que havia estat posat en una caixa blanca i enforat en un d'aquells horribles ninxols del Cementiri Nou, sota el cel gris d'un matí hivernenc.

Ombra o il.lusió, tant se valia, el record d'Isabel l'havia mantingut en un estrany estat d'esperit, tens en l'espera de l'amor i desdenyós de totes les seves falsificacions. Ara ell ja sabia que aquell meravellós sentiment existia i que un dia o altre el trobaria pel món, i aquesta seguretat el feia fort i ^{hi} arrossegava, ~~amb ella~~, no pas com un fardell, sinó a la manera d'una magnífica penyora, la seva total virginitat de cos i de cor. Els seus estudis, primer, i més tard la seva feina i la llarga estada a París haurien fet heroica aquesta actitud si hagués estat deliberada i si ell s'hagués adonat dels paranys que l'existència de cada dia posava als seus sentits i als seus

sentiments. Però ~~ell~~ no els veia. La fisiologia era per^a ell un univers apassionant, ple de lliçons i de misteris que calia desentrellar, no pas una pedrera de somnis morboses ni una estesa de paranys. Una perfecta serenitat i una gran capacitat de treball l'immunitzaven contra tota torbadora emoció sensual. I havia pogut conviure, sense fer escarafalls, amb companyes d'estudis i amigues d'ocasió, sense mai ocórrer-se-li que aquelles dones podien donar-li altres plaers que els d'una conversa animada o d'una discussió científica. De vegades, aquesta indiferència seva era feridora per a alguna de les noies que travesaven el seu camí.

Recordava aquella estudianta polonesa que treballava al Necker i que l'havia visitat alguna vegada a la seva cambra d'hotel, en aquell carrer solemne del barri de Sant Sulpici. El pretext era anar a sentir música catalana de la petita discoteca de Xavier. Però després l'havia convidat a ~~que anés~~ ^{anar} a prendre una tassa de te a l'estudi que ella tenia en una mansarda inundada de claror de Montparnasse. Era una noia bruna, plena, amb unes cames robustes i ben fetes que es complia^{ia} ~~viva~~ a ensenyar fins a més amunt del genoll. I tenia una tal llangor sobtada, en dir alguns mots; un abandó tan incitant, en deixar-se caure damunt del divà, que per a qualsevol haurien estat els signes evidents d'un desig que només espera que algú el satisfaci. Xavier no s'havia apartat mai de la seva afectuosa correcció. Despitada, la noia havia fet córrer pel Boul' Mich' que aquell metget espanyol era un invertit, "une tapette", i a Xavier això ~~li feia~~ ^{va fer-li} molta gràcia ~~al mateix temps~~ ^{que} ~~li~~ creà un cert prestigi morbós al seu voltant. Els llibres de Freud i dels seus deixebles començaven d'ésser l'evangeli de la gent "à la page". Proust i Gide acabaven de fer admetre com a cosa natural les desviacions sexuals, i un eixam de minyons amb pretensions de poeta i poques necessitats materials alternaven llurs ocis entre l'homosexualisme, la cocaïna i les escoles literàries més audaces. Xavier Forcada considerava aquella moda amb la mateixa atenció seriosa que posava en examinar un cas de diftèria, i en destriava tota la part d'esnobisme, com hauria destriat les angines pseudo-membranoses de les plaques diftèriques, sense sentir ni indulgència ni severitat per les unes ni per les altres.

A més, Xavier havia conservat la fe religiosa, i aquesta, unida indefectiblement a una moral estricta, el posava en una actitud d'hostilitat instintiva contra tota la gamma d'activitats compreses sota el comú denominador de "vici". La seva mare, que ell considerava una dona admirable, i que ho era realment en alguns aspectes,

li havia encomanat aquesta repulsió.

Tot això ara desapareixia, s'esvania davant del nou sentiment que omplia la seva vida. Com aquells telons pintats en "~~complex~~ ~~complex~~ "trompe-l'œil", que presenten una vasta perspectiva tan ben executada que sembla que tots els termes tinguin llur atmosfera i que les tres dimensions hi permetin tota mena d'evolucions dels personatges, però que de cop s'aixequen per a deixar veure tot l'escenari ocupat per una decoració més real, més profunda, en la qual la veritable acció es desenvolupa i els personatges revelaran llur caràcter, tota la seva actitud passada davant la dona i davant l'amor havia deixat pas a aquella extàtica admiració d'e Carme; a aquella joia que va omplir-lo des dels primers moments, en adonar-se que havia trobat la dona estimada i després en comprendre que ella corresponia al seu amor. Perquè era amor, ell ho sabia, aquell desig desconegut que batejava en els seus polsos i en tota la seva pell quan tenia prop seu el cos aponcellat de la noia o quan esclafava sota els seus els llavis encesos de ~~l'home~~ Carme.

Aquell festeig no tingué història. Per a Carme Arnau, l'arribada del doctor Forcada a la seva existència fou, si no la d'un Príncep Encisador - perquè als seus vint-i-dos anys ja havia arreconat feia temps les il·lusions de l'adolescència, i les considerava severament com a fantasies nocives -, almenys la d'un home honest, agradable, sincer, que tenia una feina adequada a les seves facultats i s'hi lliurava amb entusiasme, com havia fet ella en emprendre els estudis d'infermera. D'un home que el primer dia de veure-la va enamorar-se'n, i li ho havia demostrat. D'un home que, per ella, ho faria tot - tot, menys abandonar un malalt; tot, menys traïr l'amistat; tot, menys negligir la seva consciència professional endut per l'afany de fer diners.

Per a ella, si allò no fou l'enlluernament, l'amor fulminant de les novel·les roses, el cert era que Xavier li havia agradat de bon començament i que no li havia costat gaire de deixar-se encomanar la passió que encenia el jove metge dels serveis de pediatria de l'Hospital de Sant Pau. Ell havia trigat vuit dies, vuit dies de contactes diaris i de constants vermellors a les galtes del doctor Forcada, a dir-li res. Al capdavant, un matí va decidir-se.

- Que va cap al Passeig de Gràcia, quan plega? - va preguntar-li.

- Sí; visc a Claris, prop de Provença.

- Li farà res que l'acompanyi? -

Havien sortit plegats, sense dir res: ell, seriós, amb els seus ulls grisos preocupats per la incertitud, alt i sever en els seus vestits foscos; ella, somrient, baixeta i prima com una figureta de por-

cellana, els cabells curts i rutllats desbordant-li sota del capell
exigu. De tant en tant es mirava de cua d'ull el seu acompanyant,
esperant que ~~ella~~ iniciés l'atac. «No hauré pas de declarar-me-li jo!»
pensava.

Xavier començà a parlar d'amics comuns, de Joan Portabella, so-
bretot, que per a ell era com un germà i ²que ella també ~~l'~~estimava
molt.

— La seva mamà és la meva padrina. És una bona dona, que no es
vol amoïnar per res. Sempre s'està tancada a casa i de vegades es pas-
sa un any sense tenir més enllà de deu paraules cada dia amb el seu
fill, el dia que es diuen alguna cosa, — explicava Carme.

La conversa s'animà. Parlaren de teatres, d'els primers films
sonors, que tantes polèmiques desvetllaven entre els entesos i els
profans, àdhuc un xic de política. La noia s'adonava prou que Xavier
descrivia grans cercles una mica insegurs per a poder arribar al
punt que volia. Caldria ajudar-lo?

Havien agafat l'autòmnibus i van continuar una conversa sacseja-
da pels trontolls. ^A la Diagonal van baixar. Feia un dia de primave-
ra, assolellat i calorós, i els arbres havien tret una espessa brota-
da que ombrejava tènuement els passeigs. Als Cinc d'Oros els trem-
vies i els automòbils es creuaven amb gran soroll de clàxons i cam-
panetes.

Parlaren de cotxes. Carme digué: — I també em penso que no em
seria — No m'agraden aquestes carrosses solemnes, aquests Rolls immen-
sos i niquelats, aquests Cadillacs que semblen una d'aquelles maqui-
nasses de tren que veus al cinema. Tots aquests autos de gran luxe
només serveixen per anar a presumir i a passejar el gosset. Però un
cotxet petit, pràctic, capaç per a un parell de persones — quatre, a
tot estirar — que es pugui descapotar a l'estiu ^{per a} tenir fresca, em
sembla que ha d'anar molt bé. A casa, si m'escoltessin, ja l'haurien
comprat. Fan bé, però, perquè si ho feien, no el veurien mai. Sempre
l'acapararia jo. Ja s'ho pensen, ja. Quan em casi, voldré un cotxet
d'aquests. Com ara aquell — ^{signa} un vehicle que passava.

S'aturà, una mica confusa. Però ell havia trobat la manera d'en-
trar en matèria, ^{cosa la qual} que feia estona ^{que} cercava. S'hi agafà sense vacil·lar,
acom si naufragués i topés amb una fusta salvadora.

— Quan es casi, diu... Que ja té promès?
— No encara! — Carme rigué. — ^{que} Faig cara de tenir-ne? troba-
va, com Escolti, Carme. Fa dies que volia dir-li una cosa i no sabia
com. És una cosa seriosa, la cosa més seriosa de la meva vida.

D'ençà que l'he coneguda, que l'estimo. No, no digui res, esperi's una mica. No em miri encara, tampoc. Deixi'm acabar d'explicar, ahans. va en Em costarà un xic, perquè jo no hi tinc gens de pràctica. Fa riure, als vint-i-vuit anys, oi? però és que jo sóc un aprenent en aquestes coses. Carme, escolti. El primer dia que la vaig veure vaig comprendre que vostè era la dona que jo havia d'estimar... Cada dia que passa n'estic més convençut, i sé també que, de la mateixa manera que vostè és la primera dona que em sent dir aquestes paraules, serà la darrera, l'única. No li puc oferir gran cosa, ja ho sé: ni aquell cotxet que ara deia. Però tot el que sóc i el que tinc, és de vostè, si ho vol.

Havia callat. La noia estava una mica commoguda per l'accent de sinceritat de Xavier. Li calia contestar. En el foc de passió que

— Puc parlar, ara? Puc mirarlo? No, potser val més que encara no ~~me~~^{el} miri. Què vol que li digui? Tampoc no hi estic feta, da rebre declaracions, i això que ja sóc grandeta. No em faci dir dels anys: més de vint. Tot això que vostè m'ha dit, m'ha impressionat molt. Estic afa lagada que vostè m'estimi tant com diu, i això que no sé pas que deu haver-me trobat. No es pensi que sigui modesta; només sóc sincera. I ara no puc dir-li que sí, ~~ni que no~~ però tampoc no vull dir-li que no. Ja sé qui és vostè, sé el que val i em sembla que amb els pocs dies de tractar-lo ja el conec com si fes molts anys que ens veiéssim cada dia. Em penso que no me l'estimo més que com un bon amic. Pots ésser una miqueta més... No, no vull comprometre'm. I també em penso que no em seria pas gaire difícil d'augmentar aquesta estimació. Si de moment, en té prou amb això... — la idea, sota el nom conjunt de Deure. I el

De Es miraren als ulls. Els de Xavier resplendien. Sí, de moment ja en tenia prou. I l'esguard de Carme estava amarat de tendresa. Per primera vegada descobria que era bo de sentir-se estimada per un home jove i fort. tots aquells costums del pensament que passaven tan profun-

Després, les etapes de llurs relacions es precipitaren. L'amor de Forcada s'enfortia en descobrir, cada dia que passava, noves gràcies en el cos o en l'esperit de Carme. Ella es deixava guanyar per aquella tendresa embolcalladora, per aquell d'oll de paraules commogudes, per la voluntat del seu enamorat. Com una reminiscència dels vells usos de la prehistòria, el mascle havia de conquerir la femella. Ara no eren les armes de la brutalitat o el prestigi de l'heroisme purament extern, el que entrava en joc, sinó els sentiments, la intel·ligència, les paraules. Però la tàctica era la mateixa i Carme trobava, com les dones dels temps remots, un plaer saborós en retre's a la voluntat masculina. va intacta la frescor dels seus sentiments.

Ni els pares de la noia - ell, un agent de canvi, tot el dia preocupat per les fluctuacions de la Borsa i que es descarregava en la muller de totes les preocupacions familiars; ella, una menestrala que havia sabut adaptar-se perfectament a una millor situació, sense perdre l'energia ni el sentit pràctic - ni els de Xavier, molt satisfets que llur fill s'establís definitivament a Barcelona, posaren cap obstacle al casament. Mig any de festeig els bastà. Cada dia descobrien noves coincidències de gustos o discutien seriosament, minuciosament, detalls de llur futura existència, i al capdavant acabaven sempre posant-se d'acord. El temperament joiós de Carme s'avenia, malgrat els vestits foscos i les corbates severes de Xavier, amb el del seu promès. En el foc de passió que cremava l'esperit de l'home, ella trobava, cada vegada més, una íntima satisfacció: la de socarrimar-se, la de deixar fondre la cuirassa de la indiferència, primer; de la reserva, després; dels escrúpuls de noia que no coneix encara les torbadores delícies del festeig. Decidiren ^{en} de casar-se ben aviat, perquè veieren que, si trigaven, l'espera se'ls faria insuportable. Havien fixat la cerimònia per a primers d'octubre i van llançar-se tot seguit, potser per a atordir-se, en el tràfec de posar casa.

Carme havia endevinat les limitacions que, d'una manera inconscient, l'esperit del seu promès posava a l'amor. Tota l'esfera sentimental era envaïda per la passió; però al costat d'aquesta esfera n'hi havia d'altres, que Forcada agrupava instintivament, sense ni formular-se la idea, sota el nom conjunt de Deure. I el Deure no tenia res a veure amb l'Amor. Això volia dir que la consciència de l'ofici, la dignitat de la seva professió, àdhuc l'amor als seus pares i la seva fidelitat a la pàtria - totes aquelles idees i tots aquells costums del pensament que pesaven tan profundament damunt tots els actes de Xavier Forcada, podien erigir-se un dia en perillous rivals de la dona. Una tal rivalitat no s'havia presentat ni com a hipotètica a l'esperit de l'home, embriagat com estava per la total felicitat del seu amor. Però Carme, amb la lucidesa que dóna l'egoisme mig maternal mig conjugal que nia en tota dona ~~en~~ i que guia els seus tractes amb els homes, ho havia endevinat totseguit. Val a dir que no costava gaire de llegir en l'esperit del doctor Xavier Forcada. Darrera la façana severa, hi havia un home jove, més jove encara del que l'edat declarava, un home que no havia malbaratat ni un bri del seu tresor d'afectes i que conservava intacta la frescor dels seus sentiments.

Total la seva vida havia estat lliurada, fins aleshores, a la seva vocació de metge. Ara entrava a envair-la una altra presència, que tot ho il·luminava i que donava més significat als esforços del metge que ell havia volgut exclusivament ~~ser~~ fins aleshores. Era, una mica, la història del seu pare que es repetia. Carme només hagué de considerar l'exemple de la pubilla d'aquell mas de prop del Vinyet, per saber com havia de maniobrar per conservar sempre, sense variacions ni eclipses, el cor d'aquell home sincer i sencer. No: mai no el posaria ella en situació de triar entre el seu amor i la seva professió - entre l'Amor i el Deure, com en els drames romàntics. Es sentia prou forta i prou experimentada, als seus vint-i-dos anys nets de tota aventura sentimental anterior, per a saber mantenir dintre l'òrbita dels afectes l'amor que Xavier sentia per ella.

tanta, Fou Carme qui tingué la idea d'establir-se ^a per viure en un pis pertllugar que hi havia al costat mateix del que Xavier tenia per a dispensari. Tirarien a terra un embà i d'aquella manera estalviarien diners de servei. Amb una minyona se'n sortirien.

baixa - ¿No et farà res, de viure en aquest barri? - li preguntà Xavier, quan visitaren el nou pis.

ella al costat, sentia renèixer la vella voluntat. Havien sortit, al balcó, i des d'allà veien el carrer animat, amb els taparadors que sobreeixien a les voravies, la gran baluerna del mercat de Sant Antoni, zumbejant de crits i de soroll de carros; els carrers que, tres cops a la setmana, eren envaïts pels tenderols dels Encants; els tramvies de via estreta que trontollaven damunt els rails i deixaven un rastre frèvol de campanetes. Més avall, la zona ombrejada de la Ronda de Sant Pau, amb la gran massa de l'Olimpia, apuntalada pels admiradors de "divos" de sarsuela i d'estrelles de la boxa; la paret llatzerada de la vella Galera, que s'avançava cap a la rambla i que encara conservava al seu redós el pati dels Corders, amb el ~~sinistre~~ record del patíbul; la voravia del Foment, paradís dels balladors dominicals, enfront de la gran façana inexpressiva dels Escolapis. Sí, era un barri molt diferent d'aquella drete de l'Eixample, silenciosa, sense gaire botigues ni tràfec, on hi havia més col·legis de monges que bars i més esglésies que cinemes, amb entresols ombrívols i amples tribunes modernistes.

autor: ¿Vols que et sigui franca? Em penso que m'agradarà molt més que laquell carrer de Claris, tan ensopit. - ~~per violent~~. Per a Xavier

i Cal. En aquells carrers populars, de cases noves per a molts veïns o bé de construccions que tenien trenta anys i n'aparentaven cent, hi havia una vitalitat, una despreocupació simpàtica, que mancava

en el panorama sempre un punt aturat, de diumenge a la tarda, dels barris on sempre havia viscut Carme. el pis estava llest. A la data fixa Xavier l'enllaçà per l'espatlla i l'estrenyè contra ell. La noia es deixava anar al damunt del seu pit i ^{el} mirava als ulls. què - Serem molt feliços, oi? - N'estava segura per endavant. I li agradava que ell ho repetís, perquè semblava com si, a força de repetir-ho, forcessin l'esdevenidor i el lliguessin a una felicitat sense ombres. Molt feliços. Hi havia un temps, fa anys, que jo era molt ambiciós. Amb el teu cosí i amb en Vilà, l'enginyer, érem inseparables. De criatures ja ens enfilàvem al Tibidabo o a Montjuïc per veure bé Barcelona i per mesurar-nos amb l'adversari que volíem dominar. Ells dos encara ^{en}conserven aquesta ambició. Jo, com que ja aleshores no en tenia tanta, començava fa un quant temps a pensar que ja havia mig aconseguit el que volia. Ara, tenint-se a tu, estic segur que ho he aconseguit del tot.

- No s'ha de perdre mai, l'ambició - contestà Carme, ^{en}amb veu molt baixa. - Encara que només sigui per defensar el que ja tens. -

Tenia raó Carme. Amb ella al costat, sentia renéixer la vella voluntat de lluita, el seu afany de superació. L'esperó era allà present, i no el deixaria pas abaltir-se en la tebior de la felicitat sense horitzons. La besa apassionadament i comprovà, una vegada més, que els seus braços eren justos a la mesura del cos d'ella. i emergien,

- Potser el lloc és una mica massa públic, per a aquestes expansions, no trobes? - murmurà Carme, presonera encara dels braços de Xavier, quan els seus llavis van separar-se. - Amb tanta gent que passa pel carrer!

- Millor! Que tothom sàpiga que t'estimo, que ens estimem i que volem ~~ser~~ feliços! -

Llogaren el pis. Passaren unes setmanes d'agitació, anant al darrera dels paletes, els pintors, els moblistes i els decoradors. S'encallaren amb l'obstacle d'una vaga que, a mig setembre, paralitzà la vida de la ciutat i omplí les cruïlles de la ciutat de pilots d'escombraries. Vaga revolucionària, deien. Els barcelonins retrobaven, després de set anys, l'ambient prou conegut d'agitació social. Les autoritats no existien, dividides entre llur voluntat conservadora i llur pressentiment d'un canvi que podia ~~ser~~ violent. Per a Xavier i Carme, tots aquells incidents només eren una sèrie de dificultats que retardaven la data de llur casament, i això ja era prou per a considerar-los com a condemnables i absurds.

Al capdavant, tot s'adobà. Fresc de pintura, lluent de vernissos, olorós de fusta nova i de guix tendre, el pis estava llest. A la data fixada, a meitats d'octubre, varen casar-se. Una cerimònia solemne, perquè les famílies ho havien exigit, amb exhibició de copaltes i jaqués impregnats d'una vaga sentor de naftalina, amb automòbils enormes, marques de Mendelssohn i dinar al Ritz. El senyor Arnau no tenia cap més filla per casar i a Borsa havia de mantenir-se el prestigi del despatx. I darrerament hi havia hagut unes alces molt profitoses per als borsistes. Per llur costat, el matrimoni Forcada i llur filla Laura assistien radiants, voltats de parents, al casament de Xavier.

Quan aquell matí plujós de tardor el nuvi es despertà en aquell pis nou, en aquella cambra desconeguda, en l'ample llit que gairebé omplia la peça, estigué uns segons sense retrobar-se. Al seu costat, una respiració suau li féu girar els ulls cap a aquells cabells rutil·lats que gairebé cobrien la cara de la noia - de la seva dona, d'ençà de la vetlla. Detallà amb satisfacció el perfil regular, el nas una mica arromangat, la boca carnosa entreoberta per la respiració. Aquell dia, en ell, naixia l'home, que fins aleshores no havia assolit la seva total realització. El minyó, l'adolescent somniós que havia estat fins feia poques hores - a despit dels anys i els estudis, - ara havia mort, o millor, s'havia transformat, com les crisàl·lides de certes libèl·lules que en mitja hora operen llur total metamorfosi i emergeixen, amb unes ales embrionàries que la sang primaveral farà créixer en uns minuts, absolutament diferents de la vella forma monstruosa i incompleta que penja abandonada com una cuirassa inservible.

Ara Xavier evocava, amb una barreja de tendresa i d'excitació, aquella revelació mpcial de la vetlla, la topada de dos cossos que ho ignoraven tot de l'amor i només es guiaven per llur desig. Ni ell ni ella és clar, ^{no} desconeixien la fisiologia del sexe i la seva missió, però aquell mecanisme que fins aquell moment havien considerat com una cosa curiosa i potser inquietant, ara se'ls revelava com una manera perfecta - l'única - de realitzar aquella unió per la qual sospiraven, aquella total fusió de les ànimes i dels cossos que expressava, com un daler inassolible, el "Tristany", amb els seus filtres màgics i els seus apassionats balbuceigs, fets torrent de melodia.

Mentre Carme dormia encara i pujaven al balcó els sorolls variats del carrer - uns sorolls que encara no li eren familiars, però que aviat aprendria a destriar -, Xavier assaboria la seva felicitat i s'adonava, sense una gran decepció, que l'amor, amb tots els seus tremo-

lors i les seves exaltacions i els versos de tots els poetes que l'havien exalçat, era aquella fusió perfecta de gustos i de sentits, que a la llarga esdevenia un gaudi plàcid i assossegat i esdevindria una tranquil·la confiança en l'ésser amb el qual t'has lligat per la vida. Endevinava també que, al costat d'això, el matrimoni obria un món insospitat de coneixements, perquè la simple tasca de descobrir-se l'un a l'altre era ja una empresa d'exceptional importància.

Encara se li presentaria alguna vegada la sensació de tenir al costat una desconeguda, una forastera que s'havia introduït per sorpresa en la seva vida. Però només serien breus llampecs, suficients tanmateix per a revelar a Xavier els abismes de desconfiança i d'odi que podien subsistir després de la momentània embriaguesa de la passió carnal, entre dos éssers que, no estimant-se de debò, visquessin plegats.

Carme obrí els ulls, ensunyada. Vegé el seu home i somrigué, amb un somriure que il·luminà tota la seva cara. Amb un braç l'atregué vers ella, segura del seu poder.

Al vespre havien de sortir de viatge. S'havien estudiat detingudament un itinerari clàssic: París, Brussel·les, Viena, Suïssa, Itàlia... Aquella vida agitada d'hotel i sleeping, els esverà de sobte.

- ¿Saps què podríem fer? Anar-nos-en a passar tranquil·lament quinze dies a Mallorca - proposà Carme.-. Ja ens vagarà de viatjar pel món, un any o altre.-

Aquell mateix vespre s'embarcaven a la Porta de la Pau. Recolzats a la barana, amb les galtes molt juntes, veieren allunyar-se els llums parpellejants de Barcelona.

=====

braç. Mai dirieu què hi duia? Una mostra d'un explosiu perillosíssim d'una força enorme, que acabava d'inventar. Diu que n'hi havia prou per fer volar tot el teatre, amb comitè i tot. Va riure, satisfet.

VII.- NOTICIES DE JACA

- No em fa pas tanta gràcia com això.

- Oh, és clar, com que vós també... Si Torrijos morí fusilado no morí por cobarde y traidor. bunde, que voleu fer-nos feliços amb la vostra... De l'Himne de Riego.

- Quina diferència de l'any passat! - exclamà Joan Portabella, entrant al saló de l'Ateneu, en veure la poca gent que s'esperava. Això de la literatura es veu que cada vegada interessa menys.

A desgrat del to lleuger amb què ho havia dit, la constatació li dolia. Volgué comentar-la amb algú. Mirà entre els que seien. Als primers rengles descobrí el rostre maliciós de Martí Llop. Vacil·là un moment, abans de seure al seu costat. Sovint l'irritava, amb la seva crítica despietada de tot i de tothom, amb la seva sornegueria, àdhuc amb el to que emprava per parlar de la seva feina de metge. Qui na diferència de la passió que hi posava Forcada! Però Martí Llop ja l'havia vist i féu un gest de benvinguda barrejat d'estranyesa.

- Seieu? Em penso que encara haurem d'esperar una estona aquesta resolució del Jurat. Ja veieu que jo sóc disciplinat i que no deixo mai d'assistir, passi el que passi, a aquests actes tan nostrats, que avergonyita en llur notorietat, en aquell... ven, barrejats entre els altres assistents... premi el té en Miquel Llor i que, ben comptat i debatut, tant me fot!

- Ho sabeu del cert? - Era una pregunta inútil. Les coses que Martí Llop assegurava sempre les sabia de bona tinta. Àdhuc quan contava "potins" escandalosos de gent coneguda, semblava que les víctimes s'esforcessin a fer-lo quedar bé. He vingut una estona per si s'havien de fer unes quantes quertilles d'ambient per al diari.

- Ah! I què diuen, a la redacció? Quines notícies hi ha?

- No ho sé. Acabo d'arribar de Rubí, on he anat a una reunió.

Ja veureu, és dissabte a la tarda i la gent ho aprofita.

- No era pas clandestina, aquesta reunió?

- No, no, era una cosa ben innocent. Quines sortides que teniu!

- Ja veureu: com que tothom ara es dedica a fer de conspirador!

I les reunions clandestines resulten sempre les més interessants.

L'altre dia van explicar-me una cosa molt divertida. Diu que el Comitè Revolucionari, el bo, s'entén, el que mana més, es reuneix a l'escenari d'un teatre de Gràcia. Us imagineu? A un escenari! Com uns tristos aficionats, no digueu... Un dels conspiradors és un militar que també es dedica a fer estudis químics. Resulta que l'home l'altre dia es va presentar a la reunió amb un paquetet sota el

braç. **J**mai diríeu què hi duia? Una mostra d'un explosiu perillósíssim, d'una força enorme, que acabava d'inventar. Diu que n'hi havia prou bé que aquell home es rabejava en el fracs de la tabella va sortir de l'Ateneu i corregué cap a la casa.

- No em fa pas tanta gràcia com això. Les notícies eren dolentes, havien arribat, incompletes, perquè el Govern havia proclamat l'estat de guerra i estaven ja funcionava. Però una cosa era segura: que els revolucionaris de Madrid per a deturar els rebels, que volem fer-nos felïços amb la vostra revolució! Vós, en lloc d'explosius, duieu pel món discursos carregats d'imatges líriques i d'imprecacions arborades, que encara fan més efecte. Tot plegat, sí, fa no fa, la mateixa cosa.

- ¿Qui us la va explicar, tota aquesta història tan divertida?

- Us ho diré en confiança. Trobo que és la part més bona. ^{Va ser} un amic del mateix policia que s'encarrega de vigilar-los! - exclamà.

Joan tingué ganes de canviar-se de lloc. Aquell home se li feia insuportable. Encara el recordava, a través dels anys, de quan feia discursos carregats d'ironia al Centre Universitari Nacionalista. Després, aquell líder dels conservadors s'havia anat recloent en el seu egoisme i en aquell criticar pel gust de criticar. La política ja no li interessava - deia - més que com a espectacle.

Anava arribant gent. Les cadires encoixinades s'omplien. Van sortir set senyors per una porta i van enfilejar-se a l'estrada, una mica avergonyits en llur notorietat, en aquella casa on tantes hores passaven, barrejats entre els altres assistents. El secretari del jurat proclamà el resultat de les deliberacions. El Premi Crexells 1930 era atorgat a Miquel Llor, per la seva novel·la inèdita "Laura a la ciutat dels sants". Sonaren uns quants aplaudiments i els set senyors es retiraren, sense pena ni glòria.

- Ho heu vist? - exclamà Martí Llop, mentre tots s'empenyien cap a la sortida. - Ja us ho havia dit, jo!

- Oh, vós rai... Sempre tan ben informat!

- Millor que els periodistes, podeu dir-ho, encara que siguin revolucionaris. A veure - s'aturà al llindar de la Biblioteca: - Què ben sabeu, d'això de Jaca? -
- Què passa a Jaca? -
- Ni això, no sabeu? Mare de Déu, quin periodista! I doncs, de què heu parlat, a Rubí? -
- No sabeu que la guarnició de Jaca va sublevar-se ahir, proclamant la República, i que el Govern ha enviat forces per a deturar els rebels, que amenaçaven Osca? Deien a darrera hora que el Govern havia ofegat el moviment i que els capitosts rebels havien estat fets presoners. -
- No, no ho sabia. La notícia el deixà consternat. Tingué en-

cara més antipatia al metge maliciós, per haver-li-ho dit. Es veia ben bé que aquell home es rabejava en el fracàs de la temptativa. Joan Portabella va sortir de l'Ateneu i corregué cap a la redacció.

Les notícies eren dolentes. Havien anat arribant, incompletes, perquè el Govern havia proclamat l'estat de guerra i la censura militar ja funcionava. Però una cosa era segura: que els homes sublevats de Jacca s'havien precipitat i que tots els esforços realitzats pel Comitè Revolucionari de Madrid per a deturar-los, havien estat inútils. Ara els principals caps, un parell de capitans, estaven detinguts, i passen davant d'un Consell de Guerra sumariíssim. En la topada hi havia hagut morts i ferits.

- Però això és un cop molt greu per al moviment republicà! - exclamava Portabella.

- Sí, que ho és, perquè el general Berenguer aprofitarà aquesta ocasió per fer agafar tots els republicans notoris. El pla revolucionari s'ha esbombat, i ara qui sap quan podrà trobar-se una altra ocasió propícia. Diu que a Madrid el Govern sabia tots els detalls de les reunions del Comitè Revolucionari.

Joan pensà en aquells detalls que Martí Llop li havia donat de les reunions clandestines del teatre de Gràcia. Potser sí, que encara no havien perfeccionat prou el secret de llurs activitats. Aleshores, era possible que ell corregués cert perill. Pensà en Vilà. Francesc, sens dubte, en corria, i seriosament.

- Jo de vos m'amagaria uns quants dies, - li aconsellaren uns companys.

Telefonà a casa dels Vilà. Francesc no hi era encara. Sí, l'esperaven per sopar.

- Ja vinc. L'heig de veure amb urgència. -

Agafà el tramvia a la cantonada. Per anar fins al carrer de València, va pensar després, hauria valgut més que hò hagués fet a peu, o en taxi. No sabia per què, sentia una especial atracció per aquelles baluernes grogues que s'aturaven a cada passa i que sobreeixien de viatgers. La gent devorava els diaris de la nit. Almenys ara hi havia notícies, temes emocionants que feien vibrar els fulls quotidians, avetsats a la grisor monòtona dels sis anys d'en Primo. Cada dia sortien novetats sensacionals, vagues espectaculars amb trets i corregudes i tramvies que s'aturaven; o bé discursos de polítics que es declaraven a favor o en contra de la Monarquia; tornaven els exiliats, com Macià, que després d'haver passat unes hores a casa seva, era foragitat novament de Catalunya. Macià! Avui el nom del vell coronel tenia un

prestigi enorme, fet de l'admiració que desvetlla l'heroisme llegendari, el prolongat allunyament, la figura senyorívola i venerable d'un home vell que conserva la viror i la força de voluntat.

Després de l'atur d'Aragó, a València, el tramvia, ^{que anava} complet, passà de llarg la parada, sense fer cas del cop de campaneta que havia donat Joan. Saltà del vehicle en marxa. Ja hi estava avesat i tenia l'orgull de veure aquelles performances gairebé esportives.

Els Vilà vivien a un primer pis del carrer de València. Quan Joan Portabella arribà a la casa, Francesc encara no ^{hi era.} havia arribat. El reberen amb afalacs, els pares del seu amic.

- No et veiem mai! - es planyé el senyor Jacint Vilà, mentre el feien passar, visita de confiança, al menjador. Per aquell matrimoni burgès i barceloní fins al moll dels ossos, el menjador era sempre el "sancta sanctorum" de la casa, la peça destinada a les expansions familiars, a rebre-hi els parents i els amics de més confiança, els únics que, fet i fet, valia la pena de rebre. El menjador, lloc de reunió quotidiana de la família en pes, santificat pels àpats solemnes dels dies dels Sants i de les festes assenyalades, tenia un valor d'intimitat i de cordial acolliment que ni la sala, gairebé sempre tancada, ni el despatx, no reunien, segons el pensament del matrimoni Vilà.

Joan ~~es~~ mirava els pares del seu amic i els comparava als seus, que si fa no fa eren de la mateixa edat. Feia sis anys que havia mort el senyor Portabella i el seu fill en conservava viu el record d'una corpulència que ratllava l'obesitat, d'uns cabells grisos i espessos, dels llampecs escassos de tendresa que alteraven la dura lluisor dels seus ulls, de la respiració feixuga, dels petits detalls que presgriaven l'apoplexia que se l'havia d'endur sense fressa. L'antic magatzemista de ferros, en canvi, era més aviat baix, amb el crani nu, d'un color de vori vell, només voltat pels cabells blanquinosos dels polsos prim, però fort, amb les ratlles del nas, les celles, la boca i el mentó que ~~li~~ composaven un rostre tot fet d'angles. Els ulls maliciosos i plens de bon humor atenuaven la duresa d'aquella cara ossosa. El contrast que feia el senyor Vilà amb el difunt Portabella era molt més gran del punt de vista espiritual. El fabricant hauria estat incapaç, per exemple, de fer l'acte gairebé heroic - encara que gens desencertat, a la llarga - de retirar-se dels negocis. I encara que després de vendre's el magatzem s'hagués embolicat amb la fàbrica i després amb la Societat de Construccions Metal·liques, el botiguer inquiet que no podia deixar el taulell ~~h~~ havia mort definitivament i només quedava un home ple de curiositats i interessat en totes les coses

noves, que anava a tots els espectacles, llegia molts llibres, seguia concerts i exposicions i cada any feia amb la seva muller un viatge per Europa. Els anys de convivència havien fet de l'esposa una mena de complement natural del senyor Vilà. Sense adonar-se'n, compartia, d'un a un, els gustos i les antipaties del marit. De la família no en conservava gaires relacions. La seva germana gran havia mort sense fills, uns mesos després que el seu marit, i fins a darrera hora havien estat fidels puntals de l'estiueig a Ribes. La petita, la mare de la pobra Isabel, s'havia tornat a casar i ara vivia a Madrid, amb la seva nova família. Joan recordava aquell dia que la senyora Paulina els havia acollit al pis del carrer de Casp, mentre Isabel agonitzava i la seva mare es debatia amb la mort. La petita burgesa, espantadissa i casolana, s'havia tornat ara una dona avesada als "sleepings" i a les cambres d'hotels cosmopolites, que parlava d'una manera aproximada tres idiomes estrangers i que de vegades confonia el nom d'una "boite" de Montmartre amb el d'un museu de Berlin. Els cabells es conservaven negres, potser ajudats per la química, i els seus actes i les seves paraules eren el simple reflexe dels del seu marit o del seu fill, dos astres majors dels quals ella era, voluntàriament, un humil satèl·lit.

- Què saps dels fets de Jaca? - preguntà el senyor Vilà, així que Joan s'hagué assegut en una butaca del menjador. - Són greus?

Joan va explicar el què ell en sabia.

- No pot preveure's encara l'abast de la repressió. De moment ha estat proclamat l'estat de guerra i hi ha una censura molt severa per als diaris. Falta saber si el Govern s'aprofitarà d'aquesta ocasió per a implantar una altra dictadura descarada, deixant córrer definitivament els projectes de restauració de la normalitat constitucional.

- S'adonà que les informacions li sortien com un paràgraf d'article o una exposició oratòria. He volgut veure Francesc per ^{de saber} veure què en pensa ell i quines informacions té.

- Deurà arribar tard. En tot avui no l'hem vist. Però ara fa una estona ens ha telefonat des del despatx i ens ha dit que vindria a sopar. - L'enginyer el mirà. No es coneixien gaire, però mai no li havia

La senyora Vilà estava inquieta.

- Vols dir que no us pot passar res? - litica amb una empenta ro-

Joan s'arrongà d'espatlles. Què sabia ell!

- De totes maneres, pots estar tranquil; la Monarquia, per molt que faci, té mala peça al teler. Si ara la cosa no ha guixat prou bé, a la pròxima, la República és segura. - afirmà el senyor Vilà. que

fora Francesc d'arribà al cap d'una estona.

fins a - Et se aquí? Millor: així podrem examinar ^{més bé} ~~millor~~ la situació.

M'he passat tota la tarda al despatx, posant les coses en ordre.

M'han vingut a veure Baldó i un altre per dir-me com pintaven les coses. Dium que agafen els comitès. Ara en Fornells és a veure un conegut

seu que està ben introduït a Comissaria i després de sopar ens vindrà a explicar què ha pogut treure en clar. Pots quedar-te a menjar amb nosaltres, oi? I tu, quines coses saps, en concret? -

Com qu Joan tornà a explicar-ho. Feia poc havia telefonat al diari. Semblava com si per part del Govern hi hagués una certa timidesa, una barreja de prudència i de por.

llà, - Si, van molt poc a poc a agafar gent. Em ^{fa l'efecte} penso que s'estimen més que la gent s'escapi o s'amagui. En canvi, amb els de Jaca volen fer un escarment. Els militars no passen per la indisciplina.

a Fran- Creus que hi haurà penes de mort?

- Si apliquen el Codi de Justícia Militar, és segur.

- Però el Rei pot indultar-los. -
ho ha El senyor Vilà intervingué:

- No ho farà pas! Recordeu-vos del cas Ferrer. I ara que ha caigut el Primo, el Rei deu estar convençut que amb la manera sua no s'aconsegueix res i es decantarà per l'escarment. Ja ho veureu.

- Soparen sense parlar gaire. Samunt d'ells planava la inquietud. La presó, qui sap si alguna cosa pitjor, amenaçava els dos joves, i la senyora Vilà, presentint-ho, amollava grans sospirs.

tend Abans de les deu arribà Fornells.

- M'han explicat tot com va. A Barcelona no hi ha gaires ordres de detenció. De passada, s'ho prenen amb molta calma. Per vós - assenyolà Francesc - només tenien previst un registre per demà. Suposo que us agafaran, tanmateix. El meu informador m'ha aconsellat que us fes fugir cap a França. Ningú no sap què pot passar... -

Paulina, aquells dos no anaren a preparar l'equipatge. Per la senyora Romangueren silenciosos una estona. Joan volgué aclarir la seva sort.

en - De mi no us han dit res? - preguntà a Fornells.

L'enginyer ^{el} mirà. No es coneixien gaire, però mai no li havia estat simpàtic aquell noi de casa bona que feia versos i discursos lírics, i que ara s'havia llançat a la política amb una empena romàntica i espectacular.

- Ho he preguntat també, perquè en Vilà m'ho havia encarregat. Sembla que per ara el vostre nom no ha sonat per res. No esteu en cap llista, ni hi ha ordre de detenció ni de registre. Potser que

- És que Francesc i jo som més que uns amics. Som com uns

fóra prudent, de totes maneres, que us amaguéssiu uns quants dies, fins a veure com es presenten les coses... seguretat.

El senyor Vilà havia superat la seva emoció. Calia fer coses.

- No heu de perdre temps. Si en Fornells creu que te n'has d'anar, val més fer-ho de seguida. Quin programa teniu?

- Ja n'havíem parlat - comença Francesc. - Per més seguretat, no agafarem el tren, sinó que amb el cotxe d'ell ens n'anirem fins a Camprodon. Després, a peu, cap a Molló, i d'allà passaré la frontera. Com que ja estic prou avesat a les excursions, les tres o quatre hores que hi ha fins a Prats, amb neu i tot, no seran gaire difícils.

- A Molló ja ens esperen uns amics - aclarí Fornells. - Fins a te acabaven la partida de domino. El camí de baixada cap a la plana llà, no crec que trobem entrebancs, perquè passarem per carreteres secundàries i el meu cotxet no desvetllarà sospites. ¿Teniu passaport en regla? No és pas per passar la frontera, sinó per quan ja sigueu aquella cursa nocturna per entre alzinars i estimballs. Fornells no

tenia gaire temps de mirar el paisatge, absort amb el volant i els frens. Francesc Vilà es guaitava amb una punta de melangia aquelles

El pare es tranquil·litava, en veure que aquells dos homes ja ho havien calculat tot.

- I la Societat ¿com quedarà? - gosa de preguntar. Però de seguida se'n penedí. ¿Quina importància tenia la marxa de l'empresa, davant del risc que corria el seu fill?

- Seguiren el camí sense aturar-se. Fornells ho tenia ben previst. Per aquelles carreteres, la vigilància era nul·la. Travessaren Olot com una exhalació i seguiren cap a Sant Joan i Camprodon. Els cims del Pirineu s'acostaven, coberts de neu, i la carretera era plena de gent. Hagueren de ralentir la marxa.

- I tant, com m'hi entendre! Que gosin atacar-te, i ja em sentiran!

- Bé, doncs: ara me'n vaig a fer les maletes. Només me'n duré un petit sac de mà, però les altres coses ja les deixaré arranjades, i me les enviareu per tren d'ací a uns quants dies.

Mare i fill se n'anaren a preparar l'equipatge. Per la senyora Paulina, aquella estona era un comiat patètic i volia aprofitar-la en companyia del fill de Francesc. no us fes nosa ni es veïes?

- Qui sap quan ens tornarem a veure, fill meu! - somicà, tot sortint del menjador.

Els altres van quedar-se fumant en silenci, davant d'una tassa de cafè gairebé intacta.

- Jo us acompanyaré fins a la frontera - declarà Joan, de sobte.

- Ens fareu més nosa que servei - va rondinar l'enginyer. - Si és que us ve de gust...

- És que Francesc i jo som més que uns amics. Som com uns

germans, de tota la vida. En aquest moment, no em crec amb dret d'abandonar-lo fins que sàpiga que està en seguretat. al menjador i els donava Fornells féu una ganyota. Sempre aquells gestos grandiosos, aquelles ganes de donar un to de sublimitat a les coses més senzilles! el que calgués, ni que fos ^{moneda} falsa.

Unes hores després es trobaven tots tres encabits en el Ford de l'enginyer. Barcelona dormia quan l'abandonaren, per una carretera ombrejada, plena de ~~zigzags~~ zigzagues. Travessaren en silenci el Vallès, enfilaren la gorja profunda del Congost, atacaren les Guilleries, amunt fins a can Toni Gros, mentre els pobles passaven rabents a llur costat i, en un bar de Vich, els darrers noctàmbuls del dissabte acabaven la partida de dòmino. El camí de baixada cap a la plana de la Garrotxa era ~~estret~~ ^{molt rostre} i la boira s'hi penjava en amples par-racs que dissimulaven els revolts. Era una visió nova de Catalunya, aquella cursa nocturna per entre alzinars i estimballs. Fornells no tenia gaire temps de mirar ~~se~~ el paisatge, absort amb el volant i els frens. Francesc Vilà ~~es~~ guaitava amb una punta de melangia aquelles terres tan diverses que desfilaven a tall de calidoscopi a cada costat del cotxe. Joan sentia, com altres vegades, la dolorosa punyida de la seva impotència a traduir en paraules precises i noves aquella bellesa que els seus ulls i, sobretot, el seu cor, assaborien.

Seguiren el camí sense aturar-se. Fornells ho tenia ben previst. Per aquelles carreteres, la vigilància era nul·la. Travessaren Olot com una exhalació i seguiren cap a Sant Joan i Camprodon. Els cims del Pirineu s'acostaven, cofats de neu, i la carretera era plena de gebre. Hagueren de relentir la marxa.

No clarejava encara quan arribaren a Camprodon. Trucaren a una casa dels afores i van haver d'esperar molt ^{perquè} que els contestessin.

- ¿Qui hi ha? - rondinà una veu ensunyada.

Un home els obria, sostenint-se les calces amb una mà. Feia cara d'enuig i de son, però s'ablani en veure Fornells.

- Ah! Sou vós? Entreu, entreu.

- ¿On podríem deixar el cotxe, que no us fes nosa ni es veiés?

- Ja! Espereu-vos. - L'home es gratava el cap amb la mà lliure. - Veniu. -

Sortí amb l'enginyer i li ensenyà el camí per anar-se a posar darrera de la casa. Després, sense presses, travessà la casa per obrir el porxo. Joan i Francesc restaren a les tenebres de l'entrada. Quan tornaren, al cap d'una estona, Fornells i el pagès ja estaven entesos. tenim a Prats de Molló - assegura, tot satisfet. - Jo

- Això d'acompanyar-lo fins a França, és una mica arriscat - començà a exclamar-se, mentre feia passar els forasters al menjador i els donava galetes i vi ranci. - Ja veuran, els carrabiners vigilan i hi ha un bon tou de neu... Però per un republicà perseguit, jo faria tot el que calgués, ni que fos moneda falsa.

- Ja ho sabeu! - assegurà, entre grans estretes de cor, als dos barcelonins. - Per la República, jo faria tots els sacrificis. Ja podeu anava i venia pel menjador, fent grans gestos expressius. Era un home d'uns quaranta anys, ceapat, de cara colorada i ulls menuts, vius com una mustela.

Un cop tranquils per Vilà, d'altres inquietuds els agullonaven. S'aturaren una estona a Vic, però allà ningú no sabia res de concret. Al restaurant on soparen, Joan es topà amb un conegut:

- ¿Quan us sembla que podem sortir?
- Portabelle! Quina satisfacció de veure-us per aquí! ¿Per què seria molt millor esperar la nit, si voleu passar bé. Podríem fer una cosa, ja veureu: sortir ara i anar fins a Espinavell. Segons com vegem, podem passar de seguida o esperar la nit. Ni vós - assenyala Fornells - ni vostè, caldrà que vinguin. Esperin-se que jo torni.

- Avui, diumenge, hi haurà molta gent. A més, feu-vos en carret, en aquesta situació que ens trobem... Heu vist com patien els metants? Us asseguro que la gent ve molt de mala gana a fer galetes als seus amics.

- Heu tingut notícies d'Oscà?
- Aviat ens tornarem a veure, n'estic segur! Digueu a Xavier que m'ha sabut molt de greu de no poder acomiadar-me d'ell. Malgrat tot, no m'oblido del nostre pacte!

De la porta estant, els veieren allunyar-se cap a la muntanya, dos homes massissos, embolicats amb mantes i tapaboques i ben equipats per a la neu. Joan ^{els} mirava amb recança, parlant gairebé gens, pel camí.

- Me n'aniria amb ells ben de gust - confessà a Fornells, mentre tornaven a ficar-se a la masia. Francesc ^{Li havia fet de Fornells.} ~~havia~~ més d'una vegada.

- ¿Us fa il·lusió d'exiliar-vos? - preguntà el seu acompanyant.

- No, no és això. És que em fa angúnia deixar sol Francesc, no córrer amb ell aquesta sort... ara es desvetllava, amb les seves

- Prou feines tindrem aquí, quedant-nos! La lluita totjust ara comença. - dintre d'ell mateix, sense perdre's en efusions ni en

Era veritat. No podia pas anar-se'n tothom. N'havien de quedar per conservar les possibilitats d'una nova acció, per preparar el retorn dels que ara s'exiliaven. Francesc no donava pas la sensació d'un allunyament definitiu, sinó d'un ^{encara} simple repòs momentani.

- Sí, Francesc tornarà aviat. N'estic segur. -

Passaren tot un dia d'inquietud, sense gosar sortir de casa per no desvetllar sospites. Al vespre, somrient, amb un aire superior, arribà l'amo de la casa, amb un sac al coll.

- Ja el tenim a Prats de Molló - assegurà, tot satisfet. - Jo

mitja dotzena de taxi^a voltaven lentament, en un carròssel sense al-
ho he aprofitat per dur unes quantes cosetes que necessitava. -

L'esperit de contraban que regna a totes les contrades frontereres
dia havien tingut la pensada de fer-se del Soment ara en renegaven
donava un preu més fort a aquella excursió al marge de la llei.
de cor, passejant a grans gambades pel mig de la plaça, entre les es-
tàtues noves i els fanals. Els bars que no es tancaven en totes vint

- Ja ho sabeu! - assegurà, entre grans estretes de mà, als dos
tànques noves i els fanals. Els bars que no es tancaven en totes vint
barcelonins. - Per la República, jo faria tots els sacrificis. Ja podeu
i-quatre hores posaven unes enormes taques de llum al capdamunt de la
dir que en Baldiri Comes estarà sempre al ~~estat~~ servei de la causa. -
Ramblà. Joan va entrar a Canaletes a prendre un cafè.

Se'n tornaren a Barcelona sense reposar, com els demanà el guia.
Encara no estava decidit, que faria? No podia eclipsar-se del tot.
Un cop tranquils per Vilà, d'altres inquietuds els agullonaven. S'atu-
Hauria d'avisar Claudina, que s'estranyaria de no veure'l al Liceu o
raren una estona a Vic, però allà ningú no sabia res en concret. Al
en alguna d'aquelles festes on de tant en tant podien ~~veure's~~ trobar-se
restaurant on soparen, Joan es topà amb un conegut:

A més, la seva mare també havia d'esser prevençuda. Sort que li havia
- Portabella! Quina satisfacció de veure-us per ací! ¿Per què
telefonat que sortia de viatge per una conferència!
no m'avisàveu del vostre viatge? -

Necessitava informar-se. Però era diumenge i no hi havia diaris.
Volia de totes passades que visités el Casal, que saludés els
A la impremta no hi havia ningú.
socis que hi anaven.

Com sempre que es trobava en una perplexitat, se li acudí demanar
- Avui, diumenge, hi haurà molta gent. A més, feu-vos-en carrec,
ajut als seus amics. Absent Francesc, no era natural que s'adrecés a
en aquesta situació que ens trobem... Heu vist com patrullen els So-
Xavier? Era tard, però un metge ja s'hi havia anat a que el desvetllin de
metents? Us asseguro que la gent va molt ~~de~~ mala gana a fer guàrdia.
nit. A més, Carme era cosina seva. Tot quedava a casa.

- Heu tingut notícies d'Osca?
Pagà el cafè i baixà als soterranis del bar per telefonar.
- Avui han dit que havien condemnat a mort dos capitans dels que

es sublevaren. Un soci del Casal, no sé d'on ~~ho~~ ha tret, però ha
dit que ja els havien afusellat. Em ~~penso~~ ^{creia} que el diumenge no es
podia matar ningú...
* * * * *

Seguiren cap a Barcelona. No havien parlat gairebé gens, pel
camí. Joan s'adonava de la poca simpatia que l'enginyer sentia per
ell. ^{Li recordà} ~~Pensà en~~ els elogis que Francesc ^{li havia fet de Fornells, abans} ~~li havia fet~~ més ^{de} una vege-
da. Ara l'havia pogut veure ^{obrar,} ~~a l'obra,~~ decidit i sense vana paraule-
ria. I, malgrat tot, el trobava eixut, inhumà. Potser el món prole-
tari, aquella força enorme que ara es desvetllava, amb les seves
violències i les seves revolucions trasbalsadore, era una mica ai-
xí, tancat # dintre d'ell mateix, sense perdre's en efusions ni es-
tovar-se en lirisme.

A la Plaça de Catalunya es separaren.

- Què fareu, ara? No us amagareu? - preguntà ~~ex~~ Fornells, mentre
encaixaven .

- Sí, probablement. Ja ens anirem veient. Us telefonaré al des-
patx. -

El Ford s'allunyà per la Ronda. La Plaça, en aquella hora, esta-
va buida de gent. ~~els~~ Cinemes i ~~teatres~~ ^{teatres} estaven tancats. Només

mitja dotzena de taxis voltaven lentament, en un carròssel sense alegria, a la recerca del client escadusser. Els quatre ciutadans que un dia havien tingut la pensada de fer-se del Sometent, ara en renegaven de cor, passejant a grans gambades pel mig de la plaça, entre les estàtues noves i els fanals. Els bars que no es tancaven en tantes vint-i-quatre hores posaven unes enormes taques de llum al capdamunt de la Rambla. Joan va entrar a Canaletes a prendre un cafè.

Encara no estava decidit. Què faria? No podia eclipsar-se del tot. Hauria d'avisar Claudina, que s'estranyaria de no veure'l al Liceu o en alguna d'aquelles festes on de tant en tant podien ~~veure's~~ trobar-se. A més, la seva mare també havia ^{de ser} ~~de ser~~ previnguda. Sort que li havia telefonat que sortia de viatge per una conferència!

Necessitava informar-se. Però era diumenge i no hi havia diaris. A la impremta no hi havia ningú.

Com sempre que es trobava en una perplexitat, se li acudí demanar ajut als seus amics. Absent Francesc, ¿no era natural que s'adrecés a Xavier? Era tard, però un metge ja està avesat a que el desvetllin de nit. A més, Carme era cosina seva. Tot quedava a casa.

Pagà el cafè i baixà als soterranis del bar per ^{al} telefonar. Una nina, feta de gràcia i de bondat, que irradiava de la persona de la pubilla sitgetana i que havia heretat Laura, augmentant-la amb una sensibilitat molt moderna.

- Quan les veig totes dues, vostè i la seva mare, penso en aquell sonet de Carner. Aquell de la camperola llatina, que no sap ... que dins la terra amiga
jau enterrada una deessa antiga
que vetlla per la gràcia del seu gest.

Es això mateix, jo diria, una mena de noblesa ancestral, que governa els seus moviments sense privar-los mai de naturalitat.

Va pensar, per contrast, en aquella associació de majestats que es desprenia de Claudina. No era la mateixa cosa, ben al contrari. Se li feia difícil d'explicar-ho. Però, hi havia la bellesa de Claudina, que era una cosa absoluta, perfecta en ella mateixa, sense possible comparació amb les diverses imatges, però encara vivants, de la senyora Forcada, o amb la mare i el seu avorrit i pendent de Laura.

- Vostè, és clar, com a bon poeta, ha d'explicar-ho tot per raons misterioses, si pot ser una mica màgiques i tot. Cí que sí? Jo no hi crec, en aquesta influència de la deessa colgada en terra. Si hagués estat fa deu o dotze anys, quan encara anava a col·legi, li hauria dit que era la protecció de la Mare de Déu el que em feia estar sempre tranquil·la i contenta. Ara ja comprendo que

aquesta explicació no li semblaria pròpia dels meus anys. I seria un pecat d'immodèstia. I als vint-i-nou, la immodèstia no escau tan bé en les noies com als setze, reconegui-ho.

VIII. - UN FESTEIG

Tenia vint-i-nou anys, i no Nodreix l'amor de pensaments i absència i així treurà meravellosa flor.

Joan MARAGALL.

- Sóc una solterona, sinó que no m'agrada que m'ho diguin els altres, perquè la paraula ^{m'hi trobo} hi estic tan bé, diria que ^{em sento} estic cansat d'estar aquí sense fer res.

- Quina galanteria més forçada! L'enyora ella, o la seva mare, o qui? -

Joan va posar-se a riure. Laura, amb la seva serietat i el seu afany de precisió, li feia pensar en Francesc. Va mirar-se els ulls verds i la boca molsuda i somrient de la noia.

Al cap de tants anys d'amistat íntima amb Xavier Forcada, es trobava que coneixia molt poc la seva família. Només una mica el pare. I ara que es trobava instal·lat de feia vuit dies a la cambra que de solter havia ocupat el seu amic, i que havia hagut de tractar amb intimitat mare i filla, estava impressionat per aquella serenitat femenina, feta de gràcia i de bondat, que irradiava de la persona de la pubilla sitgetana i que havia heretat Laura, augmentant-la amb una sensibilitat molt moderna.

- Quan les veig totes dues, vostè i la seva mare, penso en aquell sonet de Carner. Aquell de la camperola llatina, que no sap ... que dins la terra amiga jau enterrada una deessa antiga que vetlla per la gràcia del seu gest.

Es això mateix, jo diria, una mena de noblesa ancestral, que governa els seus moviments sense privar-los mai de naturalitat.

Va pensar, per contrast, en aquella sensació de majestat que es desprenia de Claudina. No era la mateixa cosa, ben al contrari. Se li feia difícil d'explicar-ho. Sobretot, hi havia la bellesa de Claudina, que era una cosa absoluta, perfecta en ella mateixa, sense possible comparació amb les faccions madures, però encara suaus, de la senyora Forcada, o amb la cara i el cos de verge prudent de Laura.

- Vostè, és clar, com a bon poeta, ha d'explicar-ho tot per raons misterioses, si pot ser una mica màgiques i tot. Oi que sí? Jo no hi crec, en aquesta influència de la deessa colgada en terra. Si hagués estat fa deu o dotze anys, quan encara anava a col·legi, li hauria dit que era la protecció de la Mare de Déu, el què em feia estar sempre tranquil·la i contenta. Ara ja comprenc que

aquesta explicació no li semblaria pròpia dels meus anys. I seria un pecat d'immodèstia. I als vint-i-nou, la immodèstia no escau tan bé en les noies com als setze, reconegui-ho.-

Tenia vint-i-nou anys, i no s'estava pas de dir-ho sempre que venia a tomb.

- Sóc una solterona, sinó que no m'agrada que m'ho diguin els altres, perquè la paraula la trobo massa despectiva. En francès em diuen una "vieille fille", que ja no és tan lleig. També està bé "spinster", una filadora, com diuen els anglesos. De totes maneres, el nom no fa la cosa. M'agradi o no m'agradi, sóc una solterona, i no en pateixo pas gaire.

- Si no s'ha casat, deu haver estat perquè no ha volgut. Bé haurà tingut pretendents.

- Pretendents? Allò que en diuen "flirts", i gràcies! A més, com que jo no he comprès mai com les noies poden tirar-se al coll del primer que ~~se~~ les mira amb ulls una mica tendres o amb cara de baixar de l'hort, només pel gust de casar-se, es veu que no he donat ^{per} ~~peu~~ que els "flirts" passessin d'aquí. Per ara estic bé tal com estic. Però vostè em fa parlar de mi, que no tinc cap importància, i jo el que vull és que em parli d'ella.

- Ella? Sí, l'enyoro força. Fa més de vuit dies que no l'he vista. M'he ~~he~~ d'esbravar escrivint-li cartes. I no en tinc prou. Necessito veure-la, parlar-li.

- Terriblement enamorat, ja ho veig. Moltes vegades m'he permès d'assegurar que això de trobar un home enamorat de debò era molt difícil, gairebé impossible. Devia ~~ésser~~ la meua inexperiència, que em feia parlar així. Perquè en poc temps he vist el meu germà, que és el cas típic de l'enamorament fulminant, i ara vostè... ¿No el molesta pas, el meu interès? ¿No li sembla indiscret, com una zafarderia de solterona?

- Tornem-hi! ¿Vol que li faci l'amor una estona, per ^a convèncer-la que no és cap solterona, sinó una noia bonica que fa molt ^{de} goig? Miri que no em costaria gaire!

- ¿Malgrat el seu enamorament de Claudina? No ~~m'ho~~ crec. I si fos veritat, voldria dir que jo tenia raó, i que l'enamorament total és molt difícil de trobar.

- Doncs ara pot creure'm en totes dues coses, per contradictòries que li semblin. Estic enamorat com un ximple de Claudina, i no em costaria gens ni mica de fer-li l'amor a vostè.

- Quina manera d'entendre els deures de l'hospitalitat! - pro-

testà Laura.

Tenia, malgrat la seva rialla, una mica de baticor. Que no se li acudís de fer-ho, tal com deia! Tot i la seva fortalesa de verge prudent, de vegades sentia un foc interior que la devorava i, a la passada primavera, els seus somnis s'havien concretat i fet insistents d'una manera alarmant. Joan, amb els seus cabells rutilants i els seus ulls vibrants, amb la vehemència de les seves paraules dites amb aquella veu càlida i apassionada, d'orador convincent, devia ésser un seductor ben perillós. L'experiència li feia por.

- Vaja, expliqui'm en què consisteix l' enamorament. ¿Què hi troba, per exemple, en Claudina? Que és molt bonica? Alguna cosa més?

Era una mica difícil de dir, per a Joan. Sobretot, era una situació nova per a ell. Amb les dones, Joan ho sabia per instint, i l'experiència li ho havia demostrat, no s'ha de parlar mai d'una altra dona. Quan un home es trobava sol amb una dona, el tema de conversa no podia ésser altre que ella mateixa, mai una ^{segona} altra dona, si no era per a criticar-la, comparant-la amb la present. I, en canvi, calia no regatejar els elogis, sincers o fingits, ni les galanteries. Adhuc les audàcies, ben dosificades, convenien gairebé sempre. Tot això era perdonat i agrait i tot. En canvi, els elogis a una altra dona... Laura era una noia diferent, de totes maneres. Podia parlar-li com a un amic. Es repensà. No, com a un amic, no. Una dona no podia mai arribar a l'objectivitat d'un home en judicar els sentiments amorosos d'un altre home. Si aquests sentiments s'adreçaven a ella, l'ofuscaven en la seva sensibilitat o en la seva vanitat. Si anaven ^{adreçats} dirigits a una altra, la ferien en la seva rivalitat latent envers totes les altres dones. Calia atenuar els conceptes, escatimar els elogis.

- La coneix, vostè, Claudina? És una noia bonica, de les més boniques de Barcelona. Tothom ho reconeix. El meu amor també va ser una cosa fulminant, com el de Xavier per Carme. La vaig veure, i vaig sentir que la meva ^{esposa} dona havia de ^{de} ésser ella o ningú més. D'ençà d'aleshores, hem seguit igual: jo estimant-la i ella deixant-se estimar.

- ¿No se l'estima, ella, a vostè?

- Em penso que sí. Bé m'ho assegura en tots els tons. Però els seus pares no volen que ens casem. I la cosa està així de fa un parell d'anys.

- Així, rai! El cas és que tots dos s'estimin. Els pares ja canviaran de parer, si veuen que no hi ha res a fer.

- ¿Com ho sap, això? ¿Que ho ha llegit en una novel·la o ho ha vist al cinema?

- Faci el favor de no riure's d'una noia de vint-i-nou anys que no té cap experiència de la vida real. Ho dic perquè ho crec. No cal haver-ho llegit enlloc. Ho sentí en mi mateixa. Si jo estimés un dia un home, i tuell també m'estimés, encara que hagués d'esperar deu anys o vint, i ni que tothom s'hi oposés, m'hi casaria. -

En aquells vuit dies de reclusió, les converses havien estat llargues i variades. El doctor Forcada estava poc a casa, perquè pocs malalts acudien a visitar-se al seu despatx, sinó que ell pujava i baixava escales tot el sant dia, fent visites. Cada dia venien Xavier i Carme a veure el reclòs. Per no desvetllar sospites dels veïns onat augmentant poc a poc el nombre de companys compatibles amb la seva aventura, com les que tenien per Jennella, la senyora Portabella havia estat previnguda, i el seu fill li havia telefonat un parell de vegades. Fornells, per un costat, i altres amics de Joan per altre, s'havia fet fonedissa. No els havia calgut ni tan sols avisar-los del perill. En la seva reclusió, Portabella llegia, escrivia articles per al diari i prenia notes per a aquella novel·la que tenia pensada i que mai no trobava temps d'escriure, sempre agullonat per la feina del moment.

La turbonada passava, i ara semblava que hom ja en podia treure l'entrellat. Com els fets de Cuatro Vientos, com les vagues revolucionàries de la C. N. T. a Barcelona, la rebel·lió de Jaca havia estat la manifestació externa d'un estat d'opinió gairebé unànime de protesta contra el règim. La monarquia estava podrida, i res no podria salvar-la. L'afusellament dels capitans Galan i Garcia Hernández havia estat una demostració de crueltat impotent, que només havia servit per a horroritzar i escandalitzar el país, però que no el calmaria ni l'estemordiria. Joan desenrotllava aquesta opinió davant de les dues dones, auditori benèvol i gairebé convençut, encara que només fos per la sinceritat de la veu de l'advocat. La mare de Xavier s'excusava de la seva ignorància.

- Les dones, ja ho sap, no entenem mai res de política. Potser és que els homes tampoc no volen que ens hi fiquem. Ai d'ells, el dia que nosaltres manéssim en el govern del país!

- ¿Què voldria? Votar i que les elegissin? No cal pas. Prou que manen a cada casa! Ja els basta per a imposar-nos els seus desigs i voluntats. A França, tampoc no voten les dones, però sempre han estat elles que han fet i desfet la política.

- I Claudina què hi diu, d'aquestes activitats polítiques de vos-
tè? - tornava a la càrrega Laura. - ¿Ja hi està conforme?

- Sí, ella em penso que sí. Són els seus pares, que no ho veuen amb bons ulls.

ment de vèrem donar gaire importància a la malaltia. Després, un dia,
- ¿Què més voldrien, doncs, per gendre? Un príncep?

- En tindrien prou amb un home que fos ric com ells i que no fos, com jo, un inútil. Ells, almenys, m'hi consideren.

- Diu que una noia és per un rei. Com que no hi ha cap dita que parli d'un republicà, els deu fer por aquesta activitat, en un futur gendre.

el seu desenllaç. I ara m'adono, en mirar enrera que Xavier i el mateix

Reclòs en aquell pis que era un refugi segur, perquè ningú, llevat dels Forcada i de Fornells, l'hi sabia, Joan Portabella repassava les etapes del seu festeig. L'amor que sentia per Claudina havia anat augmentant poc a poc. Al començament era compatible amb escapades i aventures com les que tenien per desenllaç la cambra penumbrosa de casa la senyora Gertrudis. Ara, Claudina regnava ben sola. Mercè s'havia fet fonedissa. No els havia calgut ni trencar: només separar-se amistosament. L'amor propi de Joan i el d'ella semblava que havien quedat salvats amb l'escena apassionada que tingué lloc el primer cop que la manicura expressà la seva intenció de casar-se. Llevat de Mercè, les aventures fugaces feia temps que havien cessat. Potser ho feia l'augment de l'excitació política, el seguit d'esdeveniments que trasbalsaven el país i dintre els quals s'integraven les activitats del periodista. Ell, però, ho atribuïa a la influència de Claudina, a la força envaidora del seu amor. Si no hagués estat així, aquells vuit dies de reclusió, en ^{la} companyia gairebé constant d'una dona com Laura, que començava a tenir el punt de maduresa que avelluta la pell dels braços i envermelleix els llavis, haurien hagut de provocar per força en ell algun gest irreflexiu. ~~err~~rompé el diàleg. El matrimoni provava

- ~~En~~ Penseu que m'hauria convingut tenir una germana com vostè, Laura. No, no ~~hi~~ no pensó: n'estic segur. Què distret he estat, sabent que Xavier en tenia una, de no apropiarme-la! Al capdavall, ell era per ^{a)}mi com un germà, més que un germà. Amb ell i amb Francesco Vilà de varem començar a viure... ¿No ~~hi~~ ha explicat mai, ^{Xavier,} ~~ell,~~ la nostra aventura amb Isabel?

- No. Qui era Isabel? ^{la Carme ja m'hi diré que ~~ella~~ s'hi val, de tractar-te}

- Era una cosina de Francesco Vilà. La varem conèixer quan teníem quinze anys. Jo me'n vaig enamorar de seguida. ^{Crec que} ~~Xavier~~ ~~en~~ ~~pensó~~ ~~que~~ ~~dit~~ també, però ell no era tan expansiu com jo, ni tan emprenedor. Vaig festejar amb ella un any, amb aquell festeig interromput per les vacances i per totes les complicacions familiars d'un parell de criatures que no tenen vida independent. Un dia Isabel es posà malalta. Era aquell any de la grip, que la gent es moria com a mosques. Primera-

ment no varem donar gaire importància a la malaltia. Després, un dia, ara demostro que estic content d'anar-me'n! Miri, Laura, si un dia me'n recordaré sempre, Xavier va venir a la Universitat, tot trasbalsat, a dir-me que Isabel estava tan greu, que el seu pare hi havia anat a consulta la nit passada i li ho havia dit. Varem anar-la a veure, i a la tarda es moria. No pot imaginar-se el ressò que ha tingut ^{en} a la meua vida aquella aventura, sense altra transcendència que el seu desenllaç. I ara m'adono, en mirar enrera que Xavier i el mateix Vilà també es varen impressionar molt. Quan evoco aquells primers amors, ho haig de fer en plural, com si hagués estat una cosa col·lectiva, un enamorament de tots tres.

- Potser sí, que ho era. Als quinze anys, els enamoraments són una cosa tan especial! Jo m'enamorava de les monges del meu col·legi, d'algunes amigues més grans, dels artistes de cine, què sé jo! Sort que no els ho deia, i que no es morien. Per això, de la mateixa manera que venien els enamoraments se n'anaven.

- Per què li ^{he} explicat això d'Isabel? Ah sí! Li deia que hauria necessitat una germana, perquè amb ella hauria tingut sempre una confident a qui explicar les meves angúnies i les meves ambicions. Amb Isabel, ara ho veig, més que un veritable amor, els que ens unia era aquesta necessitat de confidències.

- Si hagués tingut una germana, no li hauria explicat res, com Xavier, que no s'ha adonat mai que jo existís, així que varem deixar de barallar-nos. Però si ara li sembla que necessita una germana, com si jo ho fos: ja pot abocar les confidències. Més que d'Isabel, que, pobreta, fa tants anys que és morta, parli'm de Claudina.

L'arribada de Xavier interrompé el diàleg. El matrimoni provava admirablement al germà de Laura. Se'l veia radiant de satisfacció.

- Ja ho saps que t'engreixes? Vigila't, noi, fes exercici! - el reptà Portabella.

- Exercici, rai, ja en faig prou. Es la bona vida, que amenaça de fer-me perdre la línia.

- Quan vegi la Carme ja li diré que no s'hi val, de tractar-te tan bé. Bé, quines novetats ens duus? Podré sortir aviat de la gàbia? T'ha dit alguna cosa en Fornells?

- Avui m'ha telefonat. Els seus amics de la ^{Jefatura} li han dit que pots estar tranquil, que per ara contra tu no hi ha res. Ell creu que ja et podem donar d'alta. Res, que el metge et dona permís per menjar el gall a casa.

- Quina alegria que em dones! - exclamà Portabella. I què en sóc de desgrait! Tan bé que m'han tractat els teus pares i la Laura, i

- Si, sobretot si era la missa del Gall, i en tan bona companyia, ara demostrer que estic content d'anar-me'n! Miri, Laura, si un dia encara que tu em volguessis tancar a la Model per tota la vida, em condemnaven a cadena perpètua, demanaré que em deixin passar la pena en aquesta presó, i amb vostè d'escarcerera. Però Nadal és Nadal, i cada ovella l'ha de passar al seu corral. Quines notícies més hi ha? Se sap alguna cosa de Francesc?

- Sí, m'ha enviat una postal des de París. Em diu que ha fet un viatge molt agradable i que confia tornar-nos a veure ben aviat.

- Es clar que tornarà aviat! Tots treballarem perquè pugui venir dintre de ben poc. per aconseguir-ho!

Amb la nova de la seva alliberació de tota angúnia, l'envaïa altra vegada l'optimisme perdut el dia de Santa Llúcia. Calia lluitar, calia adreçar-se al poble per fer possible la República!

S'acomiadà de Forcada amb efusió i sortí al carrer. Li semblava que l'aire era més pur i que la gent es veia més atrafegada. Era com si sortís d'una breu malaltia, d'aquelles que et duen a la cambra tots els sorolls de la vida quotidiana, però que et desacostumen del seu ritme. Vacil·là un moment. Cap on aniria? Era mitja tarda. Potser valia més que anés a veure la seva mare. Travessà la Rambla de Catalunya, plena de gent, amb les parades d'aviram a banda i banda del passeig i els compradors que sospesaven greument indiots i capons, regatejant els preus.

Passat demà, Nadal, - va pensar, sense gaire entenedriment, perquè hauria de compartir la taula amb el seu germà i la cunyada. Tanmateix hauria estat ben trist d'haver de passar-lo fora de casa.

Pujà i baixà d'un salt les escales, per estalviar-se explicacions amb la seva mare. La senyora Portabella estigué massa contenta de veure el fill, per a entretenir-se en recriminacions. Féu una visita ràpida a casa dels Vilà, per saber si ells també havien rebut notícies tranquil·litzadores de Francesc. Dedicà unes estones al despatx, al diari i al partit, féu dur unes flors i bombons a "les seves escarceres" i, al capdavall, tingué lleure per pensar en Claudina. Com podria trobar-la? Necessitava veure-la, i ben aviat. Se li acudí de telefonar a casa els Llorenç. Segurement Magda sabia on era, aquell dia, la seva amiga. Parlà amb la noia. La sentí exclamar-se amb grans escarafalls.

- Portabella! Ets tu? Quina sorpresa! Tots ens pensàvem que t'havien afusellat, almenys. Estic molt contenta de sentir-te, molt, pots estar-ne segur. On has estat? Has d'explicar-m'ho, que m'interessa molt. Deu ser com una novel·la de Pierre Benoit, oi? Aquella que passa a Irlanda, com es diu? Què dius? Ah, sí! Claudina! Encara

te - Sí, sobretot si era la missa del Gall, i en tan bona companyia, encara que tu em volguessis tancat a la Model per tota la ~~meua~~ vida. has - No, home: això només va ser els primers dies. Ara m'estimo molt més que no t'hagin agafat. - Vols venir demà a la nit, amb nosaltres?

Sí, Arribaren altres convidats. Un parell de matrimonis joves, dues noies que Joan havia vist alguna altra vegada i que parlaven castellà amb una gran afectació, tres xicots d'uns vint-i-cinc anys, encarrats ^{dins} la camisa emmidonada. Magda féu les presentacions: ~~istos~~. Paul

Moran - No us coneixeu? Ferran i Clotilde Duran, Juli i Mercè Fornis, Maruja Guillèn, Katty Guillèn, Joan Portabella, Plácido Serra, Lluís Galceran, Dionisio Campabadal. I ara que ja som tots aquí, ens en podrem anar, que encara hem de passar a recollir Claudina Bertran a casa seva. Vaig a dir adéu als papàs i estic de seguida a punt. - a seva

torr Sense necessitat que els presentessin, tots es coneixien més o menys de vista, de trobar-se al Liceu o en algun dels llocs on coincidien tots els barcelonins relacionats amb l'alta burgesia. El Plácido, que tenia una nou del coll molt pronunciada per entre les aletes del coll fort, tenia certes vel·leïtats nobiliàries i era advocat. Això el posava en una actitud barrejada d'hostilitat política i de familiaritat professional envers Joan, que ni ~~se~~ ^{el} mirava, preocupat amb el pensament de Claudina. Dionisio Campabadal era un xicot petit i rodanxó, curt de vista, que vivia d'unes ^{veïns} vagues rendes familiars i ara es dedicava a un ^{assetjar} ~~sejor~~ en tota regla, de Maruja Guillèn.

tació - Qué barbaridad! - exclamava, extasiat. - Cada día te pareces más a la Gámez! En mucho mejor, claro está!

Si ~~ca~~ - Pues ya la verás con la mantilla puesta! - corroborava Katty Guillèn, lligada amb la seva germana per una perfecta solidaritat, i que no oblidava per això de "castigar" el noble Plácido. Galceran era un minyó insignificant, fill de fabricants, i que estava completament fascinat per la dinàmica Magda.

les La noia de la casa sortia, a punt de marxa, i els seus pares l'acompanyaren fins a la porta, repetint les recomanacions i saludant els amics de la seva filla.

- No retireu gaire tard! - encarregà el senyor Llorenç per darrera vegada.

t'has Els automòbils s'aturaren, a mig carrer de Muntaner, ~~all~~ davant de la terra dels Bertran. Tocaren el clàxon. Claudina ja devia estar-se esperant, perquè de seguida veieren la seva silueta, embolcallada en un abric de pells, que travessava el tros de jardí fins a la porta del carrer. Joan baixà del cotxe dels Llorenç, on anava amb Magda ~~con el senyor Alcalá Zamora?~~

te'n recordes? ~~amb~~ Pensava que havies perdut la memòria, en el teu amagatall. On és? A casa seva, suposo. Sí, home, sí! Ah, escolta: si has de ser bon minyó i em portes un llibre que m'agradi força, et diré una cosa. No: et convidaré. Vols venir demà a la nit, amb nosaltres? Sí, home, sí! Claudina també hi serà. Anirem a missa del Gall a Pedralbes i després a sopar al Ritz. Ens trobarem a casa, a les onze. Et ve bé? És clar, home: de smoking. Ah! el llibre el vull francès i que sigui bo. No, no em duguis cap més Mauriac, que són massa tristos. Paul Morand, sí. O Maurois. Tant se val, home! Si poden ser dos, millor. Els novel·listes anglesos també m'agraden: Margaret Kennedy o Rosemond Lehmann, dius? Ja tinc "La Nimfa" i allò de "Boussière". Què et diré, jo... Tu mateix: ja sé que hi entens. —

Respirà, en penjar l'auricular. Magda l'atabalava, amb la seva torrentada de paraules. De totes maneres, estava content. Tota una nit amb Claudina! I així no hauria de telefonar a casa seva i exposar-se, com gairebé sempre, que una cambrera li digués que "la senyoreta no era a casa ni havia dit a quina hora tornaria!" Se'n ^{anà} tornà a la redacció, amb un nou delit de treballar.

aquella ratlla que anava del front ample i recte al menys ~~rodó~~ i ~~barbós~~. De tant en tant, ella corresponia. L'endemà, a tres quarts d'onze, arribava al pis dels Llorenç, a la Diagonal. Magda el rebé tot seguit, una mica distreta, com sempre que es — Felços ulls, que et veuen! ^{Veig, veig,} que em duus? — en el Joan li allargà, somrient, el paquet. Ella el desfèu amb precipitació. Llegí els títols: Bertran, perquè la tieta Maria lluisse i el seu marit, — "Byron", d'André Maurois. Dos volums. Noi, que és llarg això! Si fés tan bo com el "Disraeli"... Va bé. "Mrs. Dalloway", de Virginia Woolf. En català?

Maria Fullejà els volums i ^{els} ~~se~~ mirà amb atenció per fora. — Estic contenta, — declarà al capdavant. — T'has portat bé, i em ^{fa l'efecte} ~~penso~~ que tots dos llibres m'agradaran tant per dintre com per ~~fora~~ les cobertes.

li arribà. Ja t'ho mereixes. Tu també t'has portat molt bé amb mi, convidant-me a venir aquest vespre amb vosaltres.

dels — ¿Que no t'ho mereixies, després de tants dies d'estar tancat? Perquè deus haver estat tancat en un lloc ben secret, oi? Mira, si no t'has d'enfadar, et diré que als primers dies em feia una mica de desil·lusió de no trobar el teu nom entre la gent detinguda. M'hauria agradat que et duguessin a la presó. Uns quants dies només, ei! Res d'afusellaments, és clar. Ja veuràs, dóna importància, tenir un amic agafat. ¿Que també hauries demanat que et deixessin anar a missa, com el senyor Alcalà Zamora?

Li Lluís Galceran, per acollir-la. La noia li allargà la mà, ella certitud mirant Joan! Que contenta estic de veure't! Després de tants dies! Les joies! No has rebut les meves cartes? Calgut sacrificar els cabells i, amb ella sí, però no és igual. I a més, estava amb angúnia per tu. No em'agrada, que t'exposis tant! germans...

Tot Potser que entréssiu - crida Magda des de dins de l'automòbil. Fa fred amb la portella oberta, i la missa del Gall no esperarà a començar fins que vosaltres hàgiu acabat de festejar. - nava en gatzara. Els Pujaren tots dos al cotxe. Al cap d'una estona, tota la colla estava asseguda en un parell de bancs de l'església del Monestir de Pedralbes, sentint les veus blanques de les monges que cantaven nadalès i contestaven l'ofici de mitja nit. La gran església era freda. Els homes anaven amb l'abric damunt del smoking i les dones s'embolicaven, tremoloses, amb els mantells i els abrics de pell, mig nues, sota de l'embolcall, en llurs vestits de nit. Joan tenia al costat Claudina, que acotava el cap sota la mantellina, halo obscur damunt dels cabells rossos. La veia de perfil i no podia saber cansar-se'n, de tan pura com ^{era} aquella ratlla que anava del front ample i recte al mentó rodó i carnós. De tant en tant, ella corresponia amb un somriure condescendent ^{els} esguards d'apassionada admiració del seu promès. Escoltava l'ofici una mica distreta, com sempre que estava a l'església, pensant en altres coses: en el sopar del Ritz, en el que li havia dit la seva mare; en la petita guerra civil que s'havia iniciat ^{dins} a la família Bertran, perquè la tieta Maria Lluïsa i el seu marit, el pacífic senyor Vallmitjana, havien iniciat una campanya tenaç en favor de Joan Portabella! Pensava també en les cartes que havia rebut d'ell, i que l'havien afalagada en la seva vanitat, perquè la tieta Maria Lluïsa, que un dia les va voler llegir, va assegurar-li que eren tan apassionades com les de Napoleó a Josefina.

Tot continuant en el seu èxtasi davant de la bellesa de Claudina, Joan deguia maquinalment la missa del Gall. Les cerimònies litúrgiques li arribaven sempre a l'ànima, amb llur força poètica d'evocació. No hauria pogut dir, de totes maneres, si aquells cants i aquelles accions dels sacerdots tenien per a ell un altre valor que el de simples símbols poètics. No havia trencat conscientment amb la fe de la seva adolescència, però se'n sentia distanciat, sense saber per què. S'arrapava a la idea de Déu, perquè li semblava que sense aquesta seguretat, tot trontollaria. Però, on era Déu? No estava pas en el pensament d'aquelles noies i aquells homes que les acompanyaven, impacients per la durada de l'ofici. Potser sí, que les monges invisibles que salmejaven amb

llur veu incolora els cants gregorians havien aconseguit aquella certitud miraculosa de posseir Déu. Per assolir-ho, havien renunciat a les joies i als turments del món, els havia calgut sacrificar els cabells i, amb els cabells, totes les vanitats de la persona, sotmetre's a una regla severa, abandonar pares i germans...

Tota la colla que acompanyava Joan no abandonava pas res, no volia renunciar a res. Al Ritz, mentre sopaven, a les dues de la matinada, l'excessiu recolliment de l'ofici religiós es transformava en gatzara. Els grans salons estaven plens i al mig hi havia un gran avet il·luminat amb candeletes i tots guarnits d'estrelles i boles de vidre de colors. Al seu entorn, les parelles giravoltaven. Joan tragué a ballar Claudina, amb una mica de vanitat de saber-se admirat pels que els voltaven. Alts tots dos, amb el contrast de la brunesa d'ell i la cabellera rossa de Claudina, els dos cossos s'encaixaven en un ritme perfecte i el braç negre del smoking enllaçava la cintura verd d'aigua del vestit de seda. Quan te tinc així lligada amb el meu braç, tan a prop del meu cor, que sento el teu combatgega, em sembla que això no pot acabar-se mai, que aquest plaer és massa perfecte per mi, que somio, que sé jo! Claudina: ^{no compren} que no veus que això no pot durar, que ens hem de decidir d'una vegada? ^{tre gerent i, en l'aspecte tècnic, en Fornells.}

- No t'impacientis. Tot s'adobarà, un dia o altre. Tingues confiança. - Les indicacions del meu pare, hi ha una mica d'angúnia perquè tots L'orquestra cedia el lloc a uns gauchos amb camises de seda, moador al coll i pantalons amples, que encetaven un tango. Els bandoneons i les guitarres gemegaven, regalimant tragèdia i sensualitat. Al voltant de l'arbre de Nadal, les parelles s'havien fet més nombroses i Joan i Claudina sentien cloure's a llur entorn el cercle de totes les altres vides que els voltaven.

seguiu filant "le parfait amour", on jo sóc. Cas que vére===== una lluna de mel d'illena, encara que a temps de... dies de festa i de venir a passar-los a París. De París... nyia i ara suposo que ja no us faria nova ni us... indrets. Si us interessava el teatre, digues a la... "Marius", de Péguy, que veu molt bé, i el "Bonheur-Terme", de Jules Romains, que... l'argument, perquè... el Mogador fan... temps dels nostres... perquè no et penja que...

que cada dia em dedico a anar a teatre per estar "à la page".

IX. - FRANCESC A MÈ P A R I S Les gestions d'affers i els estudis per compte de la Societat de Construccions Metal·liques m'ocupen molt poc. Com que no sóc Parléssiu el català, veig molt poc el petit nucli d'emigrats que sabríeu que és enyorança. Deux Magots ni a la Rotonde, on s'ajunten una colla de gent sense

Jacint VERDAGUER.
... t'escric a tu, perquè en Joan es veu que té tanta feina, que ja fa quinze dies que espero contestació a una carta que vaig fer-li. Nades fa càrrec que jo, encara que materialment no pateixi gens, sóc un exiliat, i que les cartes de casa em són més necessàries que el pa que menjo. Joan i tu mateix, per mi, també representeu aquest "casa".

No t'oblidis d'anar a veure de tant en tant els vells. El meu pare es va prendre tan a la valenta el salvar la meua absència, que jo crec que si li haguessin plantat cara els altres del Consell, s'hauria ferit. Vigila'l per aquest costat. No cal que t'ho digui, perquè ja li coneixes la flaca. De tu en farà ^{més} cas, ^{més} que del teu pare, ^{au} que ja fa massa temps que coneix. Heig de dir, que l'home ha sabut maniobrar molt bé. Oficialment, jo estic en un llarg viatge, mig d'estudis, mig d'affers, per compte de la Societat. No he perdut la direcció. Em substitueixen provisionalment un altre gerent i, en l'aspecte tècnic, en Fornells.

Sospito que en aquesta submissió de la colla de rapatanis del Consell a les indicacions del meu pare, hi ha una mica d'angúnia perquè tots aquells senyors no saben com aniran les coses i no els fa massa nosa tenir a l'abast de la mà i ben amic un revolucionari perillós com jo. No veus en Fornells, alguna vegada? Té raó, que em penso que no el coneixes gaire. Diques a Joan, si el pots pescar, que te'l presenti; que és un home que val la pena. Un "self-made man" de debò.

Què fa la teua dona? No cal que m'ho diguis: sé per endavant que seguiu filant "le parfait amour", que diuen per aci, "a l'estranger", on jo sóc. Com que vâreu barrotar-vos el clàssic viatge de noces per una lluna de mel illenca, encara sou a temps de prendre-us uns quants dies de festa i de venir a passar-los a París. Em faríeu molta companyia i ara suposo que ja no us faria nosa si us acompanyava a alguns indrets. Si us interessa el teatre, digues a la Carme que ara fan el "Marius", de Pagnol, que està molt bé, i el "Donogoo-Tonka", de Jules Romains, que també és molt divertida. I quins actors! No us explico l'argument, perquè tingueu més ganes de venir. Si us agrada l'opereta, al Mogador fan "La Vie Parisienne", d'Offenbach, un espectacle del temps dels nostres avis, però que és de gran efecte. Bé, no segueixo, perquè no et pensis que m'he convertit en una agència d'anuncis, o bé

que es poder...

que cada dia em dedico a anar a teatre per estar "à la page".

» Es clar que no tinc gaire feina més a fer. Les gestions d'affers i els estudis per compte de la Societat de Construccions Metal·liques m'ocupen molt poc. Com que no sóc home de cafè ni de penyes, veig molt poc el petit nucli d'emigrats que hi ha per ací. No vaig gaire als Deux Magots ni a la Rotonde, on s'ajunten una colla de polítics sense feina i d'artistes amb poques ganes de treballar. En general, la gent que veig són molt optimistes. La crisi del govern Berenguer, després de la negativa de tots els partits d'oposició a prendre part ^{en} les eleccions que havia convocat, és un nou signe de feblesa de la monarquia. Jo ^{crec} em penso que en Llapissera ha sacrificat Don Dàmaso, com abans s'havia tret del damunt en Primo, per esquivar les responsabilitats del que els ha fet fer. Allò de Jaca, pesa molt. Veig que ara anuncien el consell de guerra contra els altres complicats en la sublevació. No crec pas que gosin repetir l'atzagaiada de la sentència de Jaca. Com pots comprendre, tot això m'interessa molt, no solament del punt de vista general, sinó pel que a mi pot afectar-me. Tinc moltes ganes de tornar a Barcelona. És curiós: només fa tres mesos que sóc ací, i ja m'enyoro. Abans, quan estudiava a Anglaterra, això no em passava. Dec fer-me vell: pel febrer vaig fer trenta anys, i s'hi deu guconèixer. conservar tot el misteri de la conspiració. Si no ho fés sin, av^u què passa per ~~avui~~ aquí? La tornada de Macià ha estat un fet important. Aquest home avui és un factor important en la política catalana. Tota la seva vida és una exaltació del sentiment nacional, i en aquests darrers anys, amb el seu exili, els viatges per Amèrica i no l'aventura romàntica de Prats de Molló, n'han fet una figura representativa d'un nacionalisme protestatari que, al capdavall, prescindeix la de teories i paraules i passa a l'acció. Aquella anada i vinguda llamp, gràcies a la pensada del general Despujol, va acabar d'arrodonir-li el prestigi. Dóna'm impressions del moviment polític. D'en Joan no me'n refio gaire, perquè amb ell tot se'n va en entusiasmes i no em cideixa veure entre les seves exclamacions què hi ha de veritat i què és només producte de la seva fantasia. En Fornells m'ha escrit i m'explica que els partits polítics es reorganitzen. Diu que Acció Catalana i Acció Republicana van a una fusió i que ^{aviat} dintre poc hi haurà una Conferència d'Esquerres per arreplegar tots els residus de la vella Esquerra Catalana, junt amb els vells federals i amb gent nova com els moxicots de "L'Opinió" i la gent d'Estat Català. Ja veurem què en surt.

Si jo tingués influència decisiva en el joc dels partits, no deixaria ca de recomanar que s'asseguessin la carta Macià, que és de les bones que es poden jugar a hores d'ara. La butxaca. La cambra, malgrat

el. Entre la gent de per ací s'observa ara un curiós entenedriment pels militars. A la Rotonde en tenen sempre unes quantes mostres a punt. Comandants, coronels, generals i tot, que no sé si farien gaire feina amb el sabre a les mans, però que, almenys, fan prodigis de valor verbal. Les gestes de Ramon Franco, l'afusellament de Galan i Garcia Hernández, les quatre o cinc temptatives de sublevació dels temps de la Dictadura, han contribuït a crear aquesta aureola entorn d'una gent que abans gaudia entre nosaltres d'un complet desprestigi. Em penso que no cal que et digui que ~~no~~ no comparteixo gens aquest embadaliment dels revolucionaris parisencs i que els militars em diverteixen molt poc, encara que siguin tan "dicharacheros" com Q. de Ll., que és un dels que talla el bacallà a la Rotonde.

»Jo vaig escrivint, escrivint, i no penso que tu ets un home tan ocupat que potser llegir aquesta llauna et costarà perdre dues visites. I no voldria per cap preu tenir a la consciència la mort de dues criatures. Ah! i parlant d'e criatures: què feu vosaltres? Ja hi ha palla al niu?

»Acabo, i ara va de debò. Rebràs aquesta carta a mans, encara que no penso que calguin tantes precaucions i que els correus són prou segurs. Hem de conservar tot el misteri de la conspiració. Si no ho fésim, aviat ens desacreditariem entre els francesos, que en tenen tanta pràctica i que han acollit una hora o altra tots els conspiradors del món. Escriviu-me. Rebo en paquets irregulars "La Publi", "La Rambla", "Mirador" i "L'Opinió". Si surt algun llibre català que valgui la pena, no t'oblidis d'enviar-me'l. Sobretot la novel·la de Miquel Llor que va guanyar el Crexells. Records als teus pares i "meilleures amitiés" a la teva muller. Una abraçada per tu.

Francesc.»

Deixà la ploma i va rellegir la carta sense presses. No havia tingut mai la preocupació de l'estil, però sí el punt de no traïr la correcció gramatical ni la propietat del llenguatge. Canvià un parell d'accent aguts en greus, posà unes quantes comes i dubtà si esmenar el mot "llau-na". Recordava, no sabia si d'un "Full de Dietari" o d'una "Conversa Filològica", que el mot que esqueia era "lata" - cosa dilatada, latitud - i que només era per la prufja de no introduir una paraula castellana que s'havia creat aquell nou barbarisme. Lata, cursi, pelmazo, lila, els mots anaven sortint lligats com els grans d'un rosari, i li recordaven unes noies que a Viladrau s'entestaven a mantenir-se en un castellà calcat de les comèdies de Muñoz Seca. Valia més deixar "llau-na".

Tancà la carta i ^{se} la posà a la butxaca. La cambra, malgrat

els deu o dotze llibres que ja s'havien arreplegat a la prestatgeria del damunt del llit, malgrat les tres làmines que havia clavats amb xinxetes a les parets, després d'una visita al Louvre (hi havia el "Fifre" de Manet; les "Noces de Canà", del Veronès; una enorme "machine" davant de la qual s'havia extasiat perquè li semblava una meravellòsa construcció en la qual els volums, els cossos humans, les edificacions i els colorits es sostenien i s'equilibraven sense esforç aparent, i una Venus grega, prodigiosa de serenitat i de gràcia, que tenia a una mà una poma i damunt l'espatlla una fulla d'arbre), malgrat una bandereta catalana que tenia damunt la taula, tenia la impersonal fredor de totes les cambres d'hotel. Baixà l'escala encatificada i mirà al seu compartiment si hi havia alguna carta. No, no hi havia res. Sortí al carrer.

Havia anat a parar a l'hotelet que li va recomanar Xavier Forcada, en un carrer que donava a la plaça Saint-Sulpice. El gran edifici neoclàssic, amb les dues torres desiguals i la font monumental dels quatre bisbes, l'aclaparaven una mica. "Arquitectura jesuítica", es va repetir. Més angúnia li feia, però, aquella abundància de botigues d'accessoris religiosos, d'imatges de guix i de talla amb tot de col·raines, de capells i bonets de capellà, amb borles per a totes les jerarquies eclesiàstiques, de ciris i encens, d'ornaments religiosos i estampes, de rosaris i llibres de pietat i de litúrgia. El carrer del Bisbe, multiplicat per deu. Era un barri de capellans, que es passejaven, vermells de cara, una mica més grassos i més solemnes que els que es veien en altres indrets de la ciutat, i badant al davant dels aparadors. Al seu hotel sempre n'hi havia dos o tres, rectors de poble que venien a fer compres o per alguna diligència a l'Arquebisbat o a l'Institut Catòlic.

Malgrat aquest veïnatge, l'hotel li agradava perquè estava al costat del Barri Llatí i a ^{el mateix temps} la ~~vegeada~~ prop de les Tulleries i del Louvre. Les llibreries del Boulevard Saint-Michel, plenes de llibres que sobreixien a les voreres, entre les quals els estudiants manipulaven, a la recerca del text que els convenia; els porxos de l'Odeon, també plens de llibres i estampes; els grans cafès pintats de colors cridaners, on ressonaven tots els idiomes del món, i, sobretot, les avingudes del Jardí del Luxemburg, li tenien el cor robat. Però també li ^{plonia} agradava de sentir-se al damunt, una mica feixuga, la pompa del Gran Segle, amb els patis enormes del Louvre, les façanes guarnides de personatges famosos, la columnata de Perrault enfront de Saint

voga per les artistes de cinema. Tots els perfums més subtils de la Germain-l'Auxerrois i les geometries vegetals de Le Nôtre.

Travessà el riu pel Pont dels arts i se n'anà poc a poc, per les metzines torbadores de l'hedonisme concorrien en la creació d'aquella arbredes de les Tulleries, cap a la Concòrdia. No feia gens de fred. éssers delicats i delitosos.

A les branques nues dels castanyers apuntaven uns botons minúsculs, que d'adi a quinze dies esclatarien en una verda magnificència. En escrit per a Fornells i Baldo, amb els quals es corresponia regularment uns quants bancs mig amagats seien unes parelles que es besaven, totalment indiferents a la curiositat dels passejadors. El gran brollador ~~estava~~ ^{cerca} ~~estava~~ ^{estava} voltat de crits d'infant, mentre les petites veles inflades solcaven l'aigua.

Quan sortí a la plaça, travessada d'automòbils en totes les direccions, el sol davallava poc a poc i era una pilota resplendent, de dependents més aleshores dels grans magatzams i de mecànografes i penjada al cim de la Torre Eiffel. "Un dirigible amerrat al mastil modistetes que acabaven de deixar el banc o la grande maison de cod d'aterratge", pensà Francesc, que aquells dies llegia uns estudis sobre els zeppelins. El cel blau, net de núvols, s'esblanqueia amb la radiació del sol i passava insensiblement a un color de turquesa aigua-mirades dels homes i a correspondre-les, a través de la multitud dels passejants.

«¿On són els cobalts, els blaus brillants i embriagats del cel de Barcelona?» sospirà Francesc. Com sempre, la comparació se li imposava i les diferències li feien més sensible l'enyorament. Diferències... Sí, a Barcelona no podíeu trobar aquells verds tan tendres i fins del Cours-la-Reine, fets de la gespa llisa i lluenta i dels castanyers quan brotonaven tots de cop, en una mena de miracle de la vida renaixent. Tampoc no podien veure-s'hi les patines negroses i els blancs opacs dels grans edificis que senyorejaven les perspectives, els claroscurs del marbre de les estàtues, els ors insolents, fets per als dies grisos, de la cúpula dels Invàlids i dels grups escultòrics del Pont d'Alexandre III. Menys encara aquell verd fosc del Sena. La simfonia d'aquells colors, a Barcelona, era impossible. Tots eren massa delicats, massa plens de matisos - un nocturn de Debussy o una cançó de Fauré. A Barcelona, la primavera era més càlida, més violenta, més fragant, més prematura, plena de polseguera i de pol·len, des dels ametllers nevats de flors de mig gener, a mig aire de Vallvidrera, fins a les jonquilles i els narcisos de Sant Josep. Era una mica com la bellesa de les dones. Aquestes que omplien les voreres de la rue Royale, mirant ^{contemplant} ~~mirant~~ aparadors o seient a la terrassa dels cafès, eren més cultivades, més complicades, més artificials que les que a la mateixa hora devien fer vibrar de rialles i gatzara el Passeig de Gràcia o la Rambla de les Flors, sota el dosser ombrejat dels plàtans. Eren més "sophisticated", com deien els americans, amb el mot posat en

voga per les artistes de cinema. Tots els perfums més subtils de la civilització, les quintaessències més refinades de l'art de viure, les metzines torbadores de l'hedonisme concorrien en la creació d'aquells éssers delicats i delitosos.

Anà a dur la carta de Xavier, junt amb un parell més que n'havia escrit per a Fornells i Baldó, amb els quals es corresponia regularment per aquell sistema. El recader sortia el mateix vespre. Després, sense cap feina ni cap programa precis, es posà a caminar pels bulevards, la ment s'anaven encenent les grans lluminàries de la ciutat i els aparadors vessaven llurs tresors al carrer, en una orgia de claror. Es fixava en les dones, una mica barrejades, que passaven. Entre els eixams de dependents que plegaven dels grans magatzems i de mecànografes i modistetes que acabaven de deixar el Banc o la "grande maison de couture", un maquillatge un punt més cridaner, un balanceig imperceptible dels flancs delatava la meretriu, amatent a registrar totes les mirades dels homes i a correspondre-les, a través de la multitud dels passejants.

Entrà a comprar tabac a un cafè. En sortir-ne, gairebé topà amb un home corpulent, que anava a entrar-hi. Barbotejà d'esma un "Paradon", quan conegué l'home de la topada. ^{Aquest} ja l'emprenia: e m'hi arrossegó.

- Quina casualitat! D'on sortiu, Vilà?

- Ja ho veieu: de comprar un paquet de Lucky. I vós, què feu?

- Entrava per comprar-ne un altre, però jo vull Gitanes. - Va riure amb satisfacció. - Bé s'ha de conèixer el temperament nacional! Apa, acompanyeu-me, que després anirem a fer l'aperitiu plegats. -
Entaulats a la terrassa d'un cafè, al costat d'una estufa innecessària, Francesc escoltava les exclamacions pintoresques de Bernat Soler. L'havia conegut, quan l'Exposició, a Barcelona. Soler havia decorat uns pavellons dels que Vilà va construir i, a través de l'arquitecte, havien entrat en contacte. El pintor era expansiu, loquaç i matisava les ~~parades~~ converses amb renecs catalans i mots de l'argot parisenc. S'havia passat una colla d'anys a París, en contacte més o menys constant amb Picasso i els altres pontífexs de l'art nou. La seva pintura havia passat per moltes èpoques, però ara ja renegava del moment cubista, tot i que li havia obert les portes de la celebritat, i de l'època expressionista, malgrat que fou aleshores quan es va fer famós arreu del món amb el decorat i els vestits d'un dels darrers ballets muntats per Serge Diaghilew. Conservava una gran devoció per Picasso, però ara descobria que la pintura acadèmica encara agradava a la gent - sobre-

tot per als retrats de les senyores riques, com ell mateix confessava - i tornava a grans gambades cap a Fortuny, fent marrades pel camí, la base de temes espanyols molt virolats i de nus plens d'una sensualitat de mala fe. Amb els seus trenta-cinc anys, Soler era un perfecte cinic, que havia conservat la mateixa incapacitat d'administrar-se que tenia en els seus temps de "cache enragée", quan voltava pels cafès de Montparnasse amb el sabre desembeinat i a punt de donar un cop profitós. Tenia, però, dues febleses: la seva mare, que vivia en un poblet de la comarca del Baix Ebre, i el seu catalanisme, que agafava tots els matisos més variats, segons les circumstàncies i les companyies, però que sempre el feia reaccionar amb violència contra les persecucions, i entusiasmar-se en els moments triomfals.

- I doncs, què? Viatge d'affers? Estareu molts dies, ací? - interrogava, després de muntar amb cura l'aparell complicat que li permetria d'assaborir un Pernod perfecte.

- Mig d'affers i mig de conveniència personal, - contestà, somrient, Francesc. No tenia per què confinar-se en una absoluta reserva. Al capdavall, per un qualsevol dels assidus de la Rotonde, Soler podria saber quins motius l'havien dut a París, passant per Prats de Molló. - Jo espero que no m'hi hauré d'estar gaire, però ja fa tres mesos que m'hi arrossego.

- Política, no? Vós també sou republicà? No ho hauria dit mai, aleshores que menàveu tot aquell reguitzell de treballadors, a l'Exposició. Penso que l'heu endevinada. Estic segur que això de la República va molt de pressa. Vaig dir-li a l'Avi, quan va tornar-se'n cap allà baix: "Mireu que aquest estiu, quan vagi a passar les grans vacances a L'Ametlla, ja l'heu d'haver proclamada!" Quin home, l'Avi! Un cap tan clar i un cor tan gran i un sentiment tan viu! I fresc com una rosa! Quan veieu que hi ha gent que encara són joves i que ja són mig "gagas" i us trobeu amb un vell com en Macià, tots els emmerdaments de la vida us semblen sense importància.

Begué un altre glop del líquid blanquinós i continuà:

- Vós que sou catalanista dels bons, perquè d'això sí que vaig adonar-me'n a Montjuïc, digueu-me què us sembla: amb la República, hi guanyarà força Catalunya? Vull dir: és que Catalunya serà lliure, si cau la Monarquia?

- Què us diré, jo? La intenció de tots els catalans que han intervingut en el moviment, és aquesta, i així ho han fet constar en tots els pactes i acords. La fórmula de San Sebastian és una mica vaga, ja ho

sé. Però dona pas a la voluntat de Catalunya, i és aquesta la que ha de donar-li un contingut. Els catalans tindrem amb la República la llibertat que vulguem, si ens la sabem defensar bé. que sento un per
fum - Mentre no ens engalipin una altra vegada! Som tan banaus, que el primer "camelot" vingut, amb uns quants "boniments", ens treu els diners de la butxaca.

hi ha - Potser ja no passarà més. La darrera ensarronada ha durat massa anys perquè no estiguem previnguts contra d'altres salvadors vinguts de fora. Aquest cop ens ho farem nosaltres, i prou.

enyor - Què vol dir, això? ¿Que serem els catalans mateixos qui ens aixecarem la camisa els uns als altres, sense necessitat de cap foraster?

Francesc rigué. - No, no volia dir ben bé això, sinó que aquesta vegada ens ho guanyarem a pols, pel nostre esforç, i que per tant podrem exigir més i obtenir el que vulguem.

- Tant de bo! - sospirà Soler. - Escolteu ¿què feu, avui? On dineu? Teniu programa?

- Hauria sopat a qualsevol banda, al Barcelona mateix, que fan plats de casa, o a can Borràs. Jo encara no m'he pogut acostumar a "dinar" ^{en} aquestes hores. Sabeu què em passa? ~~avui~~ Doncs, que m'enyoro de mala manera. Estic tot esverat.

- Ui! No en fa pocs d'anys que em passa, a mi! De vegades, per Nadal, començo a pensar en els gallsdindis i arcits amb pinyons, prunes, i botifarres i llomillo, o en el tió que cagava torrons i en les cançons que quan era xiquet cantava davant del pessebre, i ja no sé com desempallegar-me dels records. ^{He} ~~Heig~~ d'anar-me'n de cap al Quai d'Orsay i telegrafiar a la vella que ~~en~~ l'endemà hi seré. Altres vegades és més difícil d'explicar. Tot d'una, per Sant Joan, enyoro les alfàbregues i les coques de pinyons i les parades d'hortènsies de la Rambla, i els focs de les cantonades. O bé em comença de pujar venes amunt el desig de menjar-me unes ensaimades del carrer de Petritxol, o de banyar-me a Salou o d'anar a fer un arròs al far de Buda. I ja estic llest! ^{He} ~~Heig~~ de plegar la feina, de "plaquer" la mosseta que tinc (perquè no és pas qüestió d'e presentar-m'hi cada temporada amb una dona diferent), i canes ajudeu-me cap a agafar el tren, com si se'm calés fos a casa.

- No us les reprimi mai, aquestes ganes? Perquè el cas és que jo no puc, ara com ara, córrer al Quai d'Orsay a comprar el bitllet de Barcelona. M'heig de passar l'enyorament. Bé deu haver-hi algun remedi.

Bernat Soler s'acabà el Pernod i cridà el cambrer.

- C'est combien? Deixeu estar, que ara sóc a casa. Ça va. Mireu, ara estem a la primavera. De vegades ~~em~~ em passa, que sento un perfum de roses de Sant Jordi o unes ganes boges de crema de Sant Josep, o de sentir les Caramelles, i no puc viure. I quan m'és impossible d'anar-me-n'hi, perquè tinc, com ara, una feina que s'ho val o bé no hi ha diners per al viatge, o alguna altra cosa important em reté, no tinc més remei que recórrer a una altra metzina que anul.li els efectes d'aquest tòxic tan fotut que tenim els catalans i que en diem enyorança.

- ¿Quina és aquesta metzina anti-tòxica? Alguna porqueria d'aquestes d'ensumar o punxar-se? O uns quants vasos carregats com aquest?

- Ca! Res de drogues! Són enganya-pagesos, propis per a gent blasés, com aquests que no saben què fer ni es recorden de com es fa l'amor. Injeccions de pa amb tomàtec, si de cas! I no insisteixo en això, perquè tornariem a parar al Pla de la Boqueria o a la platja de l'Ametlla de Mar. Ni d'aquestes injeccions, doncs. La beguda, veieu, ja està ^{una cosa} més ben enraonada. En això els francesos ens donen noranta a ~~un~~ acabar a cent, i encara ens guanyen. No, no en digueu mal, del Pernod, ni de la fine, ni de l'Armagnac, ni del marc, ni de la Chartreuse verda, ni del Calva, perquè renyiríem! Ni dels vins tampoc, perquè abans de parlar vull que tasteu el Châteauneuf du Pape i el Pouilly que tenen a un bistró d'ací a la vora. Suposo que no us farà res de venir a dinar amb mi, oi?

- Molt content, al contrari! - S'aixecaren i van sortir al carrer. Sobretot, perquè això deu formar part de la cura de desintoxicació que seguiré sota les vostres indicacions.

Al seu costat, Bernat Soler balandrejava la seva gran còppora, que l'abric de pèl de camell feia més enorme. Guaitava d'escaradament amb mirades expertes, les dones que passaven. Les detallava de cap a peus, amb un somriure d'admiració que molt sovint trobava un reflexe en els llavis de la dona que passava.

- ¿Heu vist quines comes tan raçades? ¿I quina cara tan expressiva, una mica fatigada, però amb aquells llavis gruixuts i els ulls brillants? Ai, amic meu, les dones! Què n'estariem de fumuts, si no fossin elles! - Es repensà una mica. O, potser, què n'estariem de bé, sense elles! De totes maneres, no us en oblideu, perquè és important i això forma part de la meva recepta infal.lible contra el "ca-fard" tan especial que nosaltres en diem enyorança. Serviu-vos de les dones, si pot ser, a dosis massisses, amb molta varietat i poca in-

país
tensitat. A propòsit: ¿que potser sou casat?

- No, per ara sóc solter i sense compromís, ^{com} diuen. ¿Que és un obstacle, això, per a l'èxit del tractament?

- I ara! L'estat de solteria és l'ideal. Només hi ha el perill, si no aneu ben preparat contra el sentiment, que podeu quedar-vos

enganxat en les primeres llagrimetes una mica ben imitades o que us prengueu seriosament el "Mon chéri" d'una "poule" que sap la seva

obligació. Si sou casat, ja porteu la vacuna contra aquests inconvenients i teniu l'obligació de saber el pa que s'hi dona. Però també un esgarriament us pot sortir més car i dur-vos més malsdecap. No,

vós no sou de la mena dels que rellisquen en uns plors negres de rim-mel. Fieu-vos de les meves receptes, que són provades. —

El sopar, almenys, era de confiança, constatava al cap d'una hora Francesc Vilà, en aquell recó baix de sostre, assetjat per una mestressa amatent a satisfer els clients més gurmets. El Pouilly lli-gava perfectament amb les ostres, fresc i daurat com era. El Château-neuf-du-Pape era una altra cosa molt diferent, vermell i espès, amb una íntima caliditat, sobre la qual Bernat Soler sabia teoritzar llargament. La truita de bolets, era saborosa; l'entrecôte sortia perfecta i la salsa que l'acompanyava es beneficiava de tots els se-

gües de cultura francesa. L'amanida, el formatge, la tarta ben rega-da amb rom i cremada amb força sucre, el cafè i els licors, tot en-trava també en aquella tradició que el pintor evocava complagut.

- Ja veureu, França és el país de la mesura, de l'harmonia de les proporcions, del sentit precís de les barreges. Aneu detallant aquesta ciutat i hi trobareu totes les aportacions i totes les in-fluències, no solament de tota la França, sinó de tot Europa i de tot el món. Ara, que París ho assimila tot amb tanta gràcia, ho sap pair tot tan bé i fer-se'n carn de la seva carn, o pedra de les seves pe-dres, que no veieu la part exòtica o la innovació detonant, ioses ja dintre l'espiritualitat complexa de París, com no heu sabut distin-gir les espècies orientals o americanes en la salsa que ens han ser-vit. Saber barrejar bé, vet aquí la gràcia, el secret de la cultura, la civilització francesa. I saber que els que et poden dur alguna cosa nova, es trobaran bé, ací, i s'hi quedaran. I això, malgrat l'enyo-rament. A París hi ha hagut moment que hi havia més pintors catalans que a Barcelona. I tots bons. Perquè, això sí, Catalunya és un país que dona, per regla general, bons poetes i bons pintors. Els pri-mers no són exportables, i és llàstima. Els segons sí, i ells matei-panys que presenten l'Esquerra Republicana i Socialista demunt el

pais

són la nata i flor del catalanisme i de l'honestetat administrati-
on han nascut. ¿Ja sabeu que Picasso segueix estant convençut que, per
va, perquè amb tu no n'hi deu haver prou que et parli dels herois de
damunt de tot, ~~em~~ és català? I aixó que nosaltres, a Barcelona, no
Jaca, d'el procés de Prats de Molló i de la República que nosaltres
l'hem tractat gens bé. Un dia us portaré a casa seva. Us agradarà de
portarem i que ha d'alliberar Catalunya. Tu ets capaç de voler tram-
conèixer-lo. ¿No us sembla que, en general, no ens els mereixem gaire,
vies municipalsitzats, urbanitzacions models i hospitals gegants. Ets
els artistes que te'nim? -
un egoista!

Tornaven a trobar-se al carrer.

Se senti la seva rialla al capdavall del riu.

- Bé, ara em permetreu que us orienti per a la segona part del
pla de desintoxicació, com us he orientat, prou bé em penso, ^{tocant} ~~en quant~~
a la beguda. ¿Voleu anar a peu, o agafem un taxi?
mir, i gràcies. Porto setanta-tres discursos, vint a ciutat i els al-

A les quatre de la matinada, en el gran taller de Soler, Francesc
Vilà es convençia una altra vegada que el seu temperament no el cridava
a la vida alegre. Es meravellava novament que, malgrat els seus sincers
esforços i l'evident bona voluntat d'aquella rosseta enjogassada i afec-
tuosa, que era audaç quan calia i passiva si el moment ho demanava, el
remei preconitzat pel seu amic - i posat en execució pel propi pintor
amb intensitat i varietat, segons la seva fórmula - no era suficient
per a fer-li oblidar els seus enyors i les seves preocupacions. Arrau-
lid a al seu costat, amb un rondineig de gata satisfeta, la rosseta es
cregué obligada a preguntar-li:

- A quoi penses-tu, mon chéri? Tu n'es pas heureux avec moi? -

La besà sense gaire convicció. Era més curt que no intentar d'ex-
plicar-li. I, fet i fet, en francès tampoc no sabia sortir-se'n.

- Cap a les set començaran a arribar. Jo seré al secretariat del
carrer del Duc de la Victòria. Vina, si vols. Carme també pot venir-hi.
que almenys no se t'acudi ara, de votar la Lliga!

X. UN DIUMENGE D'ABRIL

SICINIUS.- How now, my masters, have you chose
- El teu cosí està segur de sortir regidor. Tindre this man?
I CITIZEN.- He has our voices, sir.
BRUTUS.- We pray the gods he may deserve your
mera vegada i, francament, em fa il.lusió. love.

SHAKESPEARE - Coriolanus.

- Són dos cents trenta-quatre candidats, per a cinquanta llocs.
- I tu un dels dos cents trenta-quatre. Com que no et presentes pel
meu districte i el meu vot no et pot servir per res, no deurà fer-te
res que voti la candidatura que em vingui més de gust.

- Ara t'hauria d'engegar un discurs per demostrar-te que els com-
panyes que presenta l'Esquerra Republicana i socialista pel districte
videixin massa i que les cretes, de retop, ja guanyan. Depèn dels dis-

sisè, són la nata i flor del catalanisme i de l'honestedat administrati-
trictes.

va, perquè amb tu no n'hi deu haver prou que et parli dels herois de
Jaca, del procés de Prats de Molló i de la República que nosaltres
portarem i que ha d'alliberar Catalunya. Tu ets capaç de voler tram-
vies municipalitzats, urbanitzacions models i hospitals gegants. Ets
un egoïsta!

Se sentí la seva rialla al capdavant del riu.

- D'on telefoneres? de casa teva?

- I ara! Fa vuit dies que només hi vaig dues o tres hores per dor-
mir, i gràcies. Porto setanta-tres discursos, vint a ciutat i els al-
tres escampats com a grana beneïda per tot Catalunya. No he perdut la

veu, per un veritable miracle.

- ¿I Claudina, com s'ho pren? ¿Li fa gaire il·lusió que siguis re-
gidor?

- D'aquella manera. Em penso que està segura que aniré al pot. I
els seus pares l'atabalen criticant-me. No sé pas quan en sortirem!

- La República ho adobarà tot.

- Te'n fums, tu també? Jo sí que n'estic, de segur: la República
ens ha de dur a tots la felicitat.

Xavier anava a contestar que ell ja la tenia. Donà un cop d'ull
afectuós a la seva dona, que estava atrafegada duent l'esmorzar en
una tauleta amb rodes, i li somrigué. Va contestar a Joan:

- Tant de bo! Que els electors t'escoltin. ¿Què, quan se sabran
els resultats?

- Cap a les set començaran a arribar. Jo seré al secretariat del
carrer del Duc de la Victòria. Vina, si vols. Carme també pot venir-hi.
Bé, que almenys no se t'acudís ara, de votar la Lliga!

- No pateixis. Molta sort, i fins al vespre.

Penjà el telèfon. La seva muller posava la xocolata a les tasses i
untava de mantega les torrades. Xavier s'assegué al seu davant.

- El teu cosí està segur de sortir regidor. Tindrem influència a
l'Ajuntament. Heu d'esmorzar de pressa, per anar a votar. És la pri-
mera vegada i, francament, em fa il·lusió.

- No deu ser a tu sol. Diu que hi ha tantes cues als col·legis.
Això de tirar un paperet en una urna de vidre, deu ser molt bonic.

- ¿Qui sap què en sortirà, d'aquesta urna?

- A tu, què et sembla? Qui guanyarà?

- Si has de fer cas dels interessats, tots els partits. A mi em
fa por que, amb tantes candidatures republicanes, els vots no es di-
videixin massa i que les dretes, de retop, ~~em~~ guanyin. Depèn dels dis-

pas a la sagacitat d'interventors i apoderats que registraven tota trictes. - que estava reservat al ~~tribunal~~ tenien les dones, tota els mena de detalls, anotaven la lleugera diferència de to del paper de cada No volia insistir massa en detalls que sabia que, en general, cada candidatura i seguien per endavant la proporció dels vots, avorrien la seva dona. En canvi, ell no podia estar-se de sentir una certa excitació. Tenia ganes de sortir de casa per veure l'ambient del Ja ni em recordo com es fa, això de votar - plequejava un home de mit- ja edat, gras i vermell sota la gorra d'alpaca negra. Entraven en el pressa la seva voluntat amb un paperet plegat en quatre. Un paperet en local, brut i sense ventilació, amb els bancs plens de taques cre- una urna de vidre! Només això; però això ja comportava la sensació, tirats a un recó, i una taula llarga al fons, amb l'urna al davant, al cap de vuit anys, que ja no eres més un súbdit d'un estat que no necessita per res l'aprovació dels seus administrats, sinó el ciutadà las de resignació. Als seus costats, els adjunts escrivien els noms d'un poble que es dona el govern que vol. Les boles que passaven per i consultaven les llistes dels votants. A banda i banda, en taules

A més, aquelles eleccions municipals eren l'entrada a la vida pú- d'estudi, els interventors s'ajudaven en la recerca dels noms estranys blica de la seva generació. En les llistes dels candidats - dels dos- i de vegades discutien amb violència sobre la validesa d'un document cents trenta-quatre candidats que li havia dit Portabella - hi havia, d'identitat. L'escena era presidida per un Sant Crist i el retrat a més del seu amic, d'altres companys i coneguts, xicotots que havia d'Alfons XIII, en un uniforme militar. ^{contertulius} coneguts de la penya de l'Ateneu, trobat a la Universitat o al Clínic, ~~coneguts~~ de la penya de l'Ateneu, - Xavier Forcada i Martí, número 23 a la llista de rectificacions, àdhuc un veí de la seva escala. Tots escampats per les diverses can- didatures i dividits en cledes hostils i vociferants. La unitat impo-

sada per la Dictadura, que ajuntava tothom sota un mateix sostre i obli- Dotze mans alhora feien passar els fulls de les llistes. Un inter- gava a compartir sentimentalment tots els impulsos de revolta contra ventor volgué assegurar-se bé. l'autòcrata, ara s'havia desfet. Cadascú s'havia classificat segons els

- ¿quins documents porta? seus gustos i els seus temperaments; de vegades, segons les ambicions i tot. A Xavier, que era un home essencialment sociable i que no es complavia gens en la lluita - a l'inrevés de Portabella -, aquesta di- visió dels parers li feia ~~un~~ mal, com si fos una penosa dissensió fami- liar. A casa seva no havia sentit mai que els seus pares discutissin: una tal contingència semblava fora de tota possibilitat. La febre del període electoral, els cartells rabiosos de text i de color per les cantonades, les caricatures sagnants i els discursos encesos, li sem- blaven tan fora de lloc com una violenta oposició de parers en un veié el seu paperet plegat en quatre, al costat dels altres centenars matrimoni ben avingut. que ja hi havia a l'urna, submergit després entre els milers de tot el

Afortunadament, entre el panorama de cares que li oferien els re- partidors de candidatures de la porta del col·legi, no hi havia cap dia influir en la marxa ^{hi havia} d'un poble! conegut, com tampoc n'era cap dels noms que figuraven a les diverses llistes en lluita en el seu districte. Podia fer la seva tria pres- cindint de la personalitat dels candidats, i ja la tenia feta, perquè - Què? Ja has votat? Per qui ho has fet? a la cartera, al costat de la cèdula, i amb el número de la llista e- - El vot és individual, secret i intransferible, que no hi ha cap? lectoral ben apuntat, duia ja plegada la papereta que havia de tirar No puc dir-t'ho. a l'urna. Vot secret - però que no era cap misteri. "La Publicitat", - Part se me'n dona. Dir que en Portabella es presenta també plegada a la butxacagamb ~~amb~~ la capçalera ben visible, no escapava Que sortirà?

- Com vols que ho sàpiga, jo?

pas a la sagacitat d'interventors i apoderats que registraven tota mena de detalls, anotaven la lleugera diferència de to del paper de candidats hauran de preocupar-se del físic, o almenys de fer-se uns retrats. ~~Als nostres anys,~~ Si el teu amic pogués reïr-se dels vots feien - ~~A la nostra edat,~~ haver-nos de veure altra vegada a estudi! menins, aquesta vegada, ja pots tenir per segur que sortiria elegit. Ja ni em recordo com es fa, això de votar - plaguejava un home de mitja edat, gras i vermell sota la gorra d'alpaca negra. Entraven en el local, brut i sense ventilació, amb els bancs plens de taques, enremitats a un recó, i una taula llarga al fons, amb l'urna al damunt. El president ~~estava dret,~~ exercint les seves funcions amb un aire havia renunciat a entrar al recinte i seguien la missa a l'aire lliu- las de resignació. Als seus costats, els adjunts escrivien els noms re, agenollant-se d'esma, i tot guaitant les noies que passaven per i consultaven les llistes dels votants. A banda i banda, en taules d'estudi, els interventors s'ajudaven en la recerca dels noms estranys i de vegades discutien amb violència sobre la validesa d'un document d'identitat. L'escena era presidida per un Sant Crist i el retrat d'Alfons XIII, en unirforme militar.

A la sortida s'ajuntaven amb la mateixa efusió que si s'haguessin separat feia vint anys. No es donaven gens de vergonya de llurs extrems. Agafats del braç, se n'anaren a casa dels Arnaú, on cada diu-

- Xavier Forcada i Martí. Número 23, a la llista de rectificacions sin separat feia vint anys. No es donaven gens de vergonya de llurs extrems. Agafats del braç, se n'anaren a casa dels Arnaú, on cada diu-

- Xavier Forcada i Martí. -
Dotze mans alhora feien passar els fulls de les llistes. Un inter-

ma. La mare de Carme els acompanyaria i el senyor Arnaú, després d'en- ventor volgué assegurar-se bé.

endre un havà, se n'aniria cap a l'Esquatre, on es lliurava a dis-
- ¿Quins documents porta?
crets plaers que oscil·laven entre el tresillo, els escacs i el pó-

- La cèdula personal.
quer.
- ¿No en té cap més, de millor?
On anirem, avui? - preguntà Xavier, després del dinar. La seva

- Sí, home: el carnet de metge. - L'exhibí, una mica vexat.
muller era l'encarregada de la tria dels programes, després d'una

- Xavier Forcada i Martí, vota, - anuncià l'adjunt de la dreta.
detinguda consulta a la pàgina d'espectacles.

- Vota, - confirmà el president, introduint a la caixa de vidre,
- M'ha semblat que el millor seria el del Catalunya. Això de

ja ben plena, el paperet doblegat que li donava Xavier.
"Sevilla de mis amores", del Ramon Novarro, i "Su noche de bodas" en

Va sortir al carrer. Ja estava. ¿Era allò, aquella cosa tan senzil-
penso que no et farien feliç: totes dues són cantades i parliades en

lla? ¿Era aquella, la més alta prerrogativa de la dignitat de ciutadà?
espanyol. Oí que no? Això de "1900", en canvi, deu ser una cosa per

Veié el seu paperet plegat en quatre, al costat dels altres centenars
l'estil de les novel·les de Wells, però a tall d'opereta. Diu que es

que ja hi havia a l'urna, submergit després entre els milers de tot el
divertit. -
seu districte i de la ciutat. Quina Quina que poca força, un home sol! Que poc po-

A la senyora Arnaú li hauria agradat més, precisament, ve
dia influir en la marxa dels destins d'un poble!
re el film de Novarro o el de Imperio Argentina. La ràdio n'havia

Anà a fer un parell de visites i pujà abans de dinar al pis dels
donat bocins musicals que li havien semblat molt mengívols, però va

seus pares, com cada diumenge. Laura li preguntà:
callar-se l'opinió. S'havia forjat una idea molt enlairada dels seus

- Què? Ja has votat? Per qui ho has fet?
deures de sogra i sabia que el primer de tots era no destorbar mai

- El vot és individual, secret i intransferible, que no ho saps?
els plans de la parella, ni forçar-los els gustos. Després, al semi-
No puc dir-t'ho.

na i al Coliseum ja hi podia anar una tarda d'ençà d'ara tota
- Tant se me'n dona. Diu que en Portabella es presenta també!
sol si no podia convèncer el seu marit que l'hi dugues a la nit.
que sortirà?
- Com vols que ho sàpiga, jo?

el seu marit ^{venia} a veure la darrera pel·lícula d'en Charlot? - Va pre-
- Ui! que ~~estàs~~ reservat! Si un dia votem les dones, tots els
guntar.
candidats hauran de preocupar-se del físic, o almenys de fer-se uns
- Si. Varem anar-hi el dimecres. I tu, l'has vista? - Va anar en
retrats ben afavorits. Si el teu amic pogués refiar-se dels vots fe-
- Dijous m'hi va dur el teu pare. Gairebé va fer-me plorar, en
menins, aquesta vegada, ja pots tenir per segur que sortiria elegit. -
lloc d'a riure. Mira tu que sortir ara amb pel·lícules sentimentals.
Passeig de Gràcia emunt, se'n va anar cap a la Diagonal. Havien
aquell Charlot i aquest noi!

quedat amb Carme que es trobarien a missa de quarts de dues, als Car-
- Ui! no en vas poc d'endarrerida! No saps que ^{era} anys que els sa-
melites. La més tardana de Barcelona. El passeig ~~estava~~ ple de gent
vis han descobert que Chaplin és un gran artista del patètic i que les
que prenía el sol. A fora de l'església, un grup espès de minyons
seves piruetes només són la manera de dissimular la melangia que ~~seu~~
havia renunciat a entrar al recinte i seguien la missa a l'aire lliu-
menja per dintre? No és així, Xavier?
re, agenollant-se d'esma, i tot guaitant les noies que passaven per
la Diagonal. Amb una mica de tenacitat, Xavier pogué introduir-se en
amb "Les Llums de la ciutat" fins amb "La fal·lera dev'lor" senbla
aquella massa atapeïda de fidels. Seguí la cerimònia amb ulls dis-
tretts, fins que pogué trobar la seva dona, en un recó de la vora d'u-
na pilastra.

A la sortida s'ajuntaven amb la mateixa efusió que si s'hagues-
cinema. Els seus estudis, la llarga estada a París, el casament, no
sin separat feia vint anys. No es donaven gens de vergonya de llurs
havien pas alterat aquell entusiasme dels seus quinze anys. L'evolu-
ció de l'art mat, que ara s'havia tornat tan carlaire i cantador, ara
menge dinaven. A la tarda, també, com cada diumenge, anirien al cine-
present sempre a la seva memòria, i podia reconstituir-ne, amb títols
ma. La mare de Carme els acompanyaria i el senyor Arnau, després d'en
i noms d'artistes i de directors, les fitxes essencials. En això,
cendre un havà, se n'aniria cap a l'Equestre, on es lliurava a dis-
crets plaers que oscil·laven entre el tresillo, els escacs i el po-
quer. - Què vols que sàpiga, una noia de la meua edat, si no coneix

els artistes de cinema i no ~~es~~ recorda de les millors pel·lícules
- On anirem, avui? - preguntà Xavier, després del dinar. La seva
que ha vist? - deia sovint la muller, com si s'excusés.
muller era l'encarregada de la tria dels programes, després d'una
El senyor Arnau, assegut a la galeria coberta, acabava de llegir
detinguda consulta a la pàgina d'espectacles.

"La Vanguardia" i en a s'endinsava en "La Veu". Els diumenges el
- M'ha semblat que el millor seria el del Catalunya. Això de
matt només li deixaven temps per a una breu ~~resposta~~ dels títols.
"Sevilla de mis amores", del Ramon Novarro, i "Su noche de bodas", em
el borolista es reservava per a després de dinar el repàs complet dels
penso que no et farien feliç: totes dues són cantades i parlades en
diaris.
espanyol. Oi que no? Això de "1980", en canvi, deu ser una cosa per
No d'eu dir-ne res, la ràdio, de les eleccions, veritat? -
l'estil de les novel·les de Wells, però a tall d'opereta. Diu que és
preguntà, de sobte, al seu gendre.
divertit. -

- No ho sé; em pensó que no. No podria dir res. Es manca avist.
A la senyora Arnau li hauria agradat més, precisament, de veu-
re el film de Novarro o el de Imperio Argentina. La ràdio n'havia
Va engegar l'altaveu. No, donaven un partit de futbol. A l'al-
tra ~~emissora~~ emissora, una òpera en discos feia trontollar la caixa
donat bocins musicals que li havien semblat molt mengívols. Però va
de l'aparell.
callar-se l'opinió. S'havia forjat una idea molt enlairada dels seus
deures de sogra i sabia que el primer de tots era no destorbar mai
- Qui creus que guanyarà, tu? Els republicans o els altres?
Ja, et seré franc, he votat la Lliga. Em mereixen més confiança.
els plans de la parella, ni forçar-los els gustos. Després, al Femi-
neta la vida els ha votat, i sempre m'he ayesat a considerar-los com
na i al Coliseum ja hi podia anar una tarda d'entre setmana, tota
els nous. Els joves, això és clar...
sola, si no podia convèncer el seu marit que l'hi dugués a la nit.

Feu un ample gest que significava que entre els joves comprenia

el Rey Humánatiag veure la darrera pel·lícula d'en Charlot? - va pre-
guntar. - Sí, d'Vàrem anar-hi el dimecres. Tu, l'has vista? - ha anat en
canó. Dijous, m'hi va dure el teu pare. Gairebé va fer-me plorar, en
lloc de riure. Mira tu que sortira ara amb pel·lícules sentimentals,
aquella Charlot, aquest noi!

- Ui! no en vas poc, d'endarrerida! No saps que fa anys que els sa-
vis han descobert que Chaplin és un gran artista del patètic i que les
seves piruetes només són la manera de dissimular la melangia que se
menja per dintre? No és això, Xavier? - després, republicà
- Bé ho diuen. Totant amb "El noi", com amb "El Circ", com ara
amb "Les Llums de la ciutat", fins amb "La fallera de l'or", a sembla
que vulgui fer quedar bé els seus apòlogistes i teoritzants. Sobretot
amb els finals, confirmava el seu marit, públic, és clar. S'estima
més El doctor Forcada havia conservat intacta la seva devoció pel
cinema. Els seus estudis, la llarga estada a París, el casament, no
havien pas alterat aquell entusiasme dels seus quinze anys. L'evolu-
ció de l'art mut, que ara s'havia tornat tan garlaire i cantador, era
present sempre a la seva memòria, i podia reconstituir-ne, amb títols
i noms d'artistes i de directors, les fitxes essencials. En això,
com en tantes altres coses, Carme li havia estat un perfecte complemen-
t. La senyora Arnau gosà declarar, segura del seu triomf, en sor-
tir: - ¿Què vols que sàpiga, una noia de la meua edat, si no coneix
els artistes de cinema i no recorda les millors pel·lícules
que ha vist? - deia sovint la muller, com si s'excusés.

El senyor Arnau, assegut a la galeria coberta, acabava de llegir
"La Vanguardia" i ara s'endinsava en "La Veu". Els diumenges al
matí només li deixaven temps per a una breu repassada dels títols, i
el borsista es reservava per a després de dinar el repàs complet dels
diaris.

- No deus dir-ne res, la ràdio, de les eleccions, veritat? -
preguntà, de sobte, al seu gendre.

- No ho sé; em penso que no. No podria dir res. Es massa aviat.

Va engegar l'altaveu. No, donaven un partit de futbol. A l'al-
tra emissora, una òpera en discos feia trontollar la caixa
de l'aparell.

- ¿Qui creus que guanyarà, tu? Els republicans o els altres?
Jo, et seré franc, he votat la Lliga. Em mereixen més confiança.
Tota la vida els he votat, i sempre m'he avesat a considerar-los com
els meus. Els joves, és clar....

Féu un ample gest que significava que entre els joves comprenia

el seu gendre ir que reconeixia que totes les fantasies els eren tolerables. Feia al capdamunt de la Rambla. A un balcó del damunt del Bar Canale. A darrer hora, veig què en Joan Portabella també ha anat en candidatura. Es capaç de sortir... Si el seu pare aixequés el cap! Prou enrabiat que deu estar el seu germà, de totes maneres. Quin número està fet, aquest noi!

- No en diguis mal, papà, que en Xavier ~~ho~~ l'estima molt, i jo també. I tu saps de sobres que és molt bon xicot i que té molt de talent. Tant en tant sortien aplaudiments d'entre els espectadors, i al balcó. Si, però no ha guanyat encara per viure. I després, republicà i d'esquerra, què vols que et digui? ho trobot massa fort.

No es volia embrancar en una discussió amb la seva filla, que ^{possia} tenia una dialèctica segura i no es deixava dominar quan es creia tenir raó. Després, el gendre també era republicà, és clar. S'estimà més alçar-se i dir: ^{ls?}

- Bé, nois, ja ho sentirem a dir aquest vespre, qui ha guanyat. Jo me'n vaig al Cercle. ^{ria que votants hi hagi al cens.}

- Bé, i ara què farà ^{* * * * *} els republicans? La pel·lícula resultà més intrascendent del que esperaven. Els homes del 1980 se n'anaven a Mart, on les noies feien números de revista i hi havia dobles de cada ésser, els uns bons i els altres dolents. La senyora Arnau gosà declarar, segura del seu triomf, en sortir: ^{Bothom corejà amb fervor el crit.}

- No sé, però em penso que "Su noche de bodas" ens hauria agradat més. Almenys ho hauríem entès. ^{- visca Catalunya lliure!}

La tornaren a casa seva en taxi. Els crits se succeïen i revelaven la joia i l'excitació de la gent. Xavier pensà en la seva sensació quan sortia de votar. El seu quan el vehicle empenyé Passeig de Gràcia amunt. Era un detall que la preocupava molt. Li semblava el coronament magnífic del gran casament que havia fet la seva filla. Això i, és clar, un o dos fills.

- Sí, n'hem parlat, però passa que pel meu ofici em fan més servei els taxis, i sobretot ara que van tan barats. Un cotxe propi no em seria cap estalvi. Més endavant, potser...

- Més endavant, - repetí, segura, Carme.

Un cop hagué baixat la senyora Arnau, Xavier es tombà cap a la seva muller.

- Vols que anem a la Rambla, a veure si se ^{sap alguna cosa} sabran els resultats de les eleccions? Són les nou, gairebé, i suposo que ja se sabran molts resultats.

- Com tu vulguis. Anem-hi. ^{- que sap què guanyat i Esquerra al districte VIII?}

Donà les ordres al xofer. Al xamfrà de Pelai, baixaren. Una gentada s'atapeia al capdamunt de la Rambla. A un balcó del damunt del Bar quart, no cal dir-ho: és el barri dels senyors. amb treballa, només Canaletes hi havia una gran pissarra. Deia:

- Gràcies. Es veu que sí, que deu haver sortit, el teu cosí. Vols que l'anem a felicitar? Aquest matí m'ha dit que el trobarien al des-

«GRAN TRIOMF DE L'ESQUERRA A BARCELONA, -
partit, al carrer del Duc de la Victòria. Es aquí mateix.
ELS REPUBLICANS GUANYEN A TOT CATALUNYA, -
MAJORIES REPUBLICANES A MADRID I A VALÈNCIA»

*Lequido,
an venedors
a l'Esquerra
a l'Esquerra
a l'Esquerra*

De tant en tant sortien aplaudiments d'entre els espectadors, i cantant "Els Segadors" i "La Marsellesa" sense saber-ne la lletra, al balcó apareixia una altra xifra triomfal. Xavier i Carme, agafats plaudint i xiulant, plens d'una joia pueril. del braç, miraven enlaire i sentien els comentaris de la gent.

- Quina victòria, el partit d'en Macià!

- I això que els d'Acció Catalana no en varen voler saber res.

- Diu que la "Lligueta" no treu ni un regidor.

- I els radicals?

- Oh, aquests sí! Ja veureu, al districte ^{cinquè} sol, en Roure hi té més venedors de la Boqueria que votants hi hagi al cens.

- Bé, i ara què faran els republicans?

- Digues ¿i el Llapissera, què farà? Aquest sí que té la pell tuga, però en totes hi havia una gran satisfacció. Alguns s'abraçaven en remull, a hores d'ara. -

Una veu estrident sortí de la multitud: Tothom cridava i reia i donava ordres que ningú no executava.

- Visca Macià!
- ¿Que és per aquí en Joan Portabella? - preguntà Xavier a una noia que mirava de passar en net uns resultats de districte.

- Visca la República! Visca Galan i Garcia Hernández!

- Visca Catalunya lliure! -

Els crits se succeïen i revelaven la joia i l'excitació de la gent. Xavier pensà en la seva sensació quan sortia de votar. El seu vot es veia que sí, que havia estat nul. Però tota aquella gent il-

lusionada, que cridava i aplaudia, tenia la sensació que la seva vo- luntat sobirana, expressada aquell matí en un paperet, havia esdevin- tions administratives? El poble no ha comprès. Ara no es tractava d'a- gut la llei i la voluntat de tothom. Hi havia en aquell entusiasme la joia instintiva que segueix tota renunciació de la personalitat per a uns homes que resten a la revolució. El poble havia de triar entre la fonsdre's en l'esperit col·lectiu. Tots aquells ciutadans sentien que ara esdevenien, plenament, poble.

- ¿Per quin d'istricte anava, en Joan? Deu haver sortit, no? - preguntà Carme.

- Hola, Forcada! M'agrada que hagi vingut! ¿No t'ha dit aquest matí que guanyariem? Doncs ja està!

S'adreçà al que semblava més ben informat de tots els que els abraçava amb força. Veia Carme un xic enllà i se n'anà, ra-

voltaven.

- ¿Que sap si ha guanyat l'Esquerra al districte VIII?

- Cobineta, des d'avui tens un regidor a la família. Si vols

- Al vuitè? Es clar, que sí! A tot arreu, ha guanyat! Menys al quart, no cal dir-ho: és el barri dels senyors.

- Gràcies. Es veu que sí, que deu haver sortit, el teu cosí. Vols que l'anem a felicitar? Aquest matí m'ha dit que el trobaríem al despatx del partit, al carrer del Duc de la Victòria. Es aquí mateix.

- Anem-hi. -
Carme s'havia encomanat l'entusiasme ambient. Es sentia estranyament excitada, com aquells ramats de gent que passaven fent crits, cantant "Els Segadors" i "La Marsellesa" sense saber-ne la lletra, aplaudint i xiulant, plens d'una joia pueril.

A la Rambla, la gentada anava augmentant. Trencaren pel carrer de la Canuda, que no havia alterat la seva penumbrosa calma. Més avall de l'Ateneu, un palau sense grandesa marcava la cantonada del carrer del Duc de la Victòria. A mig carrer, una gran bandera catalana penjava d'un balcó de principal. Tot d'automòbils estaven deturats a les vores del carrer. Un grup de persones feia comentaris en plena rambla.

Els costà molt de pujar l'escala. La gent anava amunt i avall i s'empenyia pels passadissos i els replans. Moltes cares traïen la fatiga, però en totes hi havia una gran satisfacció. Alguns s'abraçaven, amb grans cops a l'espatlla. Tot el pis era un formigueig incoherent. Tothom cridava i reia i donava ordres que ningú no executava.

- ¿Que és per aquí, en Joan Portabella? - preguntà Xavier a una noia que mirava de passar en net uns resultats de districte.

Sense aixecar els ulls, la noia féu un vague signe cap a l'interior. Miraren d'esquitllar-s'hi. En una gran peça munda de mobles i envaïda de gent, pogueren endevinar la figura de Joan, que es destacava de les altres, i sentiren el baríton càl·lid de la seva veu.

... Ens deien que no parlàvem de programes municipals, ni de qüestions administratives. ¿Quina importància tenen, avui, les qüestions administratives? El poble ho ha comprès. Ara no es tractava d'eligir uns regidors per anar a barallar-se amb els escombriaires, sinó uns homes que fessin la revolució. El poble havia de triar entre la República i la Monarquia, i la tria ha estat feta...-

Xavier havia aconseguit d'arribar fins al seu amic i l'estirava pel braç.

- Hola, Forcada! M'agrada que hagis vingut! ¿No t'he dit aquest matí que guanyaríem? Doncs, ja està!

L'abraçava amb força. Veïé Carme un xic enllà i se n'hi anà, radiant:

- Cosineta, des d'avui tens un regidor a la família. Si vols

- No ho sé. No sé res. Només estic segura que si tu t'hiies aqueta Joan exultava. L'ennuegaven els records i les esperances xarbotaven que et posi un urbà a l'escala, per vigilar que els veïns no facin massa soroll i destorbin el teu preciós marit quan treballa, només dintre el seu esperit.

- No t'ho ha explicat mai, el teu home, que quan érem "nanos" volíem conquerir Barcelona? Sobretot a en Vilà i a mi, la política ens tenia fascinats. ~~Et~~ recordes, ~~de~~ aquelles sessions tumultuoses del Centre Universitari? Han passat anys, i ~~li~~ política semblava que s'havia mort per sempre. Ara, de cop, ja hi tornem a estar ficats, i jo

- L'enhorabona, noi! Ja ho sap, la tia, que has estat elegit? I tenia fascinats. ~~Et~~ recordes, ~~de~~ aquelles sessions tumultuoses del Centre Universitari? Han passat anys, i ~~li~~ política semblava que s'havia mort per sempre. Ara, de cop, ja hi tornem a estar ficats, i jo

- A la memòria no he tingut temps de dir-~~li~~. A la Claudina li he telefonat, i ~~com~~ com que no s'hi ha posat ella, perquè, com sempre "no de cap, mentre Francesc està lluny d'e nosaltres també a cause de la era a casa", he deixat l'encàrrec que li comunicuessin la notícia i, política.

~~any~~ de passada, que d'aquí a uns quants dies ~~passaria~~ ^{aniria} a visitar-los.

- Tu almenys ja has començat la teua obra de conquesta. Vilà deurà venir ben aviat i t'ajudarà a realitzar-la.

- La República! Encara no la tenim! Ara hem de guanyar-la, hem de fer-la venir, perquè el poble ~~la~~ vol i ~~ha~~ de tenir ^{ben aviat}. Féu una pausa.

- Quin greu em sap que en Francesc no estigui amb nosaltres, un dia com aquest! Ell hi tenia molt més dret que jo, a triomfar!

- Qui sap! Potser si hagués estat ací, hauria estat un dels candidats derrotats.

- Ca! Hauria estat amb nosaltres, home! O bé, si hagués estat ací, tots plegats hauríem anat units, i la victòria encara hauria estat més completa. Quin dia per Catalunya!

Al carrer esclataren nous aplaudiments. Pujaven, amb grans dificultats, Francesc Macià, Lluís Companys, Jaume Aiguader, Gassol, Casaballadors de Catalunya. I, aquesta vegada, l'apropament s'ha fet sota noves, voltats d'altres homes del partit vencedor. Joan es llançava a abraçar-los, a estrènyer-los, a inundar-los de felicitacions.

A mitja nit es separaren. Joan encara tornà cap a la secretaria del Duc de la Victòria. La parella se n'anava cap a casa. En el taxi

- Guanyem a tot Barcelona, fora del cinquè, la Barceloneta i el quart. I a la resta de Catalunya, tota la gent ens seguirà. Es la nostra hora! L'hora de les Esquerres!

Macià somreia, espurnejants els ulls, alt i afinat dintre la línies impecable del seu vestit gris.

- Sí, és la nostra hora. Hem de saber-la aprofitar. No podem defraudar el poble. No el defraudarem!

- Digués.

* * * * *

Mitja hora més tard, Xavier i Carme tornaven a ésser al carrer.

Ara els acompanyava Joan, que s'havia escapolit de les abraçades dels entusiastes més o menys coneguts.

- Hem d'anar-ho a celebrar, ~~ho~~. Que ja heu sopat?

- No encara, i la minyona ~~es~~ deu pensar que ens ha aixafat un carro.

- L'home rigué. Per què? Tens por ^{temer} d'alguna cosa?

- No ho sé. No sé res. Només estic segura que si tu tenies aquesta Joan exultava. L'ennuegaven els records i les esperances xarbotaven ambició, et separaries molt de mi, et perdria molt. La política es veu dintre el seu esperit.

- ¿No t'ho ha explicat mai, el teu home, que quan érem "nanos" volem conquerir Barcelona? Sobretot a en Vilà i a mi, la política ens tenia fascinats. ¿Te'n recordes, d'aquelles sessions tumultuoses del Centre Universitari? Han passat anys, i la política semblava que s'hagués mort per sempre. Ara, de cop, ja hi tornem a estar ficats, i jo de cap, mentre Francesc està lluny d'e nosaltres també a causa de la política.

- Tu, almenys, ja has començat la teva obra de conquesta. Vilà deuria venir ben aviat i t'ajudaria a realitzar-la.

- Ja el necessitarem, ja. Quina feinada se'ns presenta! ¿Us en feu càrrec? Ja heu sentit què deia l'Avi: No podem defraudar el poble. No podem defraudar Catalunya. Demà posaré un telegrama a Francesc dient-li que vingui. Ara rai, què li pot passar? Després de les gairebé absolucions d'Alcalà Zamora i els altres del Comité Executiu, ¿qui voleu que gosi condemnar-lo? I ell ha estat un dels que més ha fet per aquest triomf d'avui. ¿Ja sabeu que a tot Barcelona els obrers s'han abocat a votar a favor nostre? Si hem guanyat, ha estat pels vots dels treballadors, que han fet la balançada. Vilà ha estat un dels homes que ho havia vist més clar, això. És potser el que més ha treballat per a obtenir aquest apropament dels republicans i els treballadors de Catalunya. I, aquesta vegada, l'apropament s'ha fet sota la bandera del catalanisme, fixeu-vos-hi.

A mitja nit es separaren. Joan encara tornà cap a la secretaria del Duc de la Victòria. La parella se n'anava cap a casa. En el taxi que els hi duia, per les rondes il·luminades i plenes de gent que entrava i sortia de cinemes i balls populars, Carme s'arraulia a la vora del seu marit, en un gest instintiu, mig sensual, i mig d'infant que cerca la protecció d'un cos més fort. Xavier li passà el braç per la cintura i l'estrenyí contra seu.

- Xavier.
- Digues.

- Un dia vaig dir-te que havies ^{de ser} ~~ésser~~ ambiciós, que no havies de renunciar a res. ^{No} Te'n recordes?

- Ja ho crec! Era aquell dia que vàrem anar junts a veure el pis, abans de casar-nos.

- M'equivocava. No voldria pas que fossis ambiciós com ho és ell.

L'home rigué. - Per què? Tens por que em presenti a les eleccions vinents? Per a aquestes ja he fet tard.

- No ho sé. No sé, res. Només estic segura que si tu tenies aquesta ambició, et separaries molt de mi, et perdria molt. La política es veu que és una amant molt exigent. I jo no vull que tu en tinguis cap, d'amant. Ja em tens a mi.

Xavier, la besa amb tendresa. No temis. No et deixaré mai per res. els - ¿No has vist, tota l'estona? No es recordava per res de la seva mare. Amb prou feines si una pensat un moment, en la promesa. Només parlant de la República, de la revolució, de la política!

El - ¿I no trobes admirable, aquest entusiasme, aquest oblit d'un mateix, per anar darrera un ideal? el mateix districte. Aliats, havien

- No. Potser tens raó. Però les dones som egoïstes i no volem compartir els homes. Mai no els podem tenir del tot, ja ho sé, ni en temps normal. No, no protestis... Si us agafa aquesta febre de la política, ¿com vols que ens sigui possible de conservar-vos? -

El cotxe tombava pel carrer d'Urgell. Carme s'arrauli encara més a prop del seu marit.

Promet-me que no tindràs aquesta ambició, que no et deixaràs mai endur per la política! Deixa que la facin els altres... Tu, amb la teva feina, ja en tens prou. I ara més, perquè em sembla, em sembla, que aviat serem més a la colla... nosaltres treballem molt sovint en o-

El taxi s'aturava al davant de l'escala. Xavier, ocupat cobrint de besos la cara de la seva dona, ni se n'adonà.

Almeny- Ja deuré trobar alguna altra feina. Això rai, no em fa por ni m'encaparra, per ara. =====

- En Vilà deurà venir aviat. Ens fa falta.

- X'Íes. - n h d a l E n S e l . l i g e d e l a c t i v . F . E . B . R . E

Mentre saltava d'aquí llit per rentar-se, Joan es recordava que havia Le jour de gloire est arrivé. ROUGET DE LISLE - La Marseillaise. Joan obrí els ulls d'esma. La claror del sol que travessava els porticons i les persianes del balcó els hi féu tornar a tancar. A les remotes profunditats del pis es sentia una remor de converses i de feineig. Del carrer pujaven, com sempre, els cops de clàxon dels cotxes i camions, el trontollar de les caixes de teixits del magatzem de dues escales més enllà, la trepidació distant dels tramvies del Passeig de Gràcia. Dujava també una olor esponjosa i calenta, que per a Joan era un dels senyals característics de la ciutat i de la casa on vivia: l'olor de les ensalmades que feien al forn de la cantonada. Devia ésser molt tard. Emperesit, mirà per damunt del coixí, sense aixecar el cap, l'esfera del rellotge de la tauleta de nit. Les dotze i minuts. ser a cause dels discursos. La seva oratòria encesa i la seva veu

Es sentia espolat, feixuc de cap i de cames, amb la boca resseca, com si hagués passat una nit de disbauxa. La memòria li vingué de cop: era regidor de Barcelona i el dia abans ^{set} havien estat les eleccions. Totes les emocions de la diada, les abraçades, els crits, les prometenques abrandades, i després els conciliàbuls precipitats amb els companys, els plans d'acció, les inquietuds, tot li tornà al pensament. Se n'havia anat al llit a les quatre de la matinada, després de rematar, amb una interminable conversa amb Ricard Fornells, les discussions del dia. El lloctinent de Vilà s'havia trobat, per joc de les aliances electorals, company de candidatura en el mateix districte. Aliats, havien triomfat ^{junts}, i això sol ja havia desfet moltes fredors i desconfiances que els separaven. L'enginyer s'havia deixat seduir una mica per la fuga de l'amic de Francesc, i havia compartit amb aquell minyó arrauxat, ple d'entusiasmes verbals, l'emoció d'aquell moment, ple de possibilitats, en què havien conegut la voluntat del poble i havien de fer-se'n els executors. Cadascú havia dit els seus dubtes i les seves esperances. Encara que parlessin un llenguatge diferent, aquella vegada s'havien entès bé. Fornells havia dit:

- Hauré de dimitir el càrrec de la Societat, si heig ^{de} ésser regidor. Seria incompatible, perquè nosaltres treballem molt sovint en obres municipals. Us heig d'ésser franc: no hi havia pensat, encara. Què fareu, doncs?
- Ja deuré trobar alguna altra feina. Això rai, no em fa por ni m'encaparra, per ara.

- En Vilà deurà venir aviat. Ens fa falta.

- Sí, és un home intel·ligent i actiu. Pot ajudar-nos molt a tots.

Mentre saltava ^{av} del llit per rentar-se, Joan es recordava que havia de posar un telegrama a Francesc, reclamant-lo. Al damunt de la taula va veure el "Full Oficial". L'agafà, amb interès. Les notícies que donava, malgrat la parsimònia dels comunicats i el desig evident dels redactors de no comprometre's, confirmaven la magnitud de la victòria dels republicans. De cinquanta capitals de província, quaranta-cinc acusaven una majoria republicana. En moltes grans ciutats, la candidatura de coalició de republicans i socialistes sortia íntegra. El triomf era total. Tingué una certa vanitat ^{en} a veure el seu nom amb la xifra dels vots aconseguits: 6.453. Més que Fornells i els altres companys de candidatura, que amb prou feines passaven dels sis mil. Sis mil quatre cents cinquanta-tres ciutadans que havien volgut demostrar que tenien confiança en ell. Per què, en ell, precisament? Devia ésser a causa dels discursos. La seva oratòria encesa i la seva veu

havien fet que els electors tinguessin fe en el candidat. O potser ni ell ni els seus discursos tenien res a veure amb el triomf. Ben poca cosa, si de cas. Al darrera de les mediocres figures dels candidats, cobrint-ho tot, hi havia el gran prestigi de Macià i de tot el que representava. Hi havia la idea de Catalunya, aquelles quatre barres vermelles sobre un llit daurat que tantes vegades ell havia invocat en els seus discursos. Hi havia la voluntat d'el poble de canviar d'una vegada el règim que havia vexat la ciutadania i escarnit les lleis. I el poble havia triat els homes que li semblaven millor per a aquesta feina.

Es dutxà, s'afaità i es vestí. La seva mare estava asseguda a la galeria, prenent el sol amb un llibre als dits. Anà a fer-li un petó.

- Bon dia, mamà. Has llegit el diari? - Agitava a la mà el "Full".

- Sí, ja ho he vist. És dir, que ets regidor. Està bé. Ara deuràs tenir un municipal a baix de l'escala, com quan aquell veí de l'altra casa va sortir pels regionalistes.

- No hi havia pensat, francament. És obligatori, això? - Va riure. A part del guàrdia urbà al peu de l'escala, què et sembla, del meu triomf?

- I tant! A primers ^{et} pàgina, requadrat i en negretes. Podriem posar hi: "¿que espera, doncs, per anar-se'n?" que és sensat. - Bon dia. Vaig a fer unes quantes notes sobre les eleccions. De pressa, en: De la Impremta telefonen demanant original. Hauriem de sortir ^{aquells amb qui} molt pitjors que ~~els que~~ anaves abans. És veritat?

- Deixa'l dir, en Jaume! Que l'has vist, avui?

- M'ha telefonat. Volia felicitar-te, de totes maneres.

- Deu estar esverat de debò. Que no tingui por, que no li farem res, a ell.

- És clar! Què li haurieu de fer? I ara, et lledes? No deus pas voler esmorzar, a aquestes hores?

- No. Me'n vaig una estona al diari i tornaré a dinar cap a quarts de tres.

Baixà les esc ^{dues} ales de ^{dues} dos en ^{dues} dos. El carrer tenia el mateix aspecte que els altres dies. Després de l'agitació del diumenge, s'havia calmat de nou i reprenia el seu ritme habitual. El porter va aconseguir-lo quan ja era ~~abans~~ a la vòravia.

- L'enhorabona, senyoret. Ja ho sabia, jo, que vostè sortiria. Em va saber greu de no poder-lo votar a vostè mateix, però jo també vaig votar per l'Esquerra. Per la República ho faria tot, cregui'm! -

Va tornar-li efusivament la seva encaixada. No se li havia acudit, mai de pensar que aquell home esborradís que feinejava per l'escala, vestit sempre amb una llarga brusa i una gorra de plat, pogués ésser també un dels electors que contribuirien al triomf de les candidatures revolucionàries. ^{seu} pensament, en passar al paper.

Agafà un taxi fins a la redacció de "La Rambla". Ja hi havia estat la nit passada, planejant articles i informacions del gran esdeveniment. Aquell número d'avui havia ^{de} ésser sen sacional. ^{regidor}, us pensau? Al pis de la Rambla ^{de} Canaletes regnava la febre. Les pissarres del balcó encara es renovaven, amb noves dades triomfals de les eleccions de la vigília, ^{si} la informació se'n menjarà de viu en viu? Vaja, no us queixeu. - ¿Sabeu què ha declarat als periodistes, ^{el} l'almirall Aznar? - li preguntà un company. - Doncs mireu el telegrama. - Li ensenyà el fulla de l'agència, retallat i enganxat en una quartilla.

Joan va llegir-hi: "En una sola noche, España se ha acostado monárquica y se ha levantado republicana." que el Wauhall de Francesc Vila. - Quin títol hi posareu? - va preguntar. - Aquest telegrama ha d'anar en un lloc destacat. ^{lo a} redactar, dubtà. ¿Id posaria que havia estat ^{regidor} - I tant! A primera pàgina, requadrat i en negretes. Podríem posar hi: "¿Què espera, doncs, per anar-se'n?" ^{es} ¿Què us sembla? Potser l'incitaria ^{regidor} - Bo! Me'n vaig a fer unes quantes notes sobre les eleccions.

De pressa, eh? De la impremta telefonen demanant original. Avuis hauríem de sortir ~~de pressa~~ ben aviat. - Rellegí i va esborrar el mot

Sortir ben aviat! Joan somrigué escèpticament i es posà a escriure. Prou sabia què eren les presses, en els diaris. Tant se valia que donessis l'original tard com d'hora: el número sortiria a les set, com sempre. A les set els minyons desembocarien del carrer de la Unió, amb els diaris humits de tinta sota el braç, cridant i escampant-se entre la gent de la Rambla, a l'hora de plegar els despatxos i les botigues.

En mitja hora tingué enllestit el seu article. Escrivia seguit, amb una lletra grossa i regular, que traçava grans solcs damunt les ^{lo} quartilles de paper aspre. ^{passada} quatre impertinències. En conjunt,

- Aquests administradors! Tots són iguals! A "La Publi" també teneu un paper que, al cap de cinc minuts d'escriure-hi, la ploma sembla una escombra. D'això, ells en diuen estalvi. ^{an} assegurat que tu feste

El soroll i les converses dels que el voltaven novel·listreia de la feina. Les paraules li rajaven soles, com si tinguessin el poder propi d'arreglar-se, cada mot amb els que li feien costat, els noms amb els seus qualificatius que els acolorien, els verbs expressius, els adverbis eloqüents.

noia. I Pilar també, de segur, s'hi rebel·lava. Com gairebé cada vegada adverbis eloqüents. L'ofici de periodista li havia mecanitzat l'estil, però li havia donat una major lleugeresa i li havia tret tot encarcarament. Joan ho constata moviment, de manera inconscient, però no s'atura a modificar el seu text ni a esbrinar en què radicava aquella mecanització evident del seu pensament, en passar al paper.

- Si, em caso el mes que ve. Què n'has de fer?
- En cursiva, i a plana 3, a dues columnes. - indicà, donant l'article al redactor en cap.

- Ui, ui! Quina manera de marcar, jove! ¿Perquè sou regidor, us pençió germà" li havien tornat a la memòria la imatge de Claudina. Com podieu seu que heu de manar-nos? Això encara no és la Casa Gran, i que per dia ser que passés tantes hores sense recordar-la ni desitjar-la? Però molts anys! Anirà a plana 2 i només podrem dedicar-li una columna. ¿Que de telefonar a casa seva, però tornà a tonar amb la muralla infranquejable de la minyona que deia que la senyoreta estava fora de casa.

- Digui-li que ha telefonat el senyor Portabella. Joan Portabella, tres regidors triomfants. Bé, tots no. Es veu que alguns no s'havien fet retratar mai a la vida. -

Joan baixà de la redacció i empenyé Plaça de Catalunya amunt. Un cotxe que passava, del mateix color i mida que el Wauxhall de Francesc Vilà, li féu recordar el telegrama que li havia de posar. Anà a la Ronda dels Bertran.

La seva mare havia sentit la conversa. Sempre patia amb les discussions dels dos fills, malgrat que, en el fons, sense potser ni adonar-se'n, s'estimava més el petit. citaria a tornar més de pressa.

- Era en Jaume, oi? Què et deia, del teu casament?
- Res. Volia burxar-me una mica. ¿Que els has dit alguna cosa, tu? Aquella xafardera de Pilar vol saber notícies i no sap com fer-ho. majories. Tornà a copiar el text i el dugué a la finestreta.

- En catalan? - rondinà la noia que estava al darrera dels vidres. Està prohibido.

- Ja està bé! -

El to era ferm i la figura de Joan acabava de conferir-li autoritat. Aquella tarda tenia tot de reunions. Els regidors electes, els organismes del partit nou, que es trobava desorientat per la victòria.

Joan tornà cap a casa. Després de dinar hagué de suportar una conversa telefònica amb el seu germà, que no volia deixar de felicitar-lo, no era com quan estava a "La Publicitat", feia un any, i li encarregava encarregar conferències. El període de desentumiment havia acabat i tanmateix, va notar-li una certa deferència.

- Ah! Pilar em diu que et felicità de part seva, també. Per cert que avui m'ha dit que unes amigues seves li han assegurat que tu festejges amb la noia Bertran, de can Bertran i Companyia. Es veritat? Home! A veure si haurem de saber la mort abans que la malaltia! I quan us caseu? -

- Quin ull que heu tingut, de separar-vos d'Acció Catalana!
El to era mofeta. Jaume devia saber que els pares de Claudina no es deixaven impressionar per l'obstinació del pretendent de la

noia. I Pilar també, de segur, s'hi rabejava. Com gairebé cada vegada que s'hi posava en contacte, li féu ràbia aquella parella que només pensava en els diners i en les petites vanitats de la "vida de societat", com l'entenien els cronistes carrinclons d'alguns diaris castellans. Contestà amb un estirabot.

- Sí, em caso el mes que ve. Què n'has de fer?

- Només donar-te l'enorabona una altra vegada. Fas sort, noi!

Penjà l'auricular, enfurismat. Però les insinuacions del seu "preciós germà" li havien tornat a la memòria la imatge de Claudina. Com podia ser que passés tantes hores sense recordar-la ni desitjar-la? Provà de telefonar a casa seva, però tornà a topar amb la muralla infranquejable de la minyona que deia que la senyoreta ^{era} estava fora de casa.

- Digui-li que ha telefonat el senyor Portabella. Joan Portabella, m'entén? I que necessito parlar-li!

Hauria d'esperar el primer concert de "Musica de Camera" o la pròxima sessió del "Conferència Club", per veure-la? Aquella tarda no podia, però demà mateix es presentaria, passés el que passés, a casa els Bertran.

La seva mare havia sentit la conversa. Sempre patia amb les discussions dels dos fills, malgrat que, en el fons, sense potser ni adonar-se'n, s'estimava més el petit.

- Era en Jaume, oi? Què et deia, del teu casament?

- Res. Volia burxar-me una mica. Que els has dit alguna cosa, tu? Aquella xafardera de Pilar vol saber notícies, i no sap com fer-ho.

- No, jo no els he dit res. Es veritat que et cases el mes que ve?

- ^{ho}Li ho he dit per ^afer-lo callar, ^{mamá,} No, la cosa està igualment encallada. Ara hi clavaré una bona empenta, però: ~~li~~ li ho prometo. Demà obriré a casa seva, a veure els seus pares, i ja ho sentirem a dir.

Aquella tarda tenia tot de reunions. Els regidors electes, els organismes del partit nou, que es trobava desorientat per la victòria, les comissions que arribaven de fora per saber "què havien de fer". Ja no era com quan estava a "La Publicitat", feia un any, i li anaven a encarregar conferències. El període de desentumiment havia ^{acabat} passat i d e les paraules passaven a l'acció. Joan pensà en el diari que havia abandonat, feia pocs dies, com a conseqüència de la seva adhesió al nou partit. Com que havia guanyat, molta gent li atribuiria, ara, un afany interessat en el canvi. Ja ahir li havia insinuat més d'un conegut, en felicitar-lo per l'elecció:

- Quin ull que heu tingut, d e separar-vos d'Acció Catalana!

que és un bon republicà i que ens dirà si cal temer alguna cosa pel

costat de la guarnició de Barcelona.

- Doncs, mireu que, fa vuit dies, molta gent em deia tot el contrari. - No cal. Ja hi ha gent que no vigila. Tanmés, si hagués de passar alguna cosa, a se seguida ho sabríem. No erac que els militars es llan-

No es penedia de la seva resolució, però enyorava bastant l'atmosfera de la casa que havia deixat, i en la qual havia fet la seva carrera de periodista i d'escriptor. Aquella gent no es mereixia la coent

defeta electoral que havien tingut. Ni un sol candidat elegit, entre cinquanta candidats! candidats!

Tanmateix, no li quedava gaire temps per a plànyer-los. En tots els discursos i les proposicions de les persones que assistien a les reunions, traspuava un pensament: «Calia fer alguna cosa.» Però, què? Com

transformar en actes la voluntat del poble, manifestada a les urnes?

Una pregunta sortia de la majoria de les boques. Pere Bartolí, un dels dirigents de l'Esquerra, se'n feia ressò, en sortir d'una de les reunions:

- Què farà Madrid?

- No és pas de Madrid, que ens hem de preocupar, sinó de nosaltres, de Barcelona i de Catalunya! - exclamava Joan.

Ens han elegit a nosaltres, perquè fem el que hem promès, és a dir, portar-los la República. Què hem d'esperar, doncs? Que una militarada ens torni a implantar una dictadura?

- Aquesta vegada, rai! Tindrien massa feina. Els sindicats llançarien els seus homes al carrer i els militars haurien de fer-s'ho amb el poble. ¿No heu vist la gent com omple de gom a gom la Rambla? Tota aquesta gernació no es deixaria pas imposar un altre Primo de Rivera, estiguen tranquil.-

Joan i el seu interlocutor es sentien mig esclafats per aquella massa humana que envaïa el carrer. A l'hora de plegar botigues i magatzems, tothom havia fet cap, sense dir-s'ho, cap a la Rambla, i estaven esperant els diaris, tot fent comentaris sobre la situació i donant crèdit als rumors més absurds. Al Pla de la Boqueria, les entrades del Metro estaven bloquejades per una gentada que era recorreguda, de tant en tant, per una onada d'inquietud. Els diaris, aquell dilluns, trigarien a sortir.

- Avui «La Rambla» es retrassa, - comentà Joan.

- La majoria de la gent espera el «Ciero», no us feu il·lusions.

Volen saber les darreres notícies i, després, té la sensació que en el diari castellà trobarà una impressió més desapassionada i exacta del que pot passar.

- ¿Voleu que ens arribem fins a les Drassanes? Jo conec un capità que és un bon republicà i que ens dirà si cal tèmner alguna cosa pel

costat de la guarnició de Barcelona. ^{seu lloc.} ^{Al} ^{despatx} de la Presidència. ^{amb Macià i Gassol al davant,}
- No cal. Ja hi ha gent que ho vigila. ^{Amés,} si hagués de passar alguna cosa, de seguida ho sabriem. No crec que els militars es llancin al carrer. Estan massa dividits. Molts d'ells ja estan al costat nostre. —

^{entran} ^{amb un aldarull eixordador,} arribaven els venedors de diaris. Hom els arrabassava. Llegien les notícies en veu alta, comentaven els darrers resultats coneguts, la desorientació dels ministres, la frase ingènua del President del Consell. Hi havia rumors de crisi. Què decidiria el Govern?

^{La veu era bondadosa, però hi vibrava un dring acerat d'energia.}
- Demà ho sabrem tot — conclogué Bartolí, després de fullejar el "Noticiero" a sota d'un fanal. — Jo crec que hauríem de trobar-nos tots al matí, o almenys a migdia, per seguir el curs dels esdeveniments.

- Al matí? Ja sabeu que en aquest país no passa mai res d'important, al matí.

^{amb més violència, per la seva sola veu} ^{l'endemà al matí,} Tots dos eren homes honestos, però ^{en demà} ~~en demà~~ que hagués de passar res a Barcelona. L'efervescència de la multitud, la nit passada, havia tornat a ésser absorbida per l'acostumada activitat diària. La premsa duia en grans titulars el resultat de les eleccions i feien conjectures sobre l'actitud del Govern. Algun diari insinuava la possibilitat d'una abdicació del Rei. Mentre anava cap el carrer de la Portaferriça, on havia de trobar-se amb els seus companys de Consistori, Joan Portabella es prometia, si no passava res, de prescindir a la tarda de tota mena de reunions i anar a casa de Claudina.

Però un parell d'hores més tard, junt amb un grup nodrit, Joan Portabella passava la gran portalada del Palau de la Generalitat, darrera Francesc Macià. Al mig de la Plaça de Sant Jaume hi havia un grup ^{com} d'una cinquantena de persones. En entrar a la plaça, el sobtaren dues coses. Al pal del capdamunt de la Casa de la Vila hi havia, en lloc de la bandera espanyola, la catalana. I al balcó central onejava una bandera petita, ratllada horitzontalment de vermell, groc i morat.

- En Companys fa una hora que s'ha possessionat de l'Ajuntament i hi ha proclamat la República! — sentí que deia, amb grans crits, un dels que anaven en el seu grup.

El vestibul del Palau de la Generalitat era ombrívol i fresc. Al voltant de Macià pujaren per la gran escala fins al primer pis. A la galeria gòtica, a aquella hora, hi havia tres o quatre persones que es passejaven. Un ordenança tragué el cap pel Saló de Sant Jordi. La comi-

me que feia uns instants ocupava el seu lloc. Aixecà els ulls vers ella, amb Macià i Gassol al davant, entrà al despatx de la Presidència. Les portes s'obrien totes soles davant d'aquell home de vestit gris i cabells blancs. En el gran despatx hi havia un altre home de cabells blancs, eixut de cara com el seu visitant, amb una barba nevada i uns ulls fatigats, que seia darrera la taula. S'aixecà, sorprès, en veure ^{entrar} el grup d'homes. Volgué enraonar, però Macià l'aturà amb un gest.

- Venim a prendre possessió, en nom del poble de Catalunya, d'aquest Palau, i a proclamar-hi la República Catalana. Cediu-nos el vostre lloc, us ho prego. -

La veu era bondadosa, però hi vibrava un dring acerat d'energia. Aquells dos homes enfrontats, pensà Joan, havien estat junts en moltes èpoques de llur vida. S'havien fet vells sense defallir en la lluita que els dictava llur patriotisme. Però Macià havia sabut triar el camí del poble, mentre que l'altre havia cregut sincerament + (i mantenia encara amb tenacitat heroica aquest convenciment) + que la Monarquia espanyola podia resoldre el problema que plantejava el seu poble, cada dia amb més violència, per la seva sola voluntat de viure. Tots dos eren homes honestos, però al darrera de l'honestedat de Francesc Macià hi havia tota la força que li donava el poble. Al darrera de l'honestedat de Maluquer, només hi havia, en aquell moment, la vana autoritat d'aquell bust de marbre que es dreçava en un socle. *sòcol.*

- No puc cedir, sinó és a la força. No puc abandonar el meu lloc, si no m'hi obliguen - començà de barbotejar la veu tremolosa del President de la Diputació.

Macià féu uns passos. Davant de l'altre vell, la seva estatura encara creixia. Aixecà el braç i l'hi posà al damunt de l'espatlla, amb un gest suau.

- ¿En teniu prou, amb això? -

(«És com si tota la força enorme que ahir havia sortit del seu abaltiment de set anys, caigués ara damunt d'aquelles espatlles corbades del darrer servidor de la Monarquia... - pensà Joan... ¿Com hauria pogut resistir ningú aquell pes aclaparador?») *segadors.*

Tota l'autoritat del vell President es fongué. Féu un gest de resignació:

- Com vulguin. Vostès mateixos... -

Féu uns passos cap a la porta. Macià l'hi acompanyà en silenci. Les passes feixugues del darrer servidor de la Monarquia ressonaren sota la galeria gòtica.

Amb el cap molt erecte, Macià tornà al despatx. S'assegué a la taula presidencial i apartà negligentment amb la mà els papers de l'no-

me que feia uns instants ocupava el seu lloc. Aixecà els ulls vers els seus acompanyants.

- Des d'aquest moment, existeix la República Catalana. Ara redactarem els documents de proclamació. Ocupeu-vos de tots els detalls. Cerqueu-me els empleats que hi hagi per la casa. Que treguin la bandera de la monarquia i que en el seu lloc hi posin la bandera catalana.

Amb una colla, Joan sortí del despatx. Pel Saló de Sant Jordi, en vaït per tota l'evocació escenogràfica de batalles, ple de personatges pintats que no podien i oragitar les ombres autèntiques de la història, anaren rins a una de les eixides al balcó central de l'edifici. A la Plaça, el grup s'havia ret més espès. La gent aplaudia, cridava, sense saber ben bé el motiu de la seva presència i del seu entusiasme. Portabella va tornar al despatx presidencial.

President Macià, - exclamà, amb una venemència que li dictava les paraules precises en aquell moment, - el poble vol veure-us, vol saber què passa. Sortiu al balcó. La plaça està plena de gent que espera que vós els doneu ordres.

Sense dir un mot, Macià s'aixecà. Travessà les sales, entre un grup d'empleats, que havien acudit, sorpresos. Quan la seva figura sortí al balcó, acompanyat de Gassol, de Casanoves, d'Aguadé - una dotzena de persones entre les quals hi havia Joan Portabella -, el públic del mig de la plaça es posà a aplaudir, mentre de totes les boques sortia un sol crit:

- Visca Macià! - *el President* fer res amb tranquil·litat.

Amb un gest de la mà, va imposar-los silenci. La seva veu sonà clara i distinta damunt de la multitud febrosa que s'empenyia al davant de l'edifici de la Generalitat.

- Catalans! Acabem de proclamar la República Catalana. Tots hem de fer que la voluntat del poble no pugui ésser amenaçada per cap traïció. Visca la República! Visca Catalunya!

Els clams de la massa corejaren aquells visques. D'un extrem de la Plaça sorgien els primers compassos del cant dels "Segadors". Poc a poc, totes les veus s'hi ariegiren. El cant s'aixecava al cel com una gran afirmació!

.... endarrera aquesta gent, tan ufana i tan superba!

A dintre del palau, els telèrons ja runcionaven. Calia anar a les emissores a donar la notícia, perquè tot el poble la conegués ben aviat. De l'Ajuntament arribaven, obvint-se pas amb dificultat entre la multitud, Lluís Companys i els seus amics, que feia estona s'havien apoderat de la Casa de la Ciutat en nom dels regidors electes, proclamant-hi

la República. Les màquines d'escriure començaven a picar proclamacions.

- Què senzill que era! I encara hi havia qui dubtava! - exclamà Joan Portabella, que s'instal·lava amb Bartolí en una taula per redactar notes per a la premsa.

- Sembla senzill, és veritat. Però encara no estem llestos. Des d'aquesta casa, ni des de la del davant, no es mana res més que urbans

o uns quants mossos d'esquadra. Hi ha el Govern Civil, la Capitania General, la "Jefatura", les casernes... ~~Totxigué~~

- Tot seguirà de la mateixa manera! Que no veieu com arriba la gent? No hi ha cap autoritat que pugui oposar-se a aquesta allau del poble! -

Entrava, com una ventada, un xicot.

- La Ràdio acaba de donar la notícia de la proclamació de la República! Les agències ja l'han telegrafiada a tot el món. A Madrid diu que el poble s'ha llançat al carrer. -

- Tornà a sortir, per dur a altres sales les notícies. Anaven arribant comissions i personatges. El saló de sessions s'omplia de gestions. Macià s'havia tancat a un despatx i s'entrevistava amb delegats dels partits republicans i obreristes.

- Ara constitueix el Govern de Catalunya - indicà el mateix informador.

- Quan tingueu la llista, doneu-me-la! - reclamà Joan. - Aviat arribaran els periodistes i no podem fer res amb tranquil·litat. -

De l'exterior venien els crits, els cants, la febre desbordant de la gent. Per tots els carrers, en corrues interminables, arribaven els barcelonins, amb banderes de totes mides, coberts de llaços dels colors republicans, amb rams de flors. La notícia de la proclamació de la República, escampada per la ràdio, havia envaït tot Barcelona. Les botigues ^{tancaven,} plegaven, els magatzems i despatxos abocaven llur personal al carrer. De totes les barriades, com a onades, venien homes i dones i infants, en un pelegrinatge espontani, al cor de la ciutat, a aquella vella Plaça de Sant Jaume que tornava a esdevenir el centre de Catalunya, com en temps de Pau Claris.

- ¿Ja ho sabeu, que en aquesta mateixa casa, la República Catalana fou proclamada l'any 1641, i que només durà ~~set~~ dies? - preguntà Bartolí a Joan.

- La d'ara serà més duradora! - contestà Portabella.

- Tots ho volem. Però hi ha tants factors que aquesta tarda han de precisar-se i que poden afollar-ho tot! Aneu comptant: els mili-

força tots els empresonats.

tars, que no sabem si es conformaran amb aquesta gesta de Macià i Companys; els obrers, o si volem, els sindicalistes, que arrufaran el nas davant d'aquesta república particular, tan poc d'acord amb el curiós federalisme que ells proclamen; Madrid, que no sabem què farà, però que no seguirà Barcelona gaire de gust... ¿Ja penseu que la Monarquia encara que a Madrid el Govern provisional de la República, presidit pel senyor

- ¿I què se'ns en dona, d'Espanya? Si a Madrid volen imitar el nostre exemple, benvinguts siguin al nostre costat. I així serà, ja ho veureu. Si no...

- Si no, què? - recalca Bartolí. - ¿Com resistirem, quines forces tenim organitzades? -

S'aixecà. Joan se'l mirava, inquiet. ¿Com era possible que aquell home, un vell lluitador de tants anys, que havia seguit els atzars del destí de Macià, i havia conegut l'exili i la presó, pogués ara sentir altres preocupacions que la de viure amb tota intensitat aquells moments sense parió?

El minyó de les informacions tornà a treure el cap.

- La llista del Govern encara no està llesta. Manquen unes consultes. Ara anem a dinar aquí al davant. ¿Voleu venir?

Eren les quatre. Veritablement, ja era hora de dinar. Deixaren la taula plena de papers a la cura d'un ordenança i s'ajuntaren al següent. Travessaren la plaça, darrera de Macià, cosa molt difícil, perquè la gentada es llançava damunt del President de la República Catalana, les dones el besaven, els homes li estrenyien la mà i de tots els pits s'aixecava un clam emocionat:

- Avi! Avi! Visca Macià! Visca la República! -

Al davant mateix del Palau de la Generalitat jeia, decapitat, el bust de marbre que feia un parell d'hores encara presidia el despatx del senyor Maluquer. ¿Era aquella defenestració simbòlica el presagi d'un fet efectiu? Què passava a Madrid?

Joan volgué evadir-se de les preocupacions que li havia encomanat Bartolí i s'apropà a un altre grup dels acompanyants de Macià. Fins a dintre de la Casa de la Ciutat no pogué aconseguir-los.

- Ara instal·larem altaveus a tots dos palaus perquè el poble pugui sentir els parlaments, - d'ella un d'ells.

- Tot Barcelona s'ha llançat al carrer en saber la notícia. Diu que el Sindicat Unic ha proclamat la vaga general. Vol que tots els obrers estiguin amatents contra tota possibilitat de reacció. Encara no sabem què passarà a Madrid, - contestava l'altre.

- De la Model han telefonat que havien anat a alliberar per

força tots els empresonats.

Eren els mateixos temes que omplien les preocupacions de Bartolí. Fins aleshores només havia conegut la part meravellosa de l'aventura. Caldria ara enfrontar-se amb el seu aspecte heroic?

Fins a la nit, que els altaveus ja havien repetit trenta vegades que a Madrid el Govern provisional de la República, presidit pel senyor Alcalà Zamora, havia entrat en funcions, que l'ex-Rei havia fugit cap a l'estranger i que el Govern Civil i la Capitania General estaven en mans segures; fins que els noms dels components del Govern de Catalunya foren coneguts i l'acord de declarar l'endemà Festa Nacional hagué tret virulència a la declaració sindicalista de vaga general, no s'adonà Joan Portabella que, ret i ret, tot havia anat de la millor manera possible. Entre cançons, banderes, músiques que ressuscitaven vells himnes i s'extremaven de tant tocar la Marsellesa, carros guarnits amb branques i flors com una cavalcada rústica, noies enceses que cridaven Visques fins a esgargamellar-se; entre discursos i proclamacions, notes i conferències, viatges i consultes, els perills s'havien esvanit. Des d'una finestra del Palau, mig retut de fatiga, però encara no sadoll de l'espectacle d'aquell poble en deliri, ^{Joan} sentí un toc de trompetes i, per damunt del silenci absolut de la multitud, els passos ritmats d'una companyia de soldats. Arribaven pel carrer de Fernando, al darrera d'un oficial, que duia el sabre desembainat, seriosos, l'arma al braç. La gent els obria pas. En mig de la Plaça es formaren, davant del balcó central del Palau. L'oficial que manava les tropes embeinà el sabre i desplegà un paper que duia a les mans. En català, tal com Joan, que se la sabia de memòria, ^{perquè} l'havia copiada i repartida als periodistes, el militar llegí el text de la proclamació de la República Catalana.

- Veieu? - Joan sentí que deia, al seu costat, Pere Bartolí, - això encara és més estrany. De ret, això és la cosa més estranya que mai ^{no} hauria pogut imaginar-me: la República Catalana proclamada per un militar espanyol! Ara sí que ja em puc morir! -

Des del balcó central, amb la veu entelada per l'emoció, el President de la República saludava aquella adhesió de l'exèrcit al nou règim. En la nit d'abril plena d'estrelles, tota la ciutat, tot el país panteixava amb una dolça febre, meravellat de la seva obra i de la seva força.

=====

XII.- TRES QUE ES RETROBEN

plats que rela tants mesos volia convertir-se en llur gendre.

Ni tan sols tingueren esma de dir a la noia que se n'andés. Claudina donà la mà al senyor Bertran. L'home és la mesura de totes les coses: de les que són en allò que són, de les que no són en allò que no són. Tal com les coses em semblen a mi, són per a mi; tal com et semblen a tu són per a tu.

PROTAGORAS, citat per PLATO (Teetet.)

- Vostè creu, doncs, que demà no passarà res de dolent? - preguntà la senyora Bertran.

- Absolutament res. Què vol que passi?

- Oh, ja veurà! Fins ara tot han estat festes i cançons i discursos per la ràdio. Però, qui ens assegura que en un moment donat no comencin a tallar caps?

- Mamà! No d'iguís aquestes coses! ¿Que podies mai haver somniat de veure una revolució tan pacífica com aquesta? ¿No veus les coses com han anat? ¿Per què no poden continuar igual?

Claudina feia sentir, com sempre, la veu de la raó, contra l'alarma perpètua en què vivia la seva mare. El senyor Bertran gairebé mai no deia res. Volia mantenir-se ostensiblement apartat de tota conversa que tingués relació amb la política.

Joan se ^{el} mirà de cua d'ull. Ja ho veia que no li perdonava d'haver-lo vençut. Aquella visita seva del mateix dia quinze, entre dues reunions de l'Ajuntament, l'havia atrapat en un moment de feblesa poca-solta. Mai no s'ho perdonaria. El dia tretze d'abril, alarmat pel tomb que prenien les coses, després de les eleccions, havia pensat agafar amb tota la família el tren ^{camí de} cap a París. Com es penedia de no haver-ho fet! S'hauria estalviat l'afront d'e veure buidar-se l'endemà mateix, a les seves barbes i en un quart d'hora, totes les oficines en les quals ell regnava com a suprem senyor. S'hauria estalviat l'espectacle dels tramvies coberts de raïms de gent que cantaven i agitaven banderes, i la visió de tants milers de llaços i escarapelles dels colors republicans que exornaven el pit dels manifestants. S'hauria estalviat veure la bogeria que inundava la ciutat - una bogeria estranya, perquè sabia mantenir-se exempta de tot germe violent. Un esclat destructor li hauria fet menys por que aquella festa major de cants i colorines. Què ^{en} podia sortir? S'havia refugiat a casa seva, sota l'esguard irònic del xofer, i no n'havia sortit en tot l'end emà, sense moure's del costat de la ràdio, afanyós de notícies. La seva muller recordava les novel·les de Dumas i de la Baronesa d'Orczy: les idees de República i guillotina eren per a ella, equivalents. Pare i mare de Claudina reberen

un desertor del camp de la burgesia que volia ajudar els revolucionaris gairebé com a un alliberador Joan Portabella, aquell advocat sense parò, també qui podia tenir ara esperances d'augmentar els negocis gràcies a un ben calculat casament de la noia? Feia prou temps - massa -

Ni tan sols tingueren esma de dir a la noia que se n'anés. Claudina donà la mà al seu promès, tota somrient. No podia negar-se que a aquell dia, encès per l'excitació dels moments viscuts i per l'emoció del pas que donava, Joan Portabella era un bell exemplar d'home. A

Hevien fixat la tardor següent per al casament. Com a promès oficial de la noia, Joan hagué d'ésser convidat a ^{reconèixer els mèrits de} ~~recordar els~~ elogis que contractor, àdhuc la senyora Bertran hagué de ^{reconèixer els mèrits de} ~~recordar els~~ elogis que la casa no li eren ja tancades com abans. Se n'aprofitava per fer in-terminables les seves visites, assadollant-se de la visió de Claudina

- Em sembla que no cal que parli gaire, - començà Joan. - Fa molt de temps que estimo la seva filla Claudina i que ella em correspon.

Voldria que vostès ens donessin permís per a casar-nos. Sé que vostès es poden pensar que jo vull els diners de dot de Claudina, i per això

vull dir-los per endavant que no n'acceptaré ni un cèntim. Puc mantenir la meua dona amb el que guanyo. Sóc advocat i periodista i mai no m'ha mancat la reina. Ara, des de diumenge, ja deuen saber-ho, sóc

també conseller municipal, i, des d'avui, tinent d'alcalde de Barcelona.

El senyor Bertran estossejà, sorprès per l'atac directe. ¿Com pot fer-se per negar la mà de la teua filla a un home que comença per

declarar que no n'acceptarà ni cinc cèntims? Començà, doncs, amb tot trenyia tendrament el braç, pidolava la gràcia d'un cos, barbotejava de precaucions:

- En aquestes coses, un pare ha de fer que la inclinació de la seva filla coincideixi amb les seves conveniències. Es a dir, que...- s'interrompé, sense saber com continuar.

- ¿Vol dir que no hi troba cap inconvenient? Gràcies, senyor Bertran. Jo li prometo de fer feliç a Claudina, i d'assegurar-me que mai no hagi de plànyer-se d'aquest moment.

- Es que...- anà per protestat el fabricant. Però va renunciar-hi, i acabà:- Caseu-vos d'una vegada, i deixeu-me estar! -

Claudina ja s'havia aixecat i be sava els seus pares, en un gest convencional d'agraïment. Joan, després, estrenyia amb vehemència la mà del seu futur sogre. La senyora Bertran no havia pogut obrir boca.

Malgrat aquesta recançosa autorització per festejar, i haver-ho recalcat fent-hi anar l'endemà la senyor a Portabella a demanar als Bertran la mà de llur filla amb caràcter oficial, el fabricant seguia creient que la presència del jove republicà a la seva família era una mena de parallamps contra imprevisibles estralls que el temporal revolucionari podia produir en la seva fortuna. No li podia ésser simpàtic, el xicot, perquè parlava un llenguatge completament diferent del que ell s'havia avesat a considerar com a únic exacta: el llenguatge dels aïers. Fill de fabricants, aquell Portabella era un trànsfuga,

un desertor del camp de la burgesia que volia ajudar els revolucionaris. Però, també ¿qui podia tenir ara esperances d'augmentar els negocis gràcies a un ben calculat casament de la noia? Feia prou temps - massa - que duraven aquells amors, a desgrat de l'oposició patent dels pares. No en treuria res, de seguir-s'hi oposant.

Havien fixat la tardor següent per al casament. Com a promès oficial de la noia, Joan hagué ^{de} ésser convidat sovint, i les portes de la casa no li eren ja tancades com abans. Se n'aprofitava per fer interminables les seves visites, assadollant-se de la visió de Claudina en la intimitat de la llar, que per a ell era un espectacle desconegut. Li deia: vaig veure com aplaudien "El creuer Potemkin", aquell

- No sé com t'ho fas, que fins i tot estant-te a casa, sense mudar, tens aquest aire de reina!

- Ten compte, doncs, que ara això deu ésser perillós. ¿Que vols que jo també hagi d'exiliar-me?

- Que bella ets! Cada dia t'hi trobo més. No em sé avenir d'ésser tan feliç, ni puc creure que hi hagi al món tanta felicitat junta per a un home sol! -

Passejaven pel jardí, sota la llum de les estrelles. Ell li estrena tendrament el braç, pidolava la gràcia d'un bes, barbotejava amb mots ardents els seus neguits i les seves impaciències. Se n'acomia, inundat per aquella claror que duia encesa dintre l'ànima.

- El que em sembla meravellós, ara que et puc veure cada dia i que no heig de fer com abans, que mai no sabia quan et podria veure, és que sé que demà serà com avui, que tornaré a tenir-te a prop meu i podré tornar a tastar la fruita dolcíssima dels teus llavis, i que això ja no tindrà interrupció fins que siguis meva del tot i per sempre més!

Se n'anà, a peu, carrer de Muntaner avall. Els tramvies ja havien parat, començant a mitja nit la festa del Treball. L'endemà Joan havia de trobar-se amb Francesc Vilà, que aquell vespre havia arribat de Madrid. Tots dos havien estat convidats a dinar a casa de Xavier Forcada, per celebrar tantes coses com representava aquella reunió.

A les deu del matí, ^{l'endemà, doncs, a} ^{Juan} anà a cercar Francesc a casa seva. Tornà a veure el menjador solemne i la cara eixuta del senyor Vilà al costat de l'etern somriure de la seva muller. El matrimoni estava radiant.

Francesc ara està banyant-se, - anuncià el senyor Jacint Vilà al visitant. - El viatge el va cansar una mica. Ell ja volia venir en avió, però no va poder. I aquests trens espanyols són tan dolents! Sortí que la República se n'haurà d'ocupar!

- ¿No és pas del ram de la seva Direcció General?

- No te'n riguis, tu, que prou reina tindràs amb els tramvies de Barcelona. A veure si el primer Ajuntament republicà de Barcelona ens surt millor que els que es deien republicans, fa vint-i-cinc anys!

- Farem el que podrem, - prometé Portabella. - ¿Ja sap que en Fornells s'ha llançat a les tasques municipals amb una empena terrible? Vol organitzar el tràfic rodat de la ciutat amb un sistema modernísim de senyals. Cada dia ve amb una idea nova i amb nous plans tècnics.

- Com a Rússia! - sospirà el senyor Vilà. - D'ençà que un dia, ja prop d'estar segur ^{amar} proclamaven la República Catalana? De vegades fa ~~un~~ any, vaig estar a un cine de la Rambla Catalunya, ple de gent mudada, i vaig veure com aplaudien "El creuer Potemkin", aquell film bolxevic tan subversiu, vaig comprendre que ésser comunista ara està de moda.

- O dir-se'm, que no és pas la mateixa cosa, segons expliquen tots els autors ben informats, - aclarí Francesc, treient el cap per una porta, embolicat en un barmís. - ¿Vols passar, Joan, mentre em vesteixo, i així començarem a xerrar? El meu pare s'està tornant reaccionari i no vull que et converteixi. -

Vilà estava una mica més esblanqueït que quan el seu amic l'havia deixat a ran de la frontera. D'ençà d'aleshores no l'havia vist. De París estant se n'havia anat directament a Madrid, amb Prieto, Nicolau d'Oliver, Domingo i tota una ~~granda~~ colla de refugiats polítics als quals el 14 d'abril havia donat la possibilitat de tornar a llur país en un viatge triomfal com mai no haurien gosat somniarlo. Els nous ministres havien volgut que Francesc els ajudés des d'un lloc tècnic, i l'havien nomenat Director General dels Transports Industrials. I del dia que havia arribat a París, no li havia llegut un moment d'escapar-se a Barcelona. Ho havia fet ara, aprofitant-se de la resta del primer de maig, que a la capital també havia de celebrar-se amb grans actes oficials.

- El Govern presidirà la manifestació, però les oficines estan tancades i, si t'haig de dir la veritat, ja començo d'estar cansat de manifestacions.

- ¿T'hi trobes bé, a Madrid? Ha canviat l'ambient burocràtic, amb l'alliberador del país. Una revolució republicana feta pels radicals, la República?

- Sí i no. Hi ha una colla de gent que duu idees renovadores, que vol treballar, que sap que el problema vital per a la República és canviar els sistemes de governar el país, crear uns instruments nous i més dúctils. Però al costat d'aquesta gent hi ha els empleats antics, hostils encara que facin la gara-gara, o bé els nouvinguts que només cerquen el prorit personal. Aquestes dues menes de persones són capaces d'entrebancar tota la reina proritosa dels altres.

- ¿Per què no venies a Barcelona? Ens hauries fet més servei. -

Francesc es tombà cap al seu amic, somrient:

- M'ni haurieu volgut, potser? El dia catorze jo no hi era pas, a la Generalitat. A més, no sóc del partit que ha guanyat.

- Deixa't estar de partits! Ha guanyat Catalunya, i prou! Quina llàstima que la República Catalana no hagi pogut durar! Només tres dies! Si haguessis sabut l'alegria que hi havia, en el poble, el dia catorze i tot l'endemà! Com aclamaven Macià i la República!

- ¿I estàs segur que aclamaven la República Catalana? De vegades em temo que aquest sentiment catalanista que nosaltres volem que tot-nom comparteixi, només és patrimoni d'unes minories. Aquesta vegada, sin l'impuls alliberador del patriotisme ha coincidit amb el de la gran massa, que volia un règim nou, perquè la República ja havia iracassat d'esprés del seu darrer assaig... Jo ho he vist des de lluny, tot això, i potser em faig idees estranyes. Tu que has seguit tants mitings i has pogut viure en contacte amb el poble, ^{opines?} ¿què et sembla? ¿Han estat els factors que en diríem estrictament catalanistes o els que podem classificar com a revolucionaris, els que més removien l'auditori?

- ¿Què vols dir?

- Concretament: ¿la gent vibrava més quan els parlaves de Galan i García Hernández o quan els recordaves Prats de Molló?

- Depèn... Jo estic segur que tots dos factors han inlufit decisivament en aquesta revolució, feta a Catalunya. Si no haguessin estat Macià i Companys, que proclamaven ^{al} mig dia la República a Barcelona, ¿creus que hauria estat fàcil que els madrilenys seguissin?

- Tampoc ^{jo no} puc contestar-te, jo. Recorda't que jo estava a París, passant angúnies i disposat a venir a Barcelona abans i tot de rebre el teu telegrama. Els altres companys em retingueren, i ara em dol. Fe_t i fet, una cosa és segura, i això ens ha de consolar ~~en~~ tots dos: ha estat una gran cosa per al catalanisme que hagi representat aquesta vegada, gràcies a la personalitat del President Macià, el paper d'alliberador del país. Una revolució republicana feta pels radicals, per ~~exemple~~ exemple, hauria estat un daltabaix, sense remei per a Catalunya. ¿Et recordes del que dèia Baldó aquella nit que ens ^{reunirem} veiem al meu despatx amb els madrilenys? Són les minories audaces, les que han d'imposar llurs idees a les masses sense gaire consciència política... I a propòsit, no pots imaginar-te les abraçades que em feren López i Villedo quan vaig arribar a Madrid, ^{en} amb el tren triomfal dels ministres.

m'explicava també que a Ginebra, el divendres sant, tota la vida es
- I de Baldó, no n'has sabut res?
paralitzada en absolut, i que els ciutadans que no es senten presos en
- Precisament vaig trobar-lo al Baixador. Saps què va dir-me? "Ara
el glaió estricte del calvinisme, han de ^{cal que s'abstinguin} o anar-se'n
vosaltres ja heu fet la vostra Revolució. Ens toca de fer la nostra."
d'excursió per la muntanya. Els nostres anarquistes sempre han tingut
S'avia acabat de vestir i es feia, distretament, el mus de la cor-
una lamentable tendència a contrariar els interessos obrers amb aque-
bata.

ta intolerant rigidesa de les religions ^{he} paritanes.
- ¿Què fas, aquest matí? - preguntà Joan. - Jo vaig d'anar una esto-
na a l'Ajuntament. Vols venir ^{hi?} amb mi?

gent, que eren el símbol execrat de les forces repressives de la Mo-
- Tinc el cotxe tancat al garatge. Si de cas, l'aniré a treure.
narquia, sigui ara el puntal de l'ordre republicà? - deia Joan.
Avui no hi ha tramvies, oi?

- L'ordre públic! Suprema preocupació dels governants espanyols!
- Podem anar a peu! Fa un dia tan bonic!

Com ja algú l'ha de mantenir, sembla que val més que ho faci gent
- Pots suposar que jo també enyoro caminar per Barcelona. -

tècnica, que no tenen el nerviosisme dels novel·lats. I aquests, com a
Baixaren per la Rambla de Catalunya, tot parlant de mil coses: del
entesos, en són!
prometatge de Joan, de la futura paternitat de Forcada, dels especta-
cles de París comparats amb els de Barcelona, de la vida de cafè i pe-
tre objecte que matar el temps, sense poder badar en els aparadors ni
nya de Madrid.

en les cortines multicolors de revistes que amagaven els quioscs; els
- I tu, què? Com estàs de vida sentimental? No res, encara? - Joan
altres dies.

no sabé estar-se d'abordar un tema que tantes vegades l'havia intrigat.
Un i altre seguien un curs diferent en els pensaments i en les

- Absolutament res.

paraules. Joan encara vivia en un món gloriós de banderes i cançons,
- ¿Ni amiguetes, ni alguna escapada de tant en tant? No em diràs ara
que a París hi has fet vida d'ermità, o que les noies del Palace i del
abrandades d'entusiasme, els seus espectacles meravellosos de frater-
Negresco, ara, no t'han fet encara l'ullet. -

nitat entre tots els homes i de renovació de les ceses caduques. Fran-
Francesc rigué. - No t'esforcis, que no em faràs cantar. ¿Et penses
que tothom és com tu, que necessita sempre tenir el cor ben ocupat? El
amic, en aquell univers ideal, que cançava els pensaments de Joan,
meu pot estar-se perfectament en vaga.

- El cor, potser sí. Però, i els sentits?

l'itè i les seves aspiracions amoroses. All veia, en canvi, amb una
- Alguna vegada em recordo que en tinc, és clar, i poso en pràcti-
ca la terapèutica més senzilla que conec. Allò que en diuen "de cara a
la taquilla", saps? En conjunt, t'ho dic de debò, no hi penso gaire.

mantenir Catalunya. Apreciava sense benevolença la gent que s'havia
- No sé si envejar-te o planyer-te - sospirà Portabella. - Des dels
instal·lat al poder. Llevat ^{de} aquells i d'uns quants - molt pocs - que
setze anys que no sé què és estar sense estimar una dona i desitjar-ne
que el voltaven, homes veia desagogs o comedians, gent ambiciosa o
una o moltes. De vegades una cosa no coincideix amb l'altra, ho confes-
terbels aprofitadors del moment, ^{massenyars} o amenaçadors, pul-
so. Sort que ara, amb Claudina, ^{massenyars} em fixaré definitivament! -
ven tots els enemics de la naixent república.

Arribaven a la Plaça de Catalunya. Sense tramvies ni taxis, amb po-
quíssims cotxes particulars i amb l'extensa parada de la Guàrdia Civil,
blanca ja ha vençut definitivament, la mateix i envasadora quan
que voltava tot un tros del terraplè central, fent front a la Rambla,
veus els guardies civils disposats a defensar a cops de sacre l'or-
aquell paisatge urbà tenia un caràcter totalment diferent dels altres
dre republicà al carrer. I la reina tot just ara comença. Cal construir
dies. L'atur era total: ni un cafè ni un quiosc de diaris restaven o-
un nou edifici, i pot aprofitar-se tan poca cosa del que hi havia en
berts. Francesc ho comentà:

peu, que la cosa més difícil serà triar. O bé prescindir d'aquests
- Els diumenges, a Londres, eren una mica així. Un amic meu suís

materials inservibles i d'aquells recursos materials que hi havia.

m'explicava també que a Ginebra, el divendres sant, tota la vida es paralitza en absolut, i que els ciutadans que no es senten presos en el glaç estricte del calvinisme, han de fugir cap a França o anar-se'n d'excursió per la muntanya. Els nostres anarquistes sempre han tingut una lamentable tendència a confrontre els interessos obrers amb aquesta intolerant rigidesa de les religions ~~reformades~~ puritanes.

- Has vist la Guàrdia Civil? No fa gràcia pensar que, aquesta gent, que eren el símbol execrat de les forces repressives de la Monarquia, siguin ara el puntal de l'ordre republicà? - deia Joan.

- L'ordre públic! Suprema preocupació dels governants espanyols! Com que algú l'ha de mantenir, sembla que val més que ho faci gent a tècnica, que no tenen el nerviosisme dels novells. I aquests, com a davant de la realitat, els grups habituals dels "sense feina" eren entesos, en són! -

Rambla avall, la poca gent que es veia caminava d'esma, sense altre objecte que matar el temps, sense poder badar en els aparadors ni en les cortines multicolors de revistes que amagaven els quioscs, els altres dies.

Un i altre seguien un curs diferent en els pensaments i en les paraules. Joan encara vivia en un món gloriós de banderes i cançons, que feia quinze dies desplegava a cada pretext les seves multituds abrindades d'entusiasme, els seus espectacles meravellosos de fraternitat entre tots els homes i de renovació de les coses caduques. Francesc no havia viscut l'epopeia ni es sentia submergit, com el seu amic, en aquell univers idíl·lic que tançava els pensaments de Joan, d'ençà que havia vist ~~els~~ satisfets, alhora, els seus anhels d'home polític i les seves aspiracions amoroses. Ell veia, en canvi, amb una amargor més gran, perquè li semblava que ningú més ^{no} en feia cas ni se n'adonava, la fragilitat de tot aquell castell d'il·lusions que havia muntat Catalunya. Apreciava sense benevolença la gent que s'havia instal·lat al poder. Llevat de Macià i d'uns quants - molt pocs ^{de} dels que el voltaven, només veia demagogs o comedians, gent ambiciosa o tèrbols aprofitadors del moment. I, al fons, amenaçadors, pul·lulaven tots els enemics de la naixent República.

- Molta gent ^{creu} es pensa que, perquè Alfons XIII ha fugit, la República ja ha vençut definitivament. Tu mateix t'entendreixes quan veus els guàrdies civils disposats a defensar a cops de sabre l'ordre republicà al carrer. I la feina totjust ara comença. Cal construir un nou edifici, i pot aprofitar-se tan poca cosa del que hi havia en peu, que la ~~cosa~~ ^{allò} més difícil serà triar. O bé prescindir d'aquests materials inservibles i d'aquells recambrons malsans que hi havia,

o bé exposar-se a que, mentre alcem el nou casal, el país no es senti massa al ras, sense una vida perfectament regulada i un sistema coherent de govern. aquesta bandera? - preguntà a Joan.

- Parles un llenguatge d'enginyer, com sempre, - plaguejà Joan. - Tota aquesta feina us correspon a vosaltres, la gent de Madrid de la Als de Barcelona, també. Allà tenim la feina de destruir les coses que són dolentes, però aci heu de bastir de cap i de nou, a la mesura i conveniència de Catalunya, l'edifici polític. I perdona'm que insisteixi en els meus similis del ram de la construcció.

- El carrer de Fernando estava una mica més animat. Pel mig del carrer, net de vehicles, hom veia colles de xicots joves que anaven cap a la plaça de Sant Jaume - ^{bate} batejada, feia poc, Plaça de la República. Al davant de la Generalitat, els grups habituals dels "sense feina" eren una mica més densos i formaven illots dintre la plaça, al voltant d'un parell d'oradors improvisats, enfilats dalt de fanals. La porta del Palau ^{era} estava tancada i només restava oberta la portella, al davant de la qual formaven dos mossos d'Esquadra, l'arma al peu.

Passant pel davant dels grups, els dos amics sentiren fragments de les frases que els oradors pronunciaven amb èmfasi castellà:

-...los últimos residuos de la tiranía... la organización específica... - les velles pedres dels palaus i les cases burgeses de la plaça. Entraren a la Casa de la Vila, que també tenia tancades les grans portes de ferro. Un urbà saludà Portabella i l'advertí:

- Ens han dit que prenguéssim precaucions. La manifestació, sap... Als despatxos no hi havia ningú. La reunió de comissió que Joan havia de presidir, s'havia ajornat. El secretari se n'excusà:

- Tots els consellers han dit que no vindrien. Li he telefonat a casa seva per advertir-lo, però vostè ja era fora. No em pensava pas que vinguéss... Francesc, mentrestant, s'entretenia mirant les pintures de la Sala de les Cròniques i judicava amb ulls crítics les reformes del vell casal. Sentiren de sobte una cridòria que venia de la plaça.

- Què passa? - di. S'aproparen a un dels balcons. Pel carrer de Jaume I desembocava un enorme camió carregat de dones i homes que cridaven. Damunt dels ocupants, drets i encaixonats en el vehicle, espetegava al vent una enorme bandera vermella i negra. Els dos colors ocupaven, en diagonal, tota la tela. Francesc no es recordava d'haver vist mai, en realitat, aquella senyera, però li semblava ~~que~~ que en somnis l'havia contemplat, com volejava sinistrament damunt un cel entenebrit. Es senti oprimat per a-

quella visió, com si realment el cel s'hagués ennegrit de sobte i hagués llagrimajat sang.

- ¿Què és aquesta bandera? - preguntà a Joan.
- La de la FAI, em penso. La bandera anarquista.

El camió havia estat seguit d'altres. Tots s'havien aturat al mig de la plaça i la gent que ja hi havia congregada s'hi apropava. Des del balcó del primer pis, darrera dels vidres, Joan i Francesc sentien com espetegaven les frases dels oradors que es succeïen en els discursos. Ningú no aplaudia, però els crits ressonaven, al final:

- Viva la C.N.T.! Viva la FAI! Viva la Revolución Social! -

La multitud s'apropava, amenaçadora, al portal de la Generalitat. Voltà els mossos d'escuadra, que es recalcaron a la paret, sense deixar-se prendre dels dits l'arma que tenien. Pel carrer del Bisbe arribava un petit grup de guàrdies i uns paisans que devien ésser agents de policia.

De sobte, sense que ni Joan ni Francesc poguessin endevinar-ne la procedència, ressonaren un parell de trets. Petaren secs, amb un so breu que retrunyí a la plaça. I en aquell mateix moment començaren a sonar altres dispers. De tots els recones del quadrilàter, sense saber en quina direcció, les pistoles vomitaven plom, fines bales que xiulaven entre les velles pedres dels palaus i les cases burgeses de la plaça. - Ajupin-se, - aconsellà l'empleat municipal als dos amics, donant-los ja l'exemple de la seva prudència.

L'espectacle era massa terrible i fascinant perquè poguessin renunciar-hi. Arrambats a la paret, seguien aquella batalla sense objectius ni bàndols regulars. Els mossos d'escuadra i els guàrdies, des del portal de la Generalitat, es defensaven, i els màusers ressonaven amb llur estrèpit formidable sota la volta.

No sabien quan durava el tiroteig. Era d'aquells moments que no sembla que formin part de la vida corrent i que es regeixen per una altra mesura que la dels rellotges ordinaris. En un recó de la plaça, al costat del carrer del Bisbe, hi havia un policia ajagut a terra. Francesc pogué veure com, des de l'entrada de la Llibreteria, quatre homes disparaven repetidament llurs pistoles damunt aquell cos exànim.

Els ocupants dels camions s'havien arrecerat. La plaça estava ben neta de gent, que havia corregut a tots els carrers que hi desembocaven. Sonà encara un tret, i un altre. I després, res més. El silenci s'allargà, primer indecis, després més segur, i els camions tornaren a carregar-se, sense pressa, amb llurs ocupants. Carrer de Fernando avall, se'n tornaren cap a la Rambla, amb la bandera negra i vermella que en-vaig voler-m'hi conformar, i després vaig veure que era jo qui tenia

raó. Es com si ara em vingués algú i m'assegurés, amb tot d'arguments cara voleiava al vent. Uns segons més tard, la plaça estava deserta, molt ben raonats, que si em caso amb Claudina seré desgraciat. No m'agrada llevat del petit grup de mossos i policies, que ara voltava el cos, voldria creure. Ni podria, suposant que volgués, perquè el cor i el estès de cara al cel, de l'agent que jeia a l'entrar del carrer del pensament s'hi negarien. Jo veig les coses així, i per mi, són així. Bisbe.

Tu em fas l'efecte que vols convèncer-me que seguim un camí desencertat; jo estic segur que és el bo.

Francesc i Joan es miraren. Tots dos estaven una mica pàl·lids.

- Què ha estat, això? - preguntà, d'esma, Joan.

- Entenen nos: jo no vull convèncer ningú. Mai no he estat orador, una afirmació de vitalitat revolucionària, segurament, - contes- ja no saps. Només sé treballar i criticar la feina dels altres. Ara ta Francesc. Pensava en els seus amics sindicalistes i en el que li jo veig les coses d'aquesta manera. Pel mateix raonament que tu fas, havien dit. No havia arribat ja aquell moment tan temut per ells, que trobo que són tal com jo em penso. Passarem pel carrer de l'hospital, les masses de l'Unic se'ls escaparien de les mans per anar a parar oi? Paron via, i de passada veurem aquest barri tan bo. Et he dit mai sota l'absolut control dels anarquistes?

que per aquests carrers, l'any 17, vaig veure-hi tot de barricades? Baixaren al carrer i escoltaren les versions que van donar-los uns Sinoga que ara, entre tu i l'eficientíssim Fornells, deureu reformar urbans.

- Quina manera de crear conflictes! - exclamava, sentenciós, un dels guardies, com a resum de l'explicació.

Passà una ambulància que anava a recollir el policia. Es sentien les campanes de la Catedral que tocaven hores.

terribles dels revolucionaris. Has sentit parlar del baró Haussmann? - I si ens n'anéssim cap a casa d'en Forcada? - proposà Vil. - Sí, home, fou aquell prefecte parisenc que durant el Segon Imperi va Ens deurà esperar, i hem d'anar-hi a peu, que sempre ens prendrà mitja hora. Qu-è hi dius, tu, honorable ciutadà?

que si li van sortir aquelles perspectives magnífiques, les avingudes en diagonal i les cantonades en forma de ventall, no fou pas per cap el secretari.

pruïja estètica o per regular millor la circulació, sinó per poder vigilar millor la ciutat contra els aldarulls de carrer i poder llan-

Després del temporal, el carrer de Fernando tornava a animar-se. Els veïns sortien als balcons, conversaven a les porteries, fent comentaris sobre ~~l'última~~ la batussa.

- Però si nosaltres som revolucionaris! - exclamà Joan, mig rient, - Sort que els barcelonins ja hi estan fets! - exclamà Francesc. Al seu costat, Joan caminava sense parlar. Anava ordenant els seus pen- saments, trasbalsats per aquell imprevisible ~~accident~~ incident.

- D'ençà del dia catorze, no, del mateix dotze, el diumenge de les eleccions, la meva feina primera és lluitar contra els pensaments pessimistes. Per ara he guanyat, i no voldria pas deixar-me influir per aquests quatre trets estúpids, després d'haver resistit victorio- sament els teus arguments i els d'en Bartolí. No el coneixes, tu, Pe- re Bartolí? És un home que s'ha fet vell al darrera de la il·lusió de veure un dia la República Catalana; que ha estat exiliat i empreso- nat no sé quantes vegades, per servir aquest ideal. Doncs el dia que el va veure realitzat, tot era trobar-hi inconvenients i obstacles: que si els obrers, que si els militars, que si Madrid, igual que tu. No vaig voler-m'hi conformar, i després vaig veure que era jo qui tenia

raó. Es com si ara em vingués algú i m'assegurés, amb tot d'arguments molt ben raonats, que si em caso amb Claudina seré desgraciat. No ^{el} voldria creure. Ni podria, suposant que volgués, perquè el cor i el pensament s'hi negarien. Jo veig les coses així, i per mi són així. Tu em fas l'efecte que vols convèncer-me que seguim un camí desencertat; joestic segur que és el bo.

- Entenem-nos: jo no vull convèncer ningú. Mai no he estat orador, ja no saps. Només sé treballar i criticar la feina dels altres. Ara jo veig les coses d'aquesta manera. Pel mateix raonament que tu fas, trobo que són tal com jo em penso. Passarem pel carrer de l'Hospital, oi? Farem via, i de passada veurem aquest barri tan bo. T'he dit mai que per aquests carrers, l'any 17, vaig veure-hi tot de barricades? Suposo que ara, entre tu i l'eficientíssim Fornells, deureu reformar tot el que valgui reformar en els carrerons estrets. Deixeu-n'hi ^{almenys} ~~alguns~~ uns quants per poder-hi fer barricades. No els asfalteu tots, sobretot! Les llambordes de l'empedrat són la primera matèria de les revolucions de carrer. Vol dir que els urbanistes són els enemics més terribles dels revolucionaris. Has sentit parlar del baró Haussmann? Sí, home, fou aquell prefecte parisenc que durant el Segon Imperi va fer l'ampliació i la reforma de la capital francesa. Doncs ara resulta que si li van sortir aquelles perspectives magnífiques, les avingudes en diagonal i les cantonades en forma de ventall, no fou pas per cap prouja estètica o per regular millor la circulació, sinó per poder vigilar millor la ciutat contra els aldarulls de carrer i poder llançar per aquelles avingudes tan amples els cavalls de la policia. Grans avingudes i casernes a la vora. Penseu-hi.

- Però si nosaltres som revolucionaris! - exclamà Joan, mig rient, mig seriós. - No podem pas concebre les coses amb aquest criteri tan mesquí de gendarme.

- Tot règim, així que es consolida, deixa ^{de ser} ~~d'èsser~~ revolucionari i es torna conservador. Vols res més conservador, ara, que el bolxevisme rus, que converteix la mòmia de Lènin en una relíquia que el poble venera rient llarguíssimes cues enfront del sepulcre? Creu-me: si voleu que no se us escapi de les mans això que ~~tenim~~ ^{tenim}, hem de ser els seus més gelosos conservadors, i no transigir mai amb tot allò que pogués perjudicar-ho.

- El poble no perjudicarà mai la República. Ha estat el poble, qui l'ha feta. Sense el poble, no seriem res.

- Si els deixeu tirar trets a les cantonades, com avui, ^{molt} ~~si~~ que ben aviat no sereu res. -

- Bé has acceptat el teu alt càrrec de Madrid.

Arribaren a casa de Xavier. Llur amic els rebé al despatx, amb l'erusió de sempre. Se'l veia radiant.

- No sabeu l'alegria que em fa aquest dinar! Em sembla que és la meua consagració com a cap de casa, i que de passada celebrem tantes coses que ara ens uneixen en la satisfacció: la proclamació de la República, els vostres triomfis, la tornada de Francesc, el prometatge de Joan, la meua pròxima paternitat... I, per damunt de tot, la nostra amistat!

Contemplà els seus dos amics. Joan encara semblava més alt, amb la cabellera esbullada, la cara expressiva i sensual, al costat de Francesc, que amb el seu cos ~~sapat~~ robust de mitjana estatura, el cap de cabells que s'esclarissaven i les seves faccions quadrades, irradiava una mena de força serena i reflexiva, diferent de l'impuls que Xavier veia sempre vibrar en els gestos de Portabella.

- Ara de seguida dinarem. Prendreu un apartitiu abans, oi? -

S'atraïegava a servir-los. Vilà se'l mirava somrient:

- Noi, no pots negar que ets feliç. Sempre ets el que s'enduu la millor part. Ja t'ho vaig anunciar un dia.

- No, no vull pas negar-ho. Sóc feliç, però també espero que vosaltres ho sigueu com jo. Quan descobreixes la felicitat, aquesta felicitat que ara jo tinc, sense ambicions ni turments, et meravelles que sigui una cosa tan senzilla i que calgui fer tan poc esforç per aconseguir-la. Tu, Joan, et casaràs aviat, i tu, Francesc, un dia o altre bé deures fer-ho, també. Ja veureu com aquell dia us sentireu més complets, més centrats en la vostra vida i consolidats en els vostres ideals.

- Potser sí que no sentirem, tot això que dius, - respongué Joan. - Jo, al costat de Claudina, espero esdevenir tot allò que sempre he volgut ésser. Tu, en canvi, parles d'una felicitat sense ambicions ni turments. Allò que en diuen el cel, oi? No sé si m'agradaria. Ambicions i turments, no et pensis, fan bona companyia.

- Però fan patir, - objectà Forcada.

- T'ho penses. Aquest matí, mentre em duia a la Casa Gran ^{perquè} pogués contemplar la celebració de la primera Festa del Treball de la República, Joan m'explicava que, més que envejar-me, em planyia perquè jo no comparteixo el seu temperament abrandat per les dones. A ell, aquests turments, almenys, el fan feliç. I els altres també, què diastre! No el veus ara, tot estarrufat ^{de ser} d'ésser un Honorable-Ciudadà-Tinent-d'Alcalde-de-Barcelona?

- I tu, que no en tens, d'ambicions? - replicà Joan. - Bé has acceptat el teu alt càrrec de Madrid.

- Sí que en tinc, també. Són les mateixes de quan tenia setze anys. Almenys, ja m'ho penso. Ajudar a fer un món millor. Construir, crear noves formes concretes de benestar i de justícia. Si aquella tarda de juny algú hagués pogut dir-nos, allà dalt del Tibidabo, que avui celebrariem totes aquelles coses que tu, Xavier, enumeraves tan bé, ens hauria semblat un somni meravellós. I tanmateix no em sento satisfet del tot. Més que crear, ara em toca de destruir. Enlloc de construir, ^{he} haig d'endegar i apedaçar coses inservibles. La justícia i el benestar, a mesura que t'hi acostes, sembla que s'allunyin com un d'aquells miratges que expliquen als llibres de viatges. Però jo no vull renunciar-hi. No puc. -

Tots tres servaren silenci una estona, amb el vas del Cinzano als dits. La muller i la germana de Xavier feren irrupció al despatx.

- Fins ara hem estat supervisant la cuina! D'ací cinc minuts, tots a taula! - exclamà Carme, després d'estrènyer la mà de Vilà i la del seu cosí.

Laura s'adreçava a Joan: ^{excita.}

- ¿Li sap greu de topa-se amb la seva escarcellera, ara que han buidat la presó de Barcelona? -

I a Vilà:

- No sap ^{el} ~~què hem arribat a patir~~, tots plegats, fins que ^{vàrem} saber que havia arribat bé a París. D'aquesta feta, jo també entenc en política. A la meva edat, ja comença a estar bé.

- Sobretot, no parleu de política! - advertí Carme.

Xavier ^{el} se'ls mirava tots, somrient. Era feliç i tenia plena consciència de la seva felicitat.

VIII

=====

XIII